NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

KRG.430.5.2026

Nr ewid. 19/2026/P/25/022/KRG

Informacja o wynikach kontroli

GOSPODARKA MAJĄTKOWA I FINANSOWA POLSKIEJ AKADEMII NAUK

MISJĄ

Najwyższej Izby Kontroli jest niezależna, profesjonalna kontrola zadań publicznych w interesie obywateli i państwa

p.o. Dyrektor Departamentu

Rozwoju i Gospodarki

Dominika Manicka

/podpisano elektronicznie/

Wiceprezes Najwyższej Izby Kontroli

Jacek Kozłowski

/podpisano elektronicznie/

Warszawa, lipiec 2026 r.

Najwyższa Izba Kontroli

ul. Filtrowa 57

02-056 Warszawa

+48 22 444 50 00

nik@nik.gov.pl

www.nik.gov.pl

SPIS TREŚCI

WYKAZ SKRÓTÓW, SKRÓTOWCÓW I POJĘĆ 4

1. Wprowadzenie 5

2. Ocena ogólna 7

3. Synteza 9

4. Wnioski 15

5. Ważniejsze wyniki kontroli 16

5.1. Gospodarowanie majątkiem 16

5.2. Rozporządzanie środkami finansowymi 35

5.3. Działania ministra 53

6. Załączniki 66

6.1. Metodyka kontroli i informacje dodatkowe 66

6.2. Analiza stanu prawnego i uwarunkowań organizacyjno- -ekonomicznych 79

6.3. Wykaz aktów prawnych dotyczących kontrolowanej działalności 83

6.4. Wykaz podmiotów, którym przekazano informację o wynikach kontroli 85

WYKAZ SKRÓTÓW, SKRÓTOWCÓW I POJĘĆ

Akademia, PAN	Polska Akademia Nauk
c-KOB	Cyfrowa Książka Obiektu Budowlanego
ICHB PAN	Instytut Chemii Bioorganicznej PAN w Poznaniu
ICHO PAN	Instytut Chemii Organicznej PAN w Warszawie
IF PAN	Instytut Fizyki PAN w Warszawie
IH PAN	Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla PAN w Warszawie
IICH PAN	Instytut Inżynierii Chemicznej PAN w Gliwicach
IO PAN	Instytut Oceanologii PAN w Sopocie
IRZiBŻ PAN	Instytut Rozrodu Zwierząt i Badań Żywności PAN w Olsztynie
ISiEZ PAN	Instytut Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN w Krakowie
Minister	Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego / Minister Edukacji i Nauki / Minister Nauki
rozporządzenie ws. gospodarki finansowej PAN	Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 20 grudnia 2010 r. w sprawie szczegółowego trybu finansowania i gospodarki finansowej Polskiej Akademii Nauk i jej instytutów naukowych (Dz. U. z 2021 r. poz. 156)
ustawa o PAN	Ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 r. o Polskiej Akademii Nauk (Dz. U. z 2026 r. poz. 168)
ustawa PrBud	Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2026 r. poz. 524, ze zm.)
ustawa PSWN	Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2024 r. poz. 1571, ze zm.)
ustawa Pzp z 2004 r.	Ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych (Dz.U. Nr 19, poz. 177, ze zm.). Ustawa przestała obowiązywać z dniem 1 stycznia 2021 r.
ustawa Pzp	Ustawa z dnia 11 września 2019 r. Prawo zamówień publicznych (Dz.U. z 2026 r. poz. 793, ze zm.)
ufp	Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2025 r. poz. 1483, ze zm.)
ustawa o gospodarce nieruchomościami	Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2026 r. poz. 399)
ustawa o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi	Ustawa z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (Dz. U. z 2025 r. poz. 826, ze zm.)
ustawa o zarządzaniu mieniem	Ustawa z dnia 16 grudnia 2016 r. o zasadach zarządzania mieniem państwowym (Dz. U. z 2026 r. poz. 373)
uor	Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz. U. z 2026 r. poz. 522, ze zm.)

1. Wprowadzenie

Pytanie definiujące cel główny kontroli

Czy Polska Akademia Nauk prawidłowo, oszczędnie i celowo zarządzała majątkiem i środkami finansowymi?

Pytania definiujące cele szczegółowe kontroli

1. Czy minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki prawidłowo i rzetelnie realizował zadania wynikające z ustawy o PAN?
2. Czy PAN prawidłowo, gospodarnie, celowo i rzetelnie gospodarowała będącym w jej zasobach mieniem?
3. Czy PAN prawidłowo, gospodarnie, celowo i rzetelnie gospodarowała środkami finansowymi?
4. Czy instytuty naukowe PAN prawidłowo, gospodarnie, celowo i rzetelnie gospodarowały mieniem znajdującym się w ich zasobach?
5. Czy instytuty naukowe PAN prawidłowo, gospodarnie, celowo i rzetelnie gospodarowały środkami finansowymi?

Jednostki kontrolowane

Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Polska Akademia Nauk

8 instytutów naukowych Polskiej Akademii Nauk

Okres objęty kontrolą

2020–2025 (I półrocze) z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed lub po tym okresie

Polska Akademia Nauk i instytuty naukowe PAN są państwowymi instytucjami naukowymi wchodzącymi w skład systemu szkolnictwa wyższego i nauki. Organami PAN są Zgromadzenie Ogólne Akademii, Prezydium Akademii oraz Prezes PAN. Strukturę korporacyjną Akademii tworzą wydziały, oddziały, komitety naukowe i komitety problemowe, natomiast placówkami naukowymi są instytuty, jako podstawowe placówki naukowe oraz zakłady, centra, stacje badawcze, ogrody botaniczne, a także inne jednostki naukowe. W strukturze PAN są ponadto pomocnicze jednostki naukowe oraz utworzone przez Akademię inne jednostki organizacyjne. Według stanu na dzień 23 lipca 2026 r., w strukturze Akademii znajdowało się 70 instytutów, 13 pomocniczych jednostek naukowych (m.in. stacje naukowe, archiwa, biblioteki, muzeum) oraz cztery inne jednostki organizacyjne (m.in. dom seniora, dom zjazdów i konferencji). Obsługę administracyjną Akademii sprawuje Kancelaria Akademii podlegająca Prezesowi PAN. Bieżącą działalnością Kancelarii Akademii kieruje Kanclerz Akademii.

Infografika nr 1
Struktura Polskiej Akademii Nauk

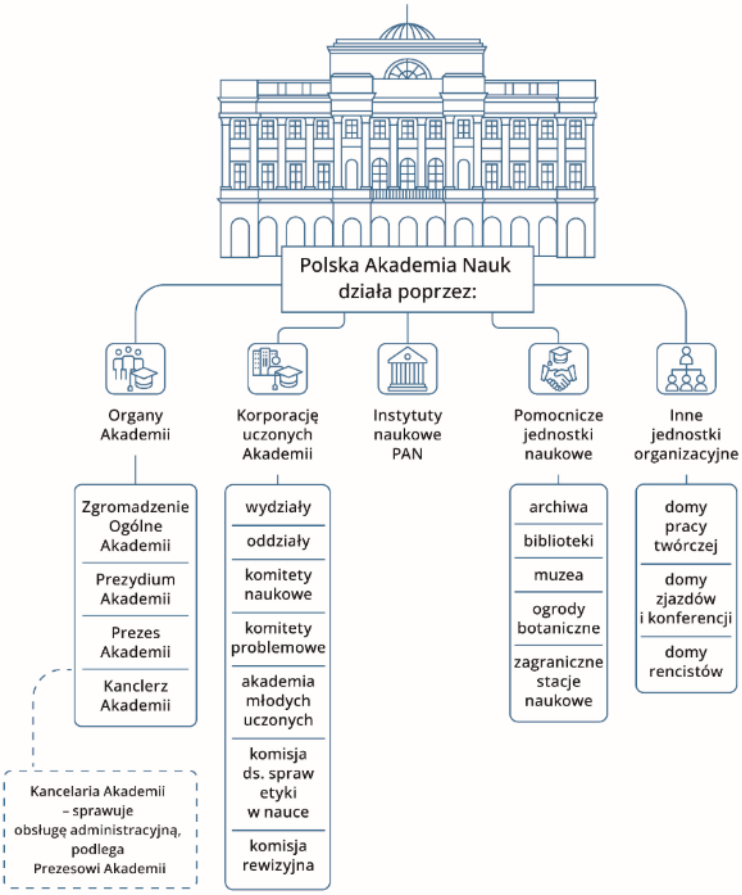

Źródło: opracowanie własne NIK.

Prezes Rady Ministrów sprawuje nadzór nad Akademią w zakresie zgodności jej działalności z przepisami prawa. W zakresie gospodarki finansowej Akademia podlega ministrowi właściwemu do spraw szkolnictwa wyższego i nauki, bowiem środki budżetu państwa przeznaczone na działalność PAN są ujmowane w dziale „Szkolnictwo wyższe i nauka" w części 67 – Polska Akademia Nauk, której dysponentem jest ten minister. Wydatki budżetowe (i środki pozabudżetowe) przeznaczane na działalność Polskiej Akademii Nauk oraz jednostek wchodzących w jej skład stanowią element systemu finansowania nauki polskiej. Sposób wykorzystania tych środków oraz zasobu mienia znajdującego się w dyspozycji PAN jest więc czynnikiem, od którego w znaczącym stopniu zależy efektywność badań naukowych.

Akademia dysponuje mieniem obejmującym prawa majątkowe, w szczególności prawo własności, prawo użytkowania wieczystego gruntów oraz własność budynków i urządzeń trwale związanych z gruntami. Mienie Akademii wykorzystywane jest przede wszystkim do realizacji ustawowych zadań oraz na wyposażenie jednostek naukowych i innych jednostek organizacyjnych Akademii. Stanowi także rezerwę przeznaczaną na wyposażenie nowo tworzonych jednostek naukowych oraz innych jednostek organizacyjnych Akademii oraz na zapewnienie odpowiedniej bazy naukowo-badawczej dla jednostek już istniejących.

Gospodarowanie mieniem PAN było już kilkukrotnie przedmiotem kontroli NIK w latach ubiegłych. Realizując wnioski pokontrolne, PAN stopniowo porządkowała ten obszar, jednakże proces ten nie został zakończony. Stanowiło to podstawową motywację podjęcia przez NIK ponownej kontroli gospodarowania majątkiem PAN. Dodatkowymi argumentami były: odstęp czasowy od poprzedniej kontroli[1], sygnały medialne o podejrzeniu występowania nieprawidłowości oraz interpelacje poselskie m.in. w sprawie decyzji o likwidacji instytutów i ich przebiegu, a także zgłaszane przez środowisko naukowe uwagi dotyczące finansowania potrzeb PAN.

[1] Kontrola pn. Gospodarowanie nieruchomościami przez Polską Akademię Nauk (K/14/005/KNO/01) z 2014 r., https://www.nik.gov.pl/kontrole/K/14/005/KNO/

2. Ocena ogólna

PAN prawidłowo zarządzała środkami finansowymi i majątkiem

Władze Polskiej Akademii Nauk oraz skontrolowanych instytutów naukowych PAN zarządzały mieniem znajdującym się w ich dyspozycji oraz prowadziły gospodarkę finansową w sposób prawidłowy.

Stosownie do posiadanych uprawnień i zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie regulacjami prowadzono przekształcenia struktury organizacyjnej PAN, likwidując m.in. jednostki wykazujące się niezadowalającym poziomem jakości działalności naukowej. Redukowano posiadany zasób majątkowy poprzez zbycie w różnej formie (lub odpłatne udostępnianie) zbędnych lub czasowo niewykorzystywanych jego składników, w tym zwłaszcza nieruchomości oraz lokali mieszkalnych. Kontynuowano racjonalny proces uwłaszczania instytutów PAN na majątku stanowiącym dotychczas własność Akademii, spełniając w ten sposób ustawowy obowiązek wyposażania instytutów w niezbędne zasoby. Racjonalnie prowadzono gospodarkę transportową, a zakupy inwestycyjne realizowano zgodnie z obowiązującymi przepisami.

Również w gospodarce środkami finansowymi dochowano zasadniczych wymogów właściwego jej prowadzenia, w tym planowania, dokonywania wydatków i sprawozdawczości. Tym pozytywnym aspektom gospodarki finansowej i majątkowej PAN towarzyszyły jednak, aczkolwiek w relatywnie niewielkiej skali, zjawiska negatywne. NIK zalicza do nich przede wszystkim przypadki: niedokonania przez jeden z instytutów zwrotu do budżetu niewykorzystanych środków w wysokości 4858,1 tys. zł jako subwencji pobranej w nadmiernej wysokości (działania w tym zakresie zostały przez Ministra podjęte dopiero wskutek kontroli NIK), nieterminowego zwrotu niewykorzystanej kwoty na utrzymanie aparatury naukowo-badawczej skutkującej koniecznością zapłaty odsetek za zwłokę, nielokowaniu wolnych środków w formie depozytu u Ministra Finansów skutkujące utratą korzyści w postaci odsetek oraz nieubezpieczenia większości mienia w wyniku czego jeden z instytutów poniósł stratę po zaistniałym pożarze.

Poważne ryzyko dalszych strat – w ocenie NIK – niesie za sobą niewypełnianie przez instytuty obowiązku rzetelnego przeprowadzania okresowych kontroli stanu technicznego nieruchomości oraz terminowego i pełnego realizowania zaleceń pokontrolnych, a także rzetelnego prowadzenia dokumentacji obiektów. Do nieprawidłowości NIK zaliczyła także zdarzające się naruszenia przepisów ustawy Prawo zamówień publicznych (w różnym

zakresie), w tym zwłaszcza (incydentalne) nieuzasadnione pominięcie ich stosowania.

Minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki prawidłowo wypełniał zasadnicze obowiązki nadzorcze nad PAN wynikające z przypisanych mu ustawowych uprawnień.

Najistotniejszą nieprawidłowością w działaniach kolejnych ministrów było nieopracowanie od 2022 r. możliwego do zaakceptowania przez rząd projektu nowej ustawy o Polskiej Akademii Nauk determinującego spełnienie warunku podstawowego określonego w zatwierdzonym przez Komisję Europejską Programie „Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki 2021–2027”[2]. Nie dotrzymano zakładanego w Programie FENG terminu na przekazanie projektu ustawy do Rządowego Centrum Legislacji w II kw. 2023 r., jak również nie dotrzymano zakładanego w zmienionym Programie FENG terminu wejścia w życie znowelizowanej ustawy o PAN w II–III kw. 2025 r. Opieszałość ta wynikała m.in. z przygotowania przez powołany zespół projektu ustawy niespełniającego oczekiwań Ministerstwa w zakresie demokratyzacji PAN, jak również z wycofania przez Ministra projektu ustawy wskutek rozbieżnych oczekiwań środowiska naukowego PAN i braku akceptacji dla większości proponowanych zmian. W ocenie NIK nie zapewniono prawidłowego i terminowego zrealizowania podjętych wobec Komisji Europejskiej zobowiązań, co stwarza realne ryzyko utraty kwoty 4,92 mld euro przeznaczonej dla Polski w ramach celu szczegółowego 1.1 Programu FENG.

W ocenie NIK nieprowadzenie przez Ministra analizy wykorzystania przez instytuty środków przekazanych na utrzymanie aparatury naukowo-badawczej, stanowiska badawczego oraz specjalnej infrastruktury informatycznej wiąże się z istotnymi ryzykami. Brak analiz ogranicza zdolność do racjonalnego planowania dotacji oraz możliwość oceny efektywności wykorzystania dotacji przyznawanych przez Ministra. Utrudnia też identyfikację ewentualnych nieprawidłowości i ryzyk ich występowania w zakresie gospodarowania środkami publicznymi.

[2] Dalej: Program FENG.

3. SYNTEZA

Ponad 7,4 mld zł dla PAN i instytutów naukowych PAN

W latach 2020–2025 (do 30 czerwca) minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki przekazał PAN i instytutom naukowym PAN łącznie 7 478 628 tys. zł. W strukturze przekazanych instytutom naukowym PAN środków dominowała subwencja w łącznej wysokości 5 179 668,9 tys. zł, tj. 75,2% środków ogółem przekazanych instytutom, zaś w przypadku Akademii najwięcej środków przekazano w formie dotacji podmiotowej w łącznej wysokości 539 069 tys. zł, tj. 91,2% przekazanych ogółem środków. [str. 53–54]

Akademia prawidłowo rozliczała środki w ramach dotacji z MNiSW

Przyznane przez ministra właściwego ds. szkolnictwa wyższego i nauki w latach 2020-2025 (I półrocze) dotacje podmiotowe, celowe i dotacje na zadania inwestycyjne zostały prawidłowo wykorzystane i rozliczone. Przekazane przez PAN w latach 2020-2024 środki na działalność instytutów międzynarodowych zostały wykorzystane w całości. Także dotacje celowe na pokrycie kosztów bieżących działalności PAN i instytutów naukowych PAN, środki na kształcenie w szkołach doktorskich, na studiach podyplomowych i w innych formach kształcenia zostały wydane i rozliczone zgodnie z umowami, a niewykorzystana część została terminowo zwrócona do budżetu państwa. [str. 36–37]

Zgodnie z wewnętrznymi regulacjami przekazywano środki dla jednostek organizacyjnych

PAN dokonywała podziału i przekazywała środki finansowe jednostkom organizacyjnym nieposiadającym osobowości prawnej (jednostki pomocnicze i inne jednostki organizacyjne) zgodnie z regulacjami wewnętrznymi. Na funkcjonowanie tych jednostek w latach 2020–2025 (I półrocze) wydano z dotacji podmiotowej 237 173,6 tys. zł, głównie (68,1%) na rzecz pomocniczych jednostek naukowych. Inne jednostki organizacyjne (m.in. dom seniora, domy pracy twórczej) otrzymały łącznie 143 483,2 tys. zł (w tym 88,2% ze środków pozabudżetowych). Pięć spośród sześciu jednostek (w tym także dwa domy pracy twórczej zarządzane ówcześnie przez zlikwidowaną już jednostkę PAN Zakład Działalności Pomocniczej), pomimo prowadzenia także działalności komercyjnej, odnotowało ujemne wyniki finansowe (koszty przewyższyły osiągnięte przychody). [str. 37]

Przychody pozabudżetowe przeznaczono na cele określone w ustawie o PAN

Przychody pozabudżetowe PAN (m.in. ze sprzedaży lub wynajmu nieruchomości, z działalności gospodarczej domów pracy twórczej, sprzedaży produkcji roślinnej) w okresie objętym kontrolą wyniosły łącznie 278 921,2 tys. zł. Środki te przeznaczono zgodnie z ustawą o PAN m.in. na projekty badawcze, dzierżawę i wynajem składników majątku trwałego na potrzeby Akademii, bieżące gospodarowanie nieruchomościami oraz na potrzeby innych jednostek PAN. [str. 38-39]

Niegospodarne wydatkowanie środków na utworzenie nowej jednostki, której powstania zaniechano

W 2024 r. w PAN podjęto próbę utworzenia Grupy Ośrodków Konferencyjno-Wypoczynkowych PAN, której koszty funkcjonowania w latach 2025-2027 miały wynieść 51 030 tys. zł. Szacunkowe koszty związane z rozpoczęciem działalności przekraczały bieżące możliwości finansowe PAN, w związku z czym poniesione w tej sytuacji środki na prace przygotowawcze w wysokości 144,5 tys. zł okazały się niegospodarne. Ponadto w listopadzie 2024 r. projekt utworzenia Grupy został zaniechany na podstawie decyzji, która nie zawierała żadnego uzasadnienia ani wskazania przyczyn przerwania prac. [str. 39-40]

Wykorzystanie zwiększenia subwencji w 2024 r. na cele zgodne z Komunikatami Ministra

W 2024 r. Minister dwukrotnie zwiększył instytutom naukowym PAN wysokość subwencji na utrzymanie i rozwój potencjału badawczego – łącznie o 290 000 tys. zł, w tym (w kwietniu 2024 r.) na podwyższenie wynagrodzeń pracowników naukowych. W grupie skontrolowanych ośmiu instytutów środki wydatkowano zgodnie z ich przeznaczeniem na podstawie autonomicznych decyzji dyrektorów instytutów, określających szczegółowe wysokości kwot na poszczególne cele. [str. 43-45]

Przypadki naruszania zasad gospodarowania środkami publicznymi

Instytuty naukowe PAN prawidłowo rozporządzały otrzymanymi środkami finansowymi. Stwierdzone w trakcie kontroli działania nieprawidłowe miały charakter incydentalny i dotyczyły kwot relatywnie niskich w stosunku do całości otrzymanych przez instytuty środków (0,06%). Najważniejsze naruszenia polegały na: niedokonaniu zwrotu do budżetu niewykorzystanej części subwencji w wysokości 4858,1 tys. zł pozostałej po całkowitej realizacji zadania; niedokonaniu w terminie zwrotu niewykorzystanych środków w wysokości 80,4 tys. zł i związanej z tym konieczności zapłaty odsetek w wysokości 7,8 tys. zł oraz nielokowaniu wolnych środków w formie depozytu u Ministra Finansów skutkujących utratą korzyści w postaci odsetek w szacowanej wysokości 28 tys. zł. Odrębną istotną nieprawidłowością, dotyczącą gospodarowania mieniem, było niedopełnienie przez IO PAN ciążącego na nim obowiązku objęcia ubezpieczeniem całego swojego mienia przechowywanego w wynajętym magazynie. Wskutek pożaru w tym magazynie powstała szkoda w wysokości 1799,6 tys. zł. [str. 23, 45–46]

Zbycie nieruchomości zgodnie z ustawowymi przepisami, ale z naruszeniem wewnętrznych regulacji

Akademia w okresie objętym kontrolą zbyła 32 nieruchomości, z czego 26 w drodze sprzedaży za kwotę 23 971,1 tys. zł. Zbywane nieruchomości należały do tej części zasobu PAN, który uznany został za zbędny. Sprzedaż nieruchomości przeprowadzono zgodnie z przepisami ustaw: o gospodarce nieruchomościami oraz o PAN. Stwierdzono jednak naruszenia obowiązujących wewnętrznych zasad sprzedaży nieruchomości PAN, przede wszystkim poprzez niedopełnienie obowiązku wyprzedzającego sporządzania niektórych dokumentów (wniosków o wyrażenie zgody na dokonanie transakcji) oraz wskazania osób inicjujących proces sprzedaży. [str. 17–18]

Zbycie lokali zgodnie z przepisami

Niezależnie od zbywania nieruchomości zbędnych PAN w latach 2020–2025 (I półrocze) sprzedała 26 lokali mieszkalnych o łącznej powierzchni 1317,17 m^2 o wartości rynkowej 1 150,7 tys. zł, za łączną kwotę 342,2 tys. zł (po uwzględnieniu bonifikat). Proces ich zbycia przeprowadzono zgodnie z przepisami ustawowymi oraz regulacjami wewnętrznymi PAN. [str. 17]

Oddawanie majątku w najem lub dzierżawę zgodnie z ustawą o PAN, ale z naruszeniem wewnętrznych regulacji

W okresie objętym kontrolą PAN zawarła 100 umów najmu i 13 umów dzierżawy nieruchomości ze swojego zasobu. Działania te (z wyjątkiem wynajmu miejsc w garażu PAN) przeprowadzono zgodnie z ustawą o PAN ale – w zakresie podobnym jak w przypadku zbywania nieruchomości – z naruszeniem stosownych wewnętrznych regulacji. [str. 19]

Wynajem miejsc garażowych z naruszeniem wewnętrznych regulacji

W latach 2020-2025 (I półrocze) PAN była właścicielem garażu przy ulicy Hożej 5/7 w Warszawie, w którym wynajmowała podmiotom zewnętrznym 31 spośród 35 miejsc parkingowych. Proces wynajmu odbywał się bez przeprowadzenia przetargu i z pominięciem stosownych regulacji wewnętrznych PAN. [str. 26]

Niewywiązywanie się z obowiązków administratora nieruchomościami

Istotne zaniedbania stwierdzono w zakresie zarządzania nieruchomościami będącymi w zasobach instytutów naukowych PAN. Polegały one na niepełnym lub nieterminowym przeprowadzaniu okresowych kontroli oraz nierealizowaniu lub niepełnym albo opóźnionym realizowaniu zaleceń pokontrolnych. Siedem z ośmiu skontrolowanych instytutów naukowych PAN oraz Akademia w odniesieniu do dwóch skontrolowanych obiektów budowlanych nie prowadziły rzetelnie książek obiektów budowlanych, naruszając w ten sposób przepisy ustawy Prawo budowlane i aktów wykonawczych do tej ustawy. [str. 24–25]

Zarządzanie flotą przebiegało na ogół zgodnie z regulacjami

Flota samochodowa PAN i jednostek PAN bez osobowości prawnej wykorzystywana była zgodnie z regulacjami wewnętrznymi PAN. Zarządzanie flotą samochodową w instytutach naukowych PAN przebiegało na ogół prawidłowo. Jedynie w dwóch instytutach stwierdzono naruszenia wewnętrznych uregulowań w tym zakresie. [str. 26–27]

Proces uwłaszczania przeprowadzony zgodnie z przepisami

W latach 2020–2025 (I półrocze) na podstawie ośmiu wniosków złożonych przez cztery instytuty naukowe PAN przeprowadzono proces ich uwłaszczenia na należącym do PAN mieniu o łącznej wartości 87 290,6 tys. zł. We wszystkich przypadkach czynności związane z uwłaszczeniem zostały przeprowadzone zgodnie z przepisami k.p.a. i ustawy o PAN. [str. 16-17]

Nierzetelne działania nadzorcze nad procesem likwidacji instytutu

W okresie objętym kontrolą przeprowadzono likwidację dwóch instytutów naukowych PAN, jednej pomocniczej jednostki naukowej oraz jednej innej jednostki pomocniczej PAN. Proces likwidacji IPAR PAN nie był rzetelnie nadzorowany przez PAN, co skutkowało kilkumiesięcznym opóźnieniem w realizacji umownego obowiązku przesłania informacji o rozpoczęciu

likwidacji instytutu do Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa oraz naruszeniem przez likwidatora przepisów art. 45 ust. 1 ustawy o rachunkowości (opóźnione sporządzenie sprawozdania finansowego na dzień rozpoczęcia likwidacji). [str. 32–35]

Nierzetelna inwentaryzacja budynków i obiektów oraz nierzetelna ewidencja środków trwałych

W jednostce organizacyjnej IRZiBŻ PAN tj. w Stacji Badawczej w Popielnie nierzetelnie przeprowadzano inwentaryzacje budynków i obiektów budowlanych w drodze spisu z natury. Prowadzona ewidencja środków trwałych również była nierzetelna, gdyż nie odzwierciedlała stanu faktycznego. Władze instytutu, wskutek braku nadzoru, nie miały świadomości występowania tych nieprawidłowości. [str. 20–22]

Realizacja działań związanych z s/y Oceania nie przebiegała prawidłowo

Dyrektor Instytutu Oceanologii PAN udzielił zamówienia na usługi dotyczące realizacji zadań na stanowisku kapitana statku s/y Oceania oraz na stanowisku konsultanta z pominięciem ustawy Pzp. Nierzetelnie dokumentowano zlecenia wyjścia statku w rejs morski, potwierdzono wykonanie bez zastrzeżeń czynności określonych w umowach zlecenia (tj. jako kapitan oraz konsultant) trzem zleceniobiorcom i wypłacono wynagrodzenie, mimo że brali udział w rejsach jako pasażerowie. Nierzetelnie wykazano w raporcie rocznym za 2024 r. liczbę odbytych rejsów. [str. 29–31]

Naruszenia przepisów ustawy Pzp lub wewnętrznych regulacji

W czterech spośród ośmiu skontrolowanych instytutów wystąpiły nieprawidłowości polegające na nieprzestrzeganiu przepisów ustawy Prawo zamówień publicznych (w różnym zakresie). Polegały one m.in. na: pominięciu stosowania ustawy Pzp, niedokumentowaniu sposobu ustalenia wartości szacunkowej zamówienia, niepowołaniu komisji przetargowej, braku wymaganych oświadczeń członków komisji przetargowej, niewskazaniu w dokumentacji zamówienia powodów niedokonania podziału zamówienia na części, nieterminowym informowaniu Prezesa Urzędu Zamówień Publicznych o złożonych ofertach, zamieszczaniu ogłoszeń z naruszeniem ustawowego terminu lub ich nie zamieszczeniu, niesporządzaniu rocznych sprawozdań o udzielonych zamówieniach publicznych. Ujawniono także naruszenia wewnętrznych uregulowań, w tym m.in. dotyczących sporządzania wniosków o udzielenie zamówienia, kierowania zapytań ofertowych do wskazanej liczby potencjalnych wykonawców. W odniesieniu do Akademii w przypadku jednej z badanych procedur zakupowych sposób sformułowania opisu przedmiotu zamówienia naruszał zasady wynikające z § 6 ust. 2 Regulaminu udzielania zamówień publicznych w PAN. [str. 46-47]

Niedopełnienie obowiązku wprowadzenia lub terminowego wprowadzania raportów do POL-on

W siedmiu spośród ośmiu skontrolowanych instytutów naukowych PAN nieterminowo wprowadzono do systemu POL-on raporty z wykorzystania środków finansowych przekazanych przez ministra. Opóźnienia sięgały od jednego do 26 dni, a w skrajnym przypadku aż 777 dni. W dwóch instytutach nie wprowadzono części raportów do systemu. [str. 50–51]

Nie wszystkie ustawowe zadania Ministra zostały zrealizowane prawidłowo

Minister wykonując przypisane mu w ustawie o PAN czynności niezbędne dla zapewnienia prawidłowego funkcjonowania Akademii wyraził łącznie 52 opinie dotyczące utworzenia instytutu, reorganizacji lub likwidacji instytutu czy też utworzenia spółek prawa handlowego. Istotnymi nieprawidłowościami były: niewyegzekwowanie od ICHB PAN zwrotu części subwencji w wysokości 4858,1 tys. zł oraz przekazanie Akademii jednej dotacji celowej bez zawarcia niezbędnej umowy. Ponadto w nieprawidłowej formie dokonano przesunięcia terminów na złożenie w 2020 r. raportów z wykorzystania środków przez instytuty naukowe PAN oraz nie monitorowano prawidłowości, rzetelności oraz terminowości wprowadzania przez instytuty naukowe PAN raportów z wykorzystania przekazanych instytutom środków do systemu POL-on. [str. 54–60]

Nie prowadzono analiz środków pozostających w instytutach w ramach jednego ze strumieni finansowania

Minister nie analizował wykorzystania przez instytuty środków przekazanych przez Ministra na utrzymanie aparatury naukowo-badawczej, stanowiska badawczego oraz specjalnej infrastruktury informatycznej. Środki te (dotacja podmiotowa), na podstawie decyzji Ministra, przekazywane były instytutom na okresy trzyletnie z określeniem zadania i kwot do wydatkowania w poszczególnych latach okresu. Przepisy ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym dopuszczają jednakże przeznaczenie niewykorzystanych kwot w danym roku na realizację tegoż zadania w roku kolejnym. W sytuacji, gdy pozostaną niewykorzystane środki na koniec trzeciego roku objętego decyzją (czyli na koniec całego okresu) ich kwota nie jest jednak uwzględniana przy udzielaniu przez Ministra dotacji na kolejny okres trzyletni, co prowadzi do kumulacji środków w instytutach.

Brak takich analiz ogranicza więc zdolność do racjonalnego planowania dotacji w kolejnych latach oraz możliwość oceny efektywności wykorzystania dotacji przyznawanych przez Ministra. Utrudnia też identyfikację ewentualnych nieprawidłowości i ryzyk ich występowania w zakresie gospodarowania środkami publicznymi. [str. 47–49]

Ryzyko wystąpienia negatywnych skutków opóźnienia reformy PAN

Najpoważniejszą nieprawidłowością w działaniach kolejnych ministrów właściwych do spraw szkolnictwa wyższego i nauki jest nieopracowanie możliwego do zaakceptowania przez rząd projektu nowej ustawy o Polskiej Akademii Nauk. Opieszałość ta stwarza realne ryzyko utraty kwoty 4,92 mld euro przeznaczonej dla Polski w ramach unijnego Programu Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki 2021–2027. Polska w ramach Celu Polityki 1 tego Programu zobowiązała się do przeprowadzenia reformy PAN w zatwierdzonym przez Komisję Europejską terminie (po zmianach – do końca września 2025 r.).

Nie dotrzymując powyższego terminu Polska naruszyła postanowienia art. 15 ust. 6 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiającego wspólne przepisy

dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej[3].

Powołany w 2022 r. Zespół doradczy do spraw opracowania projektu ustawy o PAN (koszt jego utrzymania w okresie od 12 lipca 2022 r. do 6 marca 2024 r. to 231,9 tys. zł) opracował projekt ustawy, lecz projekt ten w październiku 2023 r. nie uzyskał akceptacji ówczesnego kierownictwa ministerstwa. Aprobaty Ministra nie uzyskał także kolejny projekt, wycofany z prac legislacyjnych w kwietniu 2025 r. Z informacji dostępnych w domenie publicznej wynika, że trzeci projekt ustawy został skierowany w dniu 28 listopada 2025 r. do konsultacji i opiniowania (w terminie do 31 grudnia 2025 r.) łącznie do 39 podmiotów. Według stanu na 5 maja 2026 r. nie udostępniono do wiadomości publicznej zgłoszonych stanowisk ani odniesienia się wnioskodawcy do tych uwag.

Z udostępnionych publicznie w 2026 r. dokumentów wynika, że Komitet Monitorujący FENG na posiedzeniu w lutym 2026 r. przyjął zmiany w Programie FENG zakładające – w ramach reformy PAN – przyjęcie przez Radę Ministrów ustawy w II kw. 2026 r. i jej wejście w życie w IV kw. 2026 r. Zmiany te jednak wymagać będą zatwierdzenia przez Komisję Europejską. Planowany termin przyjęcia uchwały Rady Ministrów w sprawie zmiany Programu FENG określono na II kw. 2026 r. Przyjęcie przez Radę Ministrów projektowanej uchwały ma umożliwić Ministrowi Funduszy i Polityki Regionalnej przekazanie projektu zmiany Programu FENG do Komisji Europejskiej, który zakłada m.in. transfer środków z Programu FENG w wysokości 30 mln euro do Programu „Horyzont Europa”. [str. 62–65]

[3] Dz. Urz. UE L 231 z 30.06.2021, str. 159, ze zm., dalej: Rozporządzenie (UE) 2021/1060.

4. WNIOSKI

Prezes Rady Ministrów

Podjęcie niezbędnych decyzji i działań zapewniających terminowe zakończenie prac nad zgłoszonym przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki projektem ustawy o Polskiej Akademii Nauk znajdującym się w wykazie prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów pod numerem UD322, w celu spełnienia warunku podstawowego określonego w Programie FENG i zapobiegnięciu wstrzymania płatności przez Komisję Europejską dla tego Programu.

Minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki

Dokonywanie wnikliwych analiz stopnia wykorzystania w poszczególnych latach przez instytuty PAN dotacji podmiotowych na utrzymanie aparatury badawczej oraz uwzględniania wyników tych analiz w procesie podejmowania decyzji o wysokości kolejnych dotacji, w celu uniknięcia nadmiernego gromadzenia środków przez podmioty, a w efekcie braku możliwości zagospodarowania tych środków na rzecz innych jednostek.

5. Ważniejsze wyniki kontroli

5.1. Gospodarowanie majątkiem PAN

5.1.1. Majątek Polskiej Akademii Nauk

Grunty i budynki PAN

Według stanu na 30 czerwca 2025 r. PAN dysponowała łącznie 1285 działkami gruntu o łącznej powierzchni 6 916,786 ha, z których 80 działek o łącznej powierzchni 117,569 ha stanowiło własność PAN, a 1069 działek o łącznej powierzchni 4 944,208 ha znajdowało się w użytkowaniu wieczystym. Dalsze 39 działek o łącznej powierzchni 18,113 ha miało nieuregulowany stan prawny, a 97 działek o łącznej powierzchni 1 836,896 ha PAN bezterminowo i bezpłatnie użytkował.

PAN dysponowała łącznie 664 nieruchomościami (budynki, budowle lub lokale mieszkalne) o łącznej powierzchni użytkowej 173 723,52 m^2 i 129 454,50 m^2 powierzchni zabudowy. PAN była właścicielem lub współwłaścicielem 569 nieruchomości o łącznej powierzchni użytkowej 166 645,33 m^2 i powierzchni zabudowy 120 023,72 m^2. W przypadku 28 budynków, budowli i lokali o łącznej powierzchni użytkowej 8507 m^2 i łącznej powierzchni zabudowy 6 816,68 m^2 stan własności był nieuregulowany. Z kolei 61 budynków, budowli i lokali o łącznej powierzchni użytkowej 3287,81 m^2 i łącznej powierzchni zabudowy 4 390,10 m^2 były oddane w bezterminowe i bezpłatne użytkowanie. PAN dysponowała także jednym lokalem mieszkalnym udostępnionym przez miasto Wrocław oraz dwoma lokalami mieszkalnymi w Warszawie (z prawem do zarządu). Garaż przy ul. Hożej 5/7 w Warszawie oraz lokal użytkowy w Szczecinie objęte były spółdzielczym własnościowym prawem do lokalu, a dwa budynki użytkowane przez Instytut Geofizyki PAN wynajmowane były od Skarbu Państwa. PAN wynajmowała też od miasta Kraków trzy lokale mieszkalne w Krakowie.

Uwłaszczenia przeprowadzono zgodnie z przepisami k.p.a. i ustawy o PAN

W latach 2020–2025 instytuty naukowe złożyły do PAN łącznie osiem wniosków o wyposażenie w niezbędne składniki majątkowe. Zostały one rozpatrzone w terminie wynikającym z art. 35 § 3 k.p.a.[4] Od listopada 2011 r. na rozpatrzenie oczekiwał natomiast jeden wniosek o uwłaszczenie. Przyczyną nierozpatrzenia wniosku w terminie wynikającym z art. 35 § 3 ustawy k.p.a. było błędne określenie właściciela nieruchomości w księdze wieczystej. Proces sprostowania błędu był

[4] Kodeks Postępowania Administracyjnego z dnia 14 czerwca 1960 r. (Dz. U. z 2025 r. poz. 1691). Dalej: ustawa k.p.a. lub k.p.a.

realizowany na drodze sądowej przez Instytut oraz PAN do 9 lipca 2023 r., a ostateczna korekta wpisu w księdze wieczystej została dokonana w grudniu 2024 r.

Wszystkie wydane decyzje związane z przeniesieniem praw własności lub użytkowania wieczystego zawierały elementy wymagane art. 107 § 1 k.p.a. Spośród wniosków złożonych w okresie objętym kontrolą jeden został rozpatrzony negatywnie w odniesieniu do wskazanej nieruchomości Jednakże Prezes PAN, na realizację celów wskazanych we wniosku, zaproponował przekazanie innej nieruchomości.

W związku z przeniesieniem prawa do nieruchomości, Prezes PAN wydał w okresie objętym kontrolą łącznie 17 decyzji administracyjnych. Łączna wartość przekazanego na rzecz Instytutów majątku wyniosła 87 290,6 tys. zł. Terminowo zrealizowano ustawowy obowiązek (art. 45 ust. 3 ustawy o PAN) poinformowania ministra właściwego do spraw budownictw o tych zdarzeniach.

Zbycie lokali zgodnie z przepisami

W latach 2020–2025 (I półrocze) PAN zbyła 26 lokali mieszkalnych o łącznej powierzchni 1 317,17 m^2 o wartości rynkowej 1150,7 tys. zł. Przy sprzedaży 20 mieszkań udzielono wynikających z odrębnych przepisów bonifikat w wysokości: 95% (w 14 przypadkach), 90% (w jednym przypadku), 87% (w jednym przypadku), 63% (w jednym przypadku), 51% (w dwóch przypadkach), 48% (w jednym przypadku). Pięć lokali sprzedano bez bonifikaty, a jeden przekazano gminie Ruciane-Nida[5]. Ze sprzedaży mieszkań uzyskano łącznie 342,2 tys. zł.

Kanclerz PAN każdorazowo wydawał zarządzenie w sprawie wyrażenia zgody na sprzedaż lokalu mieszkalnego. Dla wszystkich lokali mieszkalnych wykonano operaty szacunkowe. Sprzedaż mieszkań została zwolniona z podatku VAT na podstawie art. 43 ust 1 pkt 10 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług[6].

Zbycie nieruchomości zgodnie z ustawowymi przepisami, ale z naruszeniem wewnętrznych regulacji

W wykazie zasobu nieruchomości, który został sporządzony na podstawie art. 70 ust. 2 ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. Przepisy wprowadzające ustawy reformujące system nauki[7], PAN wskazała, że 759 działek gruntu było całkowicie zbędnych, w tym 123 działki przeznaczono do zrzeczenia się praw własności, 635 działek do zbycia, a jedną działkę w części do zrzeczenia się praw, a w części do zbycia. Ponadto wskazano 12 działek

---

[5] Na podstawie ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o zasadach zbywania mieszkań będących własnością przedsiębiorstw państwowych, niektórych spółek handlowych z udziałem Skarbu Państwa, państwowych osób prawnych oraz niektórych mieszkań będących własnością Skarbu Państwa (Dz.U. z 2016 r. poz. 52) oraz ustawy z dnia 12 października 1994 r. o zasadach przekazywania zakładowych budynków mieszkalnych przez przedsiębiorstwa państwowe (Dz.U. z 2014 r. poz. 1381).

[6] Dz.U. z 2025 r. poz. 775, ze zm.

[7] Dz. U. Nr 96, poz. 620, ze zm. Dalej: Pwursn.

częściowo zbędnych w tym jedną działkę do zrzeczenia się praw oraz 11 działek do zbycia.

W latach 2020–2024 oraz w I półroczu roku 2025, PAN zbyła łącznie 32 nieruchomości, z czego 26 w drodze sprzedaży, uzyskując łącznie 23 971,1 tys. zł przychodu. W przypadku jednej nieruchomości PAN zrzekła się prawa własności na podstawie art. 16 ustawy o gospodarce nieruchomościami, a w przypadku czterech nieruchomości – prawa użytkowania wieczystego na podstawie art. 17b ust. 3 ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi. Ponadto, jedna z nieruchomości PAN została przekazana osobie fizycznej zgodnie z postanowieniem sądu na podstawie art. 321 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny[8], a PAN na podstawie postanowienia sądu otrzymał 5,5 tys. zł za sprzedaż nieruchomości.

Sprzedaży nieruchomości dokonano zgodnie z przepisami ustawy o gospodarce nieruchomościami. Sporządzano operaty szacunkowe (art. 156 ww. ustawy). Kanclerz PAN każdorazowo wydawał zgodę na sprzedaż (art. 24 ustawy o PAN), uzyskiwano również zgody Prezesa Prokuratorii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej przewidziane art. 38 ust. 1 pkt 2 ustawy o zasadach zarządzania mieniem. We wszystkich badanych przypadkach zorganizowano przetargi z zachowaniem zapisów rozdziału 4 ustawy o gospodarce nieruchomościami oraz rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 14 września 2004 r. w sprawie sposobu i trybu przeprowadzania przetargów oraz rokowań na zbycie nieruchomości[9]. Proces sprzedaży był też zgodny z opracowanym przez PAN Regulaminem przeprowadzania przetargów oraz rokowań na sprzedaż, najem i dzierżawę prawa własności lub prawa wieczystego użytkowania nieruchomości PAN[10].

Uchybieniem w pracy Biura Majątkowego PAN było niedopełnienie przed dokonaniem sprzedaży trzech nieruchomości obowiązku sporządzenia pisemnych wniosków do Kanclerza PAN o wyrażenie zgody na sprzedaż nieruchomości oraz ich analiz, co naruszało postanowienia pkt 3–6 *Zasad sprzedaży nieruchomości stanowiących własność, lub będących w wieczystym użytkowaniu PAN* stanowiących załącznik do zarządzenia nr 27/2021 Kanclerza PAN z dnia 11 maja 2021 r. w sprawie wprowadzenia procedur gospodarowania nieruchomościami PAN.

---

[8] Dz. U. z 2026 r. poz. 795. Dalej: Kc.

[9] Dz. U. z 2021 r. poz. 2213.

[10] Regulamin stanowiący załącznik nr 7 do zarządzenia nr 27/2021 Kanclerza PAN z dnia 11 maja 2021 r. w sprawie wprowadzenia procedur gospodarowania nieruchomościami PAN. Dalej: Regulamin przeprowadzania przetargów oraz rokowań.

Oddawanie majątku w najem lub dzierżawę zgodnie z ustawą o PAN, ale z naruszeniem wewnętrznych regulacji

W latach 2020–2025 (I półrocze) zawarto 100 umów na najem nieruchomości PAN, z których osiągnięto łączne przychody w wysokości 3645,4 tys. zł oraz 13 umów na dzierżawę nieruchomości, z których uzyskano łącznie 2616,7 tys. zł. W okresie objętym kontrolą uzyskano także przychody z umów najmu i dzierżawy zawartych przed 2020 r. – odpowiednio 2288,5 tys. zł oraz 16 343,3 tys. zł.

Oddawanie nieruchomości w najem lub dzierżawę odbywało się zgodnie z ustawą o PAN Wystąpiły jednakże, podobnie jak przy sprzedaży, jednostkowe naruszenia wewnętrznych zasad dokonywania tych czynności. Przed zawarciem dwóch umów dzierżawy i jednej umowy najmu nieruchomości Biuro Majątkowe PAN nie sporządziło wniosków w sprawie wyrażenia zgody na najem lub dzierżawę nieruchomości oraz nie wskazało osób inicjujących proces sprzedaży, naruszając zasady określone w pkt 3–6 *Zasad najmu i dzierżawy nieruchomości stanowiących własność lub będących w wieczystym użytkowaniu PAN* stanowiących załącznik nr 5 do zarządzenia nr 137/2017 z dnia 29 listopada 2017 r. oraz pkt. 3-6 *Zasad najmu i dzierżawy nieruchomości stanowiących własność lub będących w wieczystym użytkowaniu PAN* stanowiących załącznik nr 5 do Zarządzenia nr 27/2021 Kanclerza PAN z dnia 11 maja 2021 r. Powyższe wynikało z traktowania uzasadnienia sporządzonego na bazie zgromadzonej dokumentacji, będącego załącznikiem zarządzenia, jako wniosku.

5.1.2. Majątek instytutów naukowych Polskiej Akademii Nauk

Grunty i budynki instytutów naukowych

Objęte kontrolą instytuty naukowe PAN dysponowały majątkiem o zróżnicowanej strukturze. IF PAN posiadał prawo użytkowania wieczystego gruntów o powierzchni 4,02 ha wraz z prawem własności do 22 budynków o powierzchni zabudowy 11 585 m^2 . IO PAN użytkował wieczyście grunty o łącznej powierzchni 9736 m^2 oraz trzy budynki o łącznej powierzchni użytkowej 5292,24 m^2. Siedzibę IH PAN stanowiły trzy zabytkowe kamienice o powierzchni zabudowy 1 717 m^2 posadowione na gruncie o powierzchni 0,0684 ha. Z kolei IICH PAN dysponował czterema budynkami o powierzchni zabudowy 4490,07 m^2 oraz udziałem w prawie użytkowania wieczystego gruntu (11 838,06 m^2) stanowiącego własność Skarbu Państwa. Stan majątku ICHB PAN, w związku z likwidacją Instytutu Środowiska Rolniczego i Leśnego PAN, wzrósł w przypadku nieruchomości z 12 do 17 budynków oraz z 38 tys. m^2 gruntów do 243 tys. m^2.

ISiEZ PAN jest właścicielem budynku Muzeum Przyrodniczego o powierzchni użytkowej 2727 m^2 położonego na gruncie o powierzchni 1200 m^2, lokalu mieszkalnego oraz niemieszkalnego, będących częścią Muzeum, współwłaścicielem działki zabudowanej budynkiem stanowiącym oficynę Muzeum Przyrodniczego, natomiast na działalność

statutową wynajmowana jest od 2006 r. nieruchomość będąca własnością Polskiej Akademii Umiejętności. Koszty związane z wynajmem w okresie objętym kontrolą wyniosły 3875 tys. zł.

Środki trwałe w zasobach instytutów naukowych

Według stanu na koniec I półrocza 2025 r. instytuty naukowe dysponowały aktywami trwałymi (z grupy 2–9 według Klasyfikacji Środków Trwałych[11]) o łącznej wartości 677 795,1 tys. zł. W siedmiu instytutach największą wartość miały składniki zaklasyfikowane do grupy 8 – *Narzędzia, przyrządy, ruchomości i wyposażenie, które nie zostały sklasyfikowane gdzie indziej*. Największy wzrost w ramach tej grupy środków nastąpił w ICHB PAN w 2023 r., w którym ich wartość wzrosła (wskutek realizacji szeregu projektów badawczo-naukowych) o 386 750,3 tys. zł (tj. 2458%), w porównaniu do roku poprzedniego. Nabyto m.in.: system transmisji optycznej PIONIER-LAB (80 940,3 tys. zł), zwirtualizowaną badawczą infrastrukturę teletechniczną do budowy i integracji baz danych biologicznych (54 576,7 tys. zł), zwirtualizowaną infrastrukturę (w tym dostępową) ICT do integracji i analizy danych z wykorzystaniem sztucznej inteligencji (43 154,2 tys. zł), wyposażenie dla stanowiska do pozyskiwania danych biomedycznych (31 707,3 tys. zł) oraz aparaturę badawczą do Laboratorium Obrazowania za Pomocą Technik Wysokorozdzielczych (15 408,6 tys. zł).

Rozbieżności pomiędzy dokumentacją Instytutu a zapisami w księdze wieczystej

ICHO PAN dysponował gruntami w użytkowaniu wieczystym o łącznej powierzchni 13 365,70 m^2 oraz trzema budynkami o łącznej powierzchni użytkowej 4 813,60 m^2. W Instytucie stwierdzono rozbieżności pomiędzy wykazywanymi w różnych dokumentach wielkościami powierzchni użytkowanych budynków. I tak: wg informacji przekazanych przez Instytut powierzchnia użytkowa budynku – laboratoria 8, 8A – wynosiła 2307 m^2, a w protokołach przeglądów stanu technicznego obiektu – 2874,50 m^2, budynku administracji i do prac teoretycznych 10 – odpowiednio: 862,40 m^2 i 881,90 m^2 oraz budynku mieszkalnego 10A – 1644,20 m^2 i 1613,10 m^2. Instytut zobowiązał się do przeprowadzenia weryfikacji tych wielkości powierzchni użytkowych wszystkich budynków i w przypadku zaistnienia takiej konieczności do złożenia wniosku o zmianę wpisów w księdze wieczystej.

Nierzetelna inwentaryzacja budynków i obiektów budowlanych

Według danych w ewidencji środków trwałych IRZiBŻ PAN na dzień 1 stycznia 2020 r. oraz 30 czerwca 2025 r. w grupie 1 (budynki i lokale, spółdzielcze prawo do lokalu mieszkalnego i użytkowego) znajdowało się łącznie 120 i 129 środków trwałych, z tego: w Instytucie – cztery budynki, w Stacji Badawczej w Popielnie (przejętej przez IRZiBŻ PAN w kwietniu 2016 r.) – odpowiednio 116 i 125 budynków i obiektów budowlanych.

---

[11] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 3 października 2016 r. w sprawie Klasyfikacji Środków Trwałych (Dz. U. poz. 1864).

Inwentaryzacje środków trwałych za 2020 r. i 2024 r. zostały przeprowadzone w Stacji Badawczej w Popielnie z naruszeniem art. 26 ust. 1 pkt 3 uor, bowiem nie przeprowadzono ich w oparciu o stan faktyczny, w konsekwencji czego nie zostały ujawnione różnice w stosunku do danych wynikających z ewidencji środków trwałych.

Inwentaryzację okresową za 2020 rok przeprowadzono w ciągu jednego dnia. Komisja inwentaryzacyjna składająca się z przewodniczącego i dwóch członków – w arkuszu spisu z natury zawierającym łącznie 372 pozycje potwierdziła rozpoczęcie i zakończenie spisu w dniu 7 stycznia 2021 r. Spisem objęto m.in. 116 budynków, lokali i obiektów budowlanych. Inwentaryzacja nie wykazała różnic z danymi w ewidencji środków trwałych. Tymczasem, zgodnie z danymi wynikającymi z treści ksiąg wieczystych oraz ewidencji gruntów i budynków zamieszczonych na stronie geoportal.gov.pl, w dyspozycji Stacji Badawczej w Popielnie znajdowało się (wg stanu na 1 stycznia 2020 r.) łącznie 149 budynków i obiektów budowlanych, a wg stanu na 1 stycznia 2021 r. – 154. Niezależnie od powyższego Kierownik Stacji Badawczej w Popielnie zlecając w 2020 r. przeprowadzenie okresowych przeglądów technicznych załączył do umowy wykaz 153 budynków i obiektów budowlanych.

Do przeprowadzenia inwentaryzacji okresowej za 2024 rok powołano czteroosobową komisję inwentaryzacyjną i zespół spisowy składający się z dwóch osób w Stacji Badawczej w Popielnie. Wszystkie arkusze spisowe (łącznie 43) podpisane przez członków komisji inwentaryzacyjnej objęły m.in. 125 pozycji stanowiących środki trwałe takie jak budynki i lokale, obiekty budowlane. W sprawozdaniu z 20 marca 2025 r. odnotowano m.in., że w trakcie spisu z natury komisja nie stwierdziła nieprawidłowości w arkuszach spisowych Stacji Badawczej w Popielnie, nie wniosła żadnych uwag do sposobu przeprowadzenia inwentaryzacji oraz nie zgłosiła wniosków pokontrolnych. Odnotowano także, że nie wystąpiły różnice inwentaryzacyjne. Tymczasem, zgodnie z danymi wynikającymi z treści Ksiąg wieczystych oraz ewidencji gruntów i budynków zamieszczonych na stronie geoportal.gov.pl, w dyspozycji Stacji Badawczej w Popielnie (wg stanu na 1 stycznia 2024 r.) było łącznie 164 budynków i obiektów budowlanych. Kierownik Stacji Badawczej zlecając zaś przeprowadzenie okresowych przeglądów technicznych załączył do umowy wykaz zawierający łącznie 151 budynków i obiektów budowlanych.

Nierzetelna ewidencja środków trwałych

Nierzetelnie prowadzono ewidencję środków trwałych w IRZiBŻ PAN, bowiem nie odzwierciedlała ona stanu faktycznego w zakresie środków ujętych w grupie 1 Klasyfikacji Środków Trwałych (budynki i lokale, spółdzielcze prawo do lokalu mieszkalnego i użytkowego). W latach 2020-2024 wykazano na 1 stycznia odpowiednio 120 pozycji (2020 r. i 2021 r.), 123 (2023 r.), 130 (2024 r.) oraz 129 na 30 czerwca 2025 r. Tymczasem

według danych wynikających z ksiąg wieczystych oraz informacji ze strony geoportal.gov.pl w zasobach Instytutu było odpowiednio 149 budynków i budowli (w 2020 r.), 154 (w 2021 r.) 159 (2022–2023) i 164 (w 2024 r. i według stanu na 30 czerwca 2025 r.).

Ponadto w ewidencji środków trwałych (wg stanu na 10 grudnia 2025 r.) nie ujęto budynku przy ul. Trylińskiego 18 w Olsztynie (tj. nowej siedziby Instytutu). Instytut uzyskał pozwolenie na jego użytkowanie w listopadzie 2024 r. pod warunkiem usunięcia nieprawidłowości wykazanej w stanowisku Komendanta Miejskiego Państwowej Straży Pożarnej w Olsztynie (dalej: Komendant Miejski PSP) w terminie do 30 czerwca 2025 r. Komendant Miejski PSP w czerwcu 2025 r. nie wniósł sprzeciwu ani uwag w sprawie uzyskania pozwolenia na użytkowanie tego obiektu, a o tym fakcie został poinformowany PINB.

Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 17 grudnia 2021 r. w sprawie prowadzenia ewidencji przychodów i wykazu środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych[12] w § 12 ust. 3 stanowi m.in., że zapisów dotyczących środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych dokonuje się w wykazie najpóźniej w miesiącu przyjęcia ich do używania.

Nie zabezpieczono interesu instytutów w umowach najmu i dzierżawy

W trzech instytutach naukowych PAN przy zawieraniu umów najmu/dzierżawy nie zabezpieczono w pełni interesu ekonomicznego instytutów. W 14 spośród 29 umów objętych badaniami nie zastrzeżono możliwości waloryzacji ustalonego czynszu.

Przykład

W Stacji Badawczej w Popielnie zawarto osiem umów z podmiotami gospodarczymi lub z osobami fizycznymi, w treści których nie wprowadzono klauzul waloryzacyjnych. Dotyczyło to m.in.: umowy z 15 października 2018 r. obowiązującej do 31 marca 2023 r. w której ustalony miesięczny czynsz brutto za dzierżawę dwóch budynków gospodarczych (o powierzchni zabudowy 356 m^2 i 242 m^2) oraz przyległych do nich gruntów (o powierzchni 781 m^2 oraz 1800 m^2) w wysokości 1250 zł netto; czterech umów zawartych 1 stycznia 2018 r. na czas nieoznaczony, w tym trzech dotyczących dzierżawy murowanych garaży za miesięczny czynsz dzierżawny w wysokości od 13 zł do 100 zł netto oraz jednej na dzierżawę pomieszczeń w budynku o powierzchni użytkowej 284,55 m^2 za miesięczny czynsz dzierżawny w wysokości 410 zł brutto. Powyższe wyjaśniano brakiem wewnętrznych uregulowań dotyczących przygotowywania i zawierania umów dzierżawy i najmu nieruchomości będących

[12] Dz. U. z 2021 r. poz. 2414. Obowiązywało do 31 grudnia 2025 r.

w zasobach IRZiBŻ PAN, w tym w zasobach Stacji Badawczej w Popielnie oraz innymi pilnymi zadaniami i brakiem czasu.

ICHB PAN nie dokonywał waloryzacji stawki czynszu powierzchni biurowej wynajmowanej stowarzyszeniu pozostawiając ją w wysokości ustalonej jeszcze w 2012 r. Jak wyjaśniano decyzja o zaniechaniu waloryzacji była świadomym działaniem strategicznym i wynikała chęci zachowania ciągłości współpracy ze stowarzyszeniem, które zdaniem Instytutu przynosi korzyści niefinansowe. Brak waloryzacji ww. stawek czynszu przez 13 lat skutkował również nierównym traktowaniem innych najemców ICHB PAN, z którymi zawierano umowy przewidujące klauzule corocznej waloryzacji stawek czynszu. Przy zastosowaniu standardowego średniorocznego wskaźnika cen towarów i usług konsumpcyjnych (wskaźnika inflacji) ww. roczny czynsz za 2025 r. wynosiłby 6 tys. zł (tj. więcej o 65,2% w porównaniu do aktualnego).

Niedopełnienie obowiązku skutkujące stratą w wysokości 1799,6 tys. zł

IO PAN nie dopełnił wynikającego z umowy najmu magazynu w Gdańsku, obowiązku objęcia całego swojego mienia ubezpieczeniem, co skutkowało powstaniem uszczerbku w majątku Instytutu w wysokości 1799,6 tys. zł (pożar obiektu).

W odniesieniu do utraconego mienia o wartości 270,6 tys. zł użyczonego Instytutowi przez Instytut Geofizyki PAN, odszkodowanie pomniejszone o franszyzę redukcyjną szkody wypłacone zostało Instytutowi Geofizyki PAN. Do czasu zakończenia kontroli ww. Instytut nie wystąpił z roszczeniem w zakresie pokrycia kosztów franszyzy redukcyjnej. Z uwagi na ubezpieczenie tylko części mienia składowanego w wynajętym magazynie Instytut uzyskał odszkodowanie jedynie w wysokości 65,2 tys. zł. Ponadto częściowe ubezpieczenie magazynowanego mienia pozbawiło Instytut roszczeń w stosunku do wynajmującego z tytułu szkód poniesionych w wyniku pożaru magazynu w całym składowanym mieniu. Zgodnie bowiem z § 3 pkt 3.9 umowy najmu Instytut zobowiązał się do ubezpieczenia swoich materiałów, produktów, urządzeń, sprzętu i środków pieniężnych wniesionych do przedmiotu najmu, co do szkód powstałych m.in. wskutek pożaru oraz innych zdarzeń losowych na swój koszt pod rygorem nieodwołalnego zrzeczenia się wszelkich roszczeń w stosunku do wynajmującego z tytułu szkód w materiałach, produktach, urządzeniach, sprzęcie i środkach pieniężnych Instytutu na skutek zdarzeń losowych. Jak wyjaśniano, największe ryzyko i najwyższą potencjalną wartość strat wiązano z uszkodzeniem lub utratą sprzętu wykorzystywanego w badaniach morskich, a decyzje dotyczące zakresu ubezpieczenia mienia były podejmowane we współpracy z firmą brokerską w oparciu o ocenę ryzyka, analizę kosztów oraz możliwości finansowe Instytutu.

5.1.3. Administrowanie nieruchomościami

Nierzetelne wywiązywanie się z obowiązków administratora nieruchomościami

Instytuty naukowe PAN nie w pełni wywiązywały się z obowiązku należytego ich utrzymania i dokonywania kontroli stanu technicznego nieruchomości. Część okresowych kontroli przeprowadzono w niepełnym zakresie lub nieterminowo, nie zawsze realizowano też zalecenia pokontrolne lub realizowano je z opóźnieniem. Siedem z ośmiu skontrolowanych instytutów naukowych PAN nie prowadziło rzetelnie książek obiektów budowlanych. W odniesieniu do objętych badaniem dwóch obiektów budowlanych należących do PAN stwierdzono, że dokonywano regularnych kontroli stanu technicznego budynków, jednakże książki tych obiektów prowadzone były niezgodnie z przepisami.

W trzech instytutach nie przeprowadzono wszystkich wymaganych kontroli okresowych obiektów budowlanych

W trzech spośród ośmiu instytutów nie przeprowadzono niektórych wymaganych kontroli okresowych obiektów budowlanych lub przeprowadzono je z opóźnieniem.

Przykłady

W ICHO PAN w 2023 r. nie została przeprowadzona coroczna kontrola przeglądu technicznego wszystkich budynków, o której mowa w art. 62 ust. 1 pkt 1 lit. a ustawy PrBud. W protokołach z kontroli pięcioletnich przeprowadzonych w 2023 r. tytuły przeglądów, jak również zakresy kontroli wskazywały jednoznacznie, że były to wyłącznie kontrole pięcioletnie. Ponadto w żadnym z budynków Instytutu, w okresie objętym kontrolą, nie przeprowadzono okresowych kontroli instalacji elektrycznej i piorunochronnej (pięcioletnich) w pełnym zakresie dotyczącym stanu sprawności połączeń, osprzętu, zabezpieczeń i środków ochrony od porażeń, oporności izolacji przewodów oraz uziemień instalacji i aparatów, o których mowa w art. 62 ust. 1 pkt 2 ustawy PrBud. Oprócz tego nie zostały udokumentowane coroczne kontrole instalacji gazowej, o których stanowi art. 62 ust. 1 pkt 1 lit. c ustawy PrBud.

W budynku Muzeum Przyrodniczego stanowiącym własność ISiEZ PAN w okresie 2020-2025 (I półrocze) nie przeprowadzono okresowej kontroli w zakresie systemu ogrzewania, co naruszało art. 23 ust. 1 pkt 1 lit. c i ust. 2 ustawy o charakterystyce energetycznej budynków. Kontrolę taką przeprowadzono dopiero w trakcie kontroli NIK w październiku 2025 r. Kontrola okresowa, o której mowa w art. 62 ust. 1 pkt 2 ustawy PrBud dotycząca badania instalacji elektrycznej i piorunochronnej w zakresie stanu sprawności połączeń, osprzętu, zabezpieczeń i środków ochrony od porażeń, oporności izolacji przewodów oraz uziemień instalacji i aparatów, została przeprowadzona z ponad 5-miesięcznym opóźnieniem w stosunku do maksymalnego okresu

pięciu lat określonego w ww. przepisie. Poprzednia kontrola w tym zakresie odbyła się 10 września 2018 r., a kolejna 15 lutego 2024 r.

Nierzetelne prowadzenie książek obiektów budowlanych

W siedmiu instytutach oraz w PAN (w odniesieniu do dwóch objętych kontrolą budynków) książki obiektów budowlanych prowadzono niezgodnie z wymogami określonymi w rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 3 lipca 2003 r. w sprawie książki obiektu budowlanego[13] jak również rozporządzenia Ministra Rozwoju i Technologii z dnia 15 grudnia 2022 r. w sprawie książki obiektu budowlanego oraz systemu Cyfrowa Książka Obiektu Budowlanego[14].

Naruszenia polegały m.in. na: braku danych dotyczących założenia książki obiektu budowlanego, danych ogólnych o obiekcie, parametrów technicznych charakteryzujących obiekt, wpisów w zakresie przeprowadzonych kontroli, ustaleń dokonanych w zakresie kontroli, zaleceń wraz z terminem ich wykonania, danych identyfikujących osobę przeprowadzającą przegląd, nieprawidłowym dokonaniu skreśleń.

Brak realizacji zaleceń lub realizacja z opóźnieniem

W odniesieniu do obiektów budowlanych czterech instytutów sformułowano zalecenia wynikające z przeprowadzonych kontroli okresowych. Niektóre z tych zaleceń zostały wykonane częściowo lub też z opóźnieniem w stosunku do terminu wskazanego w protokołach. Wystąpiły także przypadki całkowitego braku realizacji zaleceń tłumaczone brakiem środków finansowych.

Przykład

W ICHO PAN nie wykonywano w terminie, ustalonym w protokole z kontroli, zaleceń ze wszystkich kontroli stanu technicznego elementów budowlanych, okresowej kontroli przewodów kominowych oraz zaleceń po przeprowadzonej w lipcu 2025 r. kontroli w zakresie ochrony przeciwpożarowej. W części wykonane zostały zalecenia kontroli przewodów kominowych z 2024 r., a częściowy remont poszycia dachowego zaplanowano na przyszły rok. Zakres kolejnych prac, tj. całościowa wymiana pokrycia dachowego, modernizacja systemu odwodnienia dachów i instalacji odprowadzających wody opadowe oraz naprawa i wymiana elementów elewacji narażonych na zawilgocenie w celu dostosowania budynków do aktualnych norm bezpieczeństwa ma charakter inwestycyjny i przekracza możliwości finansowe bieżącego utrzymania Instytutu. Jak wskazano Instytut planuje zwrócenie się o środki do MNiSW.

---

[13] Dz. U. Nr 120, poz. 1134.

[14] Dz. U. z 2022 r. poz. 2778.

5.1.4. Flota samochodowa

Wykorzystywanie floty PAN zgodnie z regulacjami

W 2020 r. PAN dysponowała 26 samochodami (własność, najem lub leasing). Do końca I półrocza 2025 r. liczba ta zwiększyła się do 31[15]. W okresie tym cztery samochody zostały przekazane do jednostek organizacyjnych PAN[16] natomiast Kancelaria PAN przejęła jeden samochód ze zlikwidowanego w 2024 r. PAN ZDP. Koszty utrzymania floty samochodowej (w tym m.in. zakup materiałów eksploatacyjnych, paliwa, ubezpieczeń) w latach 2020–2025 (I półrocze) wyniosły 3453,8 tys. zł. Nie stwierdzono nieprawidłowości w zakresie sposobu korzystania z samochodów służbowych.

Proces wynajmu miejsc w garażu z naruszeniem wewnętrznych regulacji

Własnością Akademii jest garaż przy ulicy Hożej 5/7 na 35 miejsc postojowych, z których cztery były wykorzystywane przez PAN. Pozostałe udostępniano podmiotom zewnętrznym na podstawie umów najmu, uzyskując w okresie objętym kontrolą 1599,1 tys. zł, przy kosztach utrzymania 1591,9 tys. zł (a więc z minimalną rentownością).

W latach 2020–2025 (I półrocze) PAN wynajęła miejsca w powyższym garażu bez przeprowadzenia procedury przetargowej i z naruszeniem pkt 4 i 9–11 *Zasad najmu i dzierżawy nieruchomości stanowiących własność lub będących w wieczystym użytkowaniu PAN.*

Wszystkie miejsca postojowe w garażu udostępniono podmiotom zewnętrznym bez zgody Kanclerza PAN. Biuro Majątkowe nie wykonało operatów szacunkowych w celu ustalenia aktualnych stawek czynszu najmu ani nie przygotowało informacji dotyczącej ustalenia właściwej stawki VAT dla wynajmowanej części nieruchomości. Nie przeprowadzono też procedury przetargowej na wynajem miejsc parkingowych.

NIK wskazuje, że przy wynajmie miejsc parkingowych PAN zlekceważyła opinię Prokuratorii Generalnej RP z dnia 12 maja 2017 r. dotyczącą konieczności rozporządzania mieniem PAN w drodze przetargu w celu zapewnienia pełnej zgodności z ustawowymi przepisami i wynikającymi z nich wewnętrznymi regulacjami PAN.

Zarządzanie flotą przez instytuty naukowe PAN

Tylko jeden ze skontrolowanych instytutów (IH PAN) nie posiadał pojazdu służbowego. W dwóch instytutach dysponowano wyłącznie jednym samochodem osobowym, a tabor IRZiBŻ PAN składał się z 10 samochodów osobowych, z czego pięć pozostawało w dyspozycji Stacji Badawczej w Popielnie. Cztery instytuty, oprócz samochodów osobowych,

---

[15] W tym pięć w użytkowaniu Kancelarii PAN.

[16] Trzy na rzecz PAN Ogrodu Botanicznego – Centrum Zachowania Różnorodności Biologicznej w Powsinie, jeden na rzecz Domu Pracy Twórczej w Wierzbie.

dysponowały także innymi środkami transportu (głównie samochodami ciężarowymi).

W okresie objętym kontrolą średni udział kosztów ponoszonych na utrzymanie i eksploatację pojazdów w ogólnej kwocie kosztów instytutów nie był znaczący i mieścił się w przedziale od 0,05% do 0,23%.

Największe koszty z tytułu utrzymania floty samochodowej w wysokości 992,6 tys. zł poniósł ICHB PAN dysponując w latach 2020–2025 (I półrocze) od 11 do 18 samochodami służbowymi. W skład floty wchodziły samochody osobowe, ale także wóz transmisyjny i samochód dostawczy sprzętu audiowizualnego oraz mobilne laboratorium.

Zarządzanie flotą samochodową przebiegało prawidłowo i zgodnie z wewnętrznymi regulacjami. Jedynie w dwóch instytutach stwierdzono uchybienia, tj. m.in. nie prowadzono pełnej dokumentacji wymaganej w stosownych procedurach rozliczania kosztów eksploatacji pojazdów.

5.1.5. Statek naukowo-badawczy Oceania

Statek naukowo-badawczy będący własnością IO PAN

Statek Oceania jest jednostką naukowo-badawcza stanowiącą własność IO PAN[17], realizującą badania w rejonie Morza Norweskiego, Grenlandzkiego, Arktyki Europejskiej i na Bałtyku (m.in. badania przepływów i rozkładów mas wodnych, przepływów i przemian energii, transportu i redystrybucji substancji chemicznych, funkcjonowania ekosystemów morskich, wzajemnego oddziaływania morza z atmosferą).

Powyższe badania wykonywane są w ramach zadań statutowych Instytutu, w tym dla realizacji międzynarodowych programów badawczych oraz realizacji zobowiązań Polski, wynikających z podpisanych konwencji. Istnieje możliwość wykorzystania statku w celach komercyjnych poprzez udostępnienie całego statku (na warunkach określonych w podpisanej umowie o czarter statku) z zachowaniem przepisów ustawy z dnia 18 września 2001 r. Kodeks Morski[18]. Możliwe jest także udostępnienie miejsc na statku podczas rejsów Instytutu oraz przyjęcie zlecenia wykonania badań naukowych lub pobrania i dostarczenia zamówionych próbek z morza lub dna morskiego do badań laboratoryjnych.

[17] Jego parametry to: długość 48,9 metrów, szerokość dziewięć metrów i zanurzenie 3,9 metra.

[18] Dz. U. z 2023 r. poz. 1309.

Zdjęcie nr 1
S/y Oceania

Źródło: wyniki kontroli NIK.

Wnioskowanie o środki na lata 2024–2026

Instytut Oceanologii PAN złożył do MNiSW wniosek o dotację w kwocie 30 500 tys. zł na utrzymanie aparatury naukowo-badawczej/stanowiska badawczego pn. „Statek naukowo-badawczy s/y Oceania". Wniosek ten został oceniony pozytywnie i umieszczony na 92 pozycji listy rankingowej przygotowanej przez zespół oceniający wnioski. Minister Nauki decyzją z dnia 10 października 2024 r. początkowo odmówił przyznania dotacji, wskazując w uzasadnieniu m.in., że w 2024 r. na finansowanie zadań ustalono kwotę 200 000 tys. zł, która pozwoliła na sfinansowanie łącznie 105 najwyżej ocenionych wniosków (w tym 85 podmiotów w ramach sektora publicznego i 20 podmiotów w ramach sektora niepublicznego). Ostatecznie po dokonaniu przesunięć środków Minister Nauki decyzją z dnia 25 października 2024 r. przyznał dotację podmiotową w łącznej wysokości 24 000 tys. zł, po 8 000 tys. zł rocznie w latach 2024–2026.

Rozliczenie środków przyznanych na 2024 r.

W 2024 r. koszty utrzymania statku wyniosły ogółem 7415,3 tys. zł, w tym m.in. wynagrodzenia (3355,9 tys. zł), materiały – 1625,7 tys. zł, w tym: paliwo – 1188 tys. zł, wyżywienie załogi – 121,3 tys. zł, środki czystości – 71,3 tys. zł i inne materiały (np. części zamienne) – 231,6 tys. zł, konserwacje i naprawy – 817,6 tys. zł, z tego: obowiązkowe przeglądy i inspekcje – 117,9 tys. zł i remonty, naprawy – 699,7 tys. zł, inne koszty – 609,4 tys. zł, w tym: ubezpieczenia – 246 tys. zł, energia – 155,4 tys. zł, usługi telekomunikacyjne – 79,7 tys. zł i odpady – 23,3 tys. zł.

Niewykorzystane w 2024 r. środki w wysokości 584,7 tys. zł przeniesione zostały do wykorzystania w 2025 r.

Środki na budowę nowego statku

W 2023 r. IO PAN otrzymał skarbowe papiery wartościowe na podwyższenie funduszu statutowego o łącznej wartości nominalnej 80 000 tys. zł. Środki miały być przeznaczone na zaprojektowanie i budowę statku naukowo-badawczego dla mającego się zawiązać konsorcjum polskich instytucji naukowych. Wartość całej inwestycji została oszacowana na około 135 000 tys. zł, zatem nominalne środki z ww. papierów wartościowych szacunkowo pokrywały 60% jej łącznych kosztów (bez wyposażenia w infrastrukturę i aparaturę badawczą). Instytut nie dokonywał sprzedaży ww. papierów wartościowych. Odsetki uzyskane z tytułu posiadanych obligacji na dzień 30 czerwca 2025 r. wyniosły 6949,2 tys. zł, z których pokryto wyłącznie koszty w wysokości 36,4 tys. zł związane z otwarciem i prowadzeniem depozytowego rachunku bankowego. W związku z upływem terminu wykupu I serii obligacji Instytut uzyskał środki w wysokości 12 000 tys. zł. Terminy wykupu pozostałych trzech serii przypadają w lipcu i listopadzie 2028 r. oraz w październiku 2033 r. Z informacji pozyskanych w trakcie kontroli wynika, że szacowane w 2025 r. koszty inwestycji wynosiły ok. 350 000 tys. zł.

Udzielenie zamówienia z naruszeniem ustawy Pzp

Dyrektor Instytutu z naruszeniem art. 2 ust. 1 pkt 1 ustawy Pzp udzielił zamówienia o łącznej wartości netto 277,2 tys. zł jednemu wykonawcy na usługi dotyczące realizacji zadań na stanowisku kapitana statku s/y Oceania oraz sześciu zamówień jednemu wykonawcy na usługi dotyczące realizacji zadań na stanowisku konsultanta o łącznej wartości netto 146,6 tys. zł.

Brak spójnych i jednolitych zasad dokumentowania zlecenia wyjścia statku w rejs morski

Na podstawie zapisów dziennika pokładowego ustalono, że w I półroczu 2025 r. statek Oceania odbył trzy rejsy (po Zatoce Gdańskiej) a w dniu 5 czerwca 2025 r. rozpoczął rejs techniczny poprzedzający rejs międzynarodowy – Arex 2025[19]. W przypadku trzech rejsów sporządzano „Zlecenia wyjścia w rejs morski nr…", natomiast w przypadku rejsu z dnia 5 czerwca 2025 r. takiego dokumentu nie sporządzono. Rejsem morskim jest każde wyjście statku z portu na podstawie zlecenia rejsu podpisanego przez Dyrektora Instytutu, aczkolwiek to kapitan ostatecznie podejmuje decyzję o wyjściu w rejs.

W ocenie NIK decyzję o sposobie dokumentowania niektórych zdarzeń podejmuje Dyrektor Instytutu, niemniej jednak już po jej podjęciu,

[19] Rejs AREX 2025 stanowi kontynuację długofalowego programu badawczego zapoczątkowanego w 1987 roku, którego celem jest monitorowanie zmian w środowisku fizycznym i biologicznym Arktyki Europejskiej.

wytwarzane dokumenty winny być sporządzane w sposób jednolity, spójny i ciągły.

Zgłoszenie jako pasażerów osób wykonujących w ramach umów zlecenia czynności kapitana i konsultanta

Instytut w rejsach nr 5/2025 i nr 6/2025 oraz rejsie z dnia 5 czerwca 2025 r. zgłosił jako pasażerów zamiast członków załogi osoby, które na podstawie zawartych z IO PAN umów zlecenia nr 55/2025 oraz nr 59/2025 i nr 62/2025 winny wykonywać zadania na stanowiskach kapitana statku oraz konsultanta i otrzymały z tego tytułu wynagrodzenie.

Jak m.in. wyjaśniano szukając kapitanów i zatrudniając ich tymczasowo na podstawie uprawnień, konieczne było ich przeszkolenie w prowadzeniu bardzo nietypowego statku. Po zmianie karty bezpieczeństwa i kwalifikacji załogi, najbardziej doświadczony w Polsce kapitan polarny, który na statku jako kapitan odbył 15 rejsów arktycznych, został pozbawiony wszelkich uprawnień i mógł pływać tylko jako pasażer – de facto pełniąc funkcję konsultanta o unikalnej wiedzy.

Zdaniem NIK należy rozdzielić role członka załogi i pasażera na statku. Zgodnie z art. 5 pkt 10c lit a) ustawy o bezpieczeństwie morskim jako pasażera – należy rozumieć każdą osobę, z wyjątkiem: kapitana i członków załogi lub innych osób zatrudnionych na statku lub wykonujących zadania na statku dla jego potrzeb. Zasady przewozu pasażerów określono w dziale II Kodeksu morskiego. Natomiast zgodnie z art. 36 ust. 1 i 2 ustawy o pracy na morzu załogę statku stanowią marynarze zatrudnieni przez armatora, wpisaniu na listę załogi tego statku. Listę załogi statku wystawia armator albo w jego imieniu kapitan statku, z tym że zgodnie z art. 55 Kodeksu morskiego kapitan statku może zgłosić armatorowi sprzeciw odnośnie składu i kwalifikacji zawodowych osób wpisanych na listę załogi. Wpisania marynarza na listę załogi statku dokonuje się najpóźniej z chwila wyjścia statku w morze (art. 36 ust. 4 ustawy o pracy na morzu). Biorąc pod uwagę powyższe przepisy i zgłoszone przez kapitana z chwilą wyjścia statku w morze listy załogi, sytuacja w której ta sama osoba, oficjalnie, dla armatora była członkiem załogi a dla kapitana – pasażerem, nie mogła mieć miejsca. Instytut podpisując umowy zlecenia do wykonywania określonych czynności na statku s/y Oceania zobowiązał się z tytułu ich wykonywania do wypłaty odpowiedniego wynagrodzenia, jako członek załogi, a nie jako pasażer. Armator w uzgodnieniu z kapitanem mógł dowolnie kształtować skład załogi, oczywiście w ramach obowiązującej Karty bezpieczeństwa. Skład załogi wymieniony w tej Karcie określony jest jako wymagane minimum i nie ogranicza to armatora w zatrudnieniu większej liczby osób, wykwalifikowanej załogi lub ekspertów, którzy będą odpowiadać za bezpieczną eksploatację statku. W rejsie, który odbywał się na podstawie zlecenia nr 8 (Arex 2025) były kapitan a obecnie konsultant, w dniach 28 czerwca – 30 lipca 2025 r. zamustrowany był na pokładzie s/y Oceania, jako członek załogi

w charakterze marynarza (seamen). W tym samym charakterze brała udział osoba w tym rejsie w wykonująca usługi na stanowisku kapitana.

Rozbieżności w raporcie

W Raporcie rocznym Instytutu za rok 2024 z wydatkowania środków na utrzymanie s/y Oceania wykazano, że w 2024 r. odbyło się łącznie 19 rejsów naukowo-badawczych z wykorzystaniem statku, podczas gdy według zestawienia rejsów opracowanego na potrzeby kontroli NIK w 2024 r. odbyło się łącznie 20 rejsów. Rozbieżności wyjaśniano m.in. faktem, że jeden rejs planowany na 10 dni i raportowany w ten sposób, może w rzeczywistości być podzielony na trzy rejsy trzydniowe (wymiana części ekipy naukowej) i przedstawiany w sprawozdaniu jako trzy rejsy. Informacja ta nie tłumaczy jednak zaistniałej rozbieżności. Gdyby bowiem przyjąć wskazaną argumentację za prawdziwą, to po dokonaniu podziału jednego rejsu na trzy odrębne całkowita ich liczba powinna wynosić 22 a nie wykazane 20. W ocenie NIK ewidencja rejsów w Instytucie, pomimo relatywnie niskiej ich liczby, prowadzona była nierzetelnie albowiem według niejednolitych zasad.

Wyniki kontroli innych organów

W okresie objętym kontrolą w Instytucie przeprowadzona została inspekcja Urzędu Morskiego w Gdyni oraz kontrola Państwowej Inspekcji Pracy (PIP).

Urząd Morski w Gdyni przeprowadził w dniu 16 kwietnia 2025 r. na statku Oceania inspekcję okresową w celu potwierdzenia ważności karty bezpieczeństwa nr 93/GDY/2023. Sprawdzono dokumenty statku i załogi oraz wyposażenie nawigacyjne, radiowe, pokładowe, maszynowe, sprzęt ratunkowy, sprzęt pożarowy oraz wyposażenie medyczne. Przeprowadzono alarm pożarowy. Kontrola dokumentów załogi wykazała, ze nie posiadała ona wystarczających kwalifikacji, aby statek mógł wyjść w morze. Przedstawiciel armatora został poinformowany o tym fakcie. Ponadto stwierdzono, że karta bezpieczeństwa nr 93/GDY/2023 nie uwzględniała zmian wprowadzonych rozporządzeniem Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 29 stycznia 2018 r. w sprawie kwalifikacji i przeszkolenia członków załóg jachtów komercyjnych oraz warunków ich uzyskiwania[20]. Kartę bezpieczeństwa nr 93/GDY/2025 anulowano oraz wystawiono nową Kartę nr 140/GDY/2025, uwzględniającą zmiany z 2018 r.

W wyniku kontroli PIP wniesiono o: potwierdzenie na piśmie faktu, w tym w formie świadectwa pracy, że marynarze zatrudnieni na statku s/y Oceania na podstawie umów zlecenia faktycznie zatrudnieni są na podstawie marynarskich umów o pracę; niezawieranie z marynarzami umów cywilnoprawnych – umów zlecenia w miejsce marynarskich umów o pracę; przestrzeganie, aby pełnione wachty nie naruszały wymaganego

[20] Dz. U. poz. 490.

czasu odpoczynku dobowego trwającego nieprzerwanie 11 godzin w danej dobie; przestrzeganie wymaganego czasu odpoczynku tygodniowego trwającego nieprzerwanie co najmniej 35 godzin w tygodniu; przestrzeganie przeciętnie pięciodniowego tygodnia pracy w przyjętym okresie rozliczeniowym; dokonanie analizy prawidłowości naliczenia odpraw pieniężnych wypłaconych marynarzom w związku z rozwiązaniem umowy o pracę w dniu 30 kwietnia 2025 r. w odniesieniu do podstawy przyjętej do jej obliczenia, w celu naliczenia i wypłacenia wyrównania ww. świadczenia pieniężnego w każdym przypadku, gdy zostało ono zaniżone; dokonanie analizy prawidłowości naliczenia marynarzom ekwiwalentu pieniężnego za niewykorzystany urlop wypoczynkowy trzy lata wstecz, w odniesieniu do podstawy przyjętej do jej obliczenia, w celu naliczenia i wypłacenia wyrównania ww. świadczenia pieniężnego w każdym przypadku, gdy zostało ono zaniżone.

5.1.6. Likwidacja instytutów naukowych i innych jednostek

W okresie objętym kontrolą przeprowadzono i zakończono likwidację dwóch instytutów naukowych, tj. Instytutu Parazytologii im. Witolda Stefańskiego PAN[21] i Instytutu Środowiska Rolniczego i Leśnego PAN[22] oraz pomocniczej jednostki naukowej PAN – Polskiego Instytutu Studiów Zaawansowanych PIASt[23] oraz innej jednostki pomocniczej – PAN Zakład Działalności Pomocniczej[24].

Koszty czynności likwidacyjnych wyniosły łącznie 528 tys. zł, w tym IPAR PAN – łącznie 409,4 tys. zł, a PAN ZDP – łącznie 68,3 tys. zł i PIASt – 50,3 tys. zł. W przypadku likwidacji IPAR PAN osiągnięto też przychody w wysokości 181,5 tys. euro, które pochodziły ze sprzedaży praw do czasopisma naukowego „Acta Parasitologica”. Likwidacja IŚRL PAN sfinansowana została ze środków likwidowanego instytutu.

Likwidacja IŚRL PAN

Likwidacja IŚRL PAN została przeprowadzona zgodnie z § 14 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 29 grudnia 2010 r. w sprawie tworzenia, łączenia, podziału, reorganizacji i likwidacji instytutów naukowych oraz tworzenia i likwidacji pomocniczych jednostek naukowych Polskiej Akademii Nauk[25]. Rozpoczęcie likwidacji zostało poprzedzone przygotowaniem planu restrukturyzacji jednostki, który nie został zaakceptowany przez Wydział II Nauk Biologicznych i Rolniczych

---

[21] Dalej: IPAR PAN.

[22] Dalej: IŚRiL PAN.

[23] Dalej: PIASt.

[24] Dalej: PAN ZDP.

[25] Dz. U. z 2011 r. Nr 10, poz. 52. Dalej: rozporządzenie w sprawie tworzenia, łączenia, podziału i likwidacji.

PAN. W konsekwencji powołano komisję do spraw ustalenia szczegółowych warunków likwidacji instytutu naukowego PAN, która zakończyła swoją pracę w lipcu 2021 r. wydając opinię o konieczności likwidacji jednostki i wskazując osobę mającą wykonywać obowiązki likwidatora. Likwidację instytutu rozpoczęto na podstawie uchwały nr 33/2021 Prezydium PAN, w której wyznaczono likwidatora oraz ustalono termin procesu likwidacji (między 14 października 2021 r. a 30 czerwca 2022 r., który został następnie wydłużony do 31 października 2022 r.).

Koszty wynagrodzenia likwidatora w całym okresie prowadzenia likwidacji wyniosły łącznie 132 tys. zł. Po zakończeniu procesu likwidator sporządził w terminie przewidzianym w umowie sprawozdanie z zakończenia likwidacji. Nieruchomości likwidowanego Instytutu przejął Instytut Dendrologii PAN (nieruchomości zabudowane w Poznaniu i w Rogaczewie Małym) oraz ICHB PAN (pałac w Turwi wraz ze zbiorami muzealnymi i księgozbiorem). Zbiory zoologiczne przekazane zostały Uniwersytetowi Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Likwidacja IPAR PAN

Likwidacja IPAR PAN została przeprowadzona zgodnie z § 14 rozporządzenia w sprawie tworzenia, łączenia, podziału i likwidacji. Przed rozpoczęciem procesu powołano komisję do spraw ustalenia szczegółowych warunków likwidacji instytutu, która zakończyła pracę wydaniem pisemnej opinii i zaproponowaniem kandydatów na likwidatorów. Likwidacja instytutu została rozpoczęta w oparciu o uchwałę Prezydium PAN nr 4/2023 z 24 stycznia 2023 r. w sprawie likwidacji Instytutu Parazytologii im. Witolda Stefańskiego PAN i trwała od 1 lutego do 31 grudnia 2023 r.

IPAR PAN posiadał dwie stacje badawcze – Stację Badawczą Łomna-Las w Palmirach i Stację Badawczą w Kosewie Górnym w powiecie mrągowskim. W Stacji Badawczej w Kosewie Górnym prowadzona była hodowla stada jeleniowatych i stada owiec.

Obowiązki likwidatora instytutu, do których należało m.in. opracowanie harmonogramu likwidacji, sporządzenie sprawozdań finansowych na dzień przed otwarciem likwidacji i na dzień jej zakończenia oraz sporządzenie sprawozdania z zakończenia likwidacji, zostały określone w umowie zlecenia zawartej z PAN. Likwidator w trakcie czynności składał sprawozdania miesięczne, a po zakończeniu działań sporządził w terminie przewidzianym w umowie sprawozdanie z zakończenia likwidacji. Jednakże Likwidator IPAR PAN nie sporządził w przewidzianym terminie sprawozdania finansowego Instytutu przedstawiającego stan na dzień 31 stycznia 2023 r., to jest na dzień rozpoczęcia likwidacji (przedstawiono je po upływie sześciu miesięcy od daty wskazanej w skorygowanym harmonogramie likwidacji).

Zgodnie z § 17 ust. 6 pkt 6 rozporządzenia w sprawie tworzenia, łączenia, podziału i likwidacji, do obowiązków likwidatora należało sporządzenie sprawozdania finansowego zgodnie z przepisami o rachunkowości. Regulujący te kwestie art. 45 ust. 1 uor stanowi, że sprawozdanie finansowe sporządza się na dzień zamknięcia ksiąg rachunkowych, o którym mowa w art. 12 ust. 2 uor. Z kolei zgodnie z art. 12 ust. 2 pkt 6 uor księgi rachunkowe zamyka się na dzień poprzedzający dzień postawienia jednostki w stan likwidacji lub ogłoszenia upadłości.

Ponadto wskutek przewlekłości opiniowania pisma likwidatorki IPAR PAN przez Kanclerza PAN zawiadomienie do Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa o likwidacji instytutu przekazano dopiero w szóstym miesiącu jej trwania, to jest w lipcu 2023 r., co było działaniem nierzetelnym.

Nieruchomości[26] likwidowanego IPAR PAN zostały przez PAN przekazane w użytkowanie Muzeum i Instytutowi Zoologii PAN[27] oraz PAN Ogrodu Botanicznego – Centrum Zachowania Różnorodności Biologicznej w Powsinie na podstawie umów użyczenia. Księgozbiór Instytutu przekazano za zgodą Prezesa PAN do Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego oraz do MiIZ PAN. Pozostały majątek ruchomy został przekazany MiIZ PAN, Instytutowi Genetyki Roślin PAN oraz Wydziałowi Biologii Uniwersytetu Warszawskiego.

Likwidacja PIASt

Likwidację PIASt przeprowadzono zgodnie z § 14 rozporządzenia w sprawie tworzenia, łączenia, podziału i likwidacji. Otwarcie likwidacji poprzedziły prace komisji do spraw ustalenia szczegółowych warunków likwidacji instytutu, która zakończyła swoją pracę wydaniem pisemnej opinii i zaproponowaniem kandydatów na likwidatora. W przypadku likwidacji PIASt likwidatorem nie została żadna z osób zaproponowanych przez komisję, ponieważ osoby te odmówiły pełnienia funkcji. Likwidacja została rozpoczęta na mocy uchwały Prezydium PAN nr 47/2023 z dnia 4 lipca 2023 r. w sprawie likwidacji pomocniczej jednostki naukowej działającej pod nazwą Polski Instytut Studiów Zaawansowanych (Polish Institute of Advanced Studies, PIASt) i przeprowadzono ja od 10 lipca 2023 r. do 29 września 2023 r. Likwidator swoje obowiązki realizował w oparciu o umowę zlecenia zawartą z PAN, która to umowa została aneksowana ze względu na wydłużenie czasu na złożenie sprawozdania końcowego. Likwidator w trakcie czynności składał sprawozdania miesięczne, a po zakończeniu działań sporządził w terminie przewidzianym w umowie sprawozdanie z zakończenia likwidacji.

---

[26] Zarówno pomieszczenia siedziby Instytutu, jak i należące do niego stacje badawcze w Kosewie Górnym i w Łomnej-Lesie.

[27] Dalej: MiIZ PAN.

Nieruchomości użytkowane przez PIASt zostały przekazane PAN, a następnie oddane w użyczenie Instytutowi Slawistyki PAN. W przypadku majątku ruchomego został on przejęty przez Instytut Slawistyki PAN oraz Kancelarię PAN.

Likwidacja PAN ZDP

Likwidacja PAN ZDP odbyła się w oparciu o decyzję Prezesa PAN nr 31/2024 z dnia 31 lipca 2024 r. w sprawie likwidacji innej jednostki organizacyjnej działającej pod nazwą Polska Akademia Nauk Zakład Działalności Pomocniczej w Warszawie. Termin przeprowadzenia likwidacji jednostki został ustalony na okres od 1 sierpnia do 31 grudnia 2024 r. Obowiązki likwidatora jednostki zostały uregulowane w umowie zlecenia zawartej z PAN. Umowa wskazywała, że do obowiązków Likwidatorki należało m.in. opracowanie harmonogramu likwidacji, sporządzenie sprawozdań finansowych na dzień przed otwarciem likwidacji i na dzień jej zakończenia oraz sporządzenie sprawozdania z zakończenia likwidacji. Termin złożenia sprawozdania z zakończenia likwidacji został ustalony na 10 dni od dnia zakończenia likwidacji PAN ZDP. Termin ten został potwierdzony w opracowanym przez Likwidatorkę we wrześniu 2024 r., na podstawie § 1 ust. 3 umowy, harmonogramie likwidacji, gdzie oprócz powyższego terminu, zakończenie pięciu z 26 zadań Likwidatorki zaplanowano na styczeń 2025 r. Czynności te miały być wykonane przez Likwidatorkę przy współpracy z osobą odpowiedzialną za prowadzenie ksiąg rachunkowych lub przez osobę odpowiedzialną za sprawy kadrowe.

Likwidatorka PAN ZDP nie złożyła sprawozdania końcowego w formie opisowej. PAN nie wypłaciła Likwidatorce wynagrodzenia za grudzień 2024 r. czynności wpisane do harmonogramu likwidacji z terminem realizacji po 1 stycznia 2025 r. zostały dokończone przez pracowników Kancelarii PAN. W przypadku PAN ZDP wszystkie nieruchomości pozostające w jego zarządzaniu pozostały na stanie PAN – osoby prawnej.

5.2. Rozporządzanie środkami finansowymi

5.2.1. Gospodarka finansowa PAN

Struktura przychodów PAN

Przychody Akademii w latach 2020-2025 (I półrocze) wyniosły ogółem 916 765,5 tys. zł. W strukturze przychodów największą pozycję (57,2%) stanowiła dotacja podmiotowa na pokrycie bieżącej działalności Akademii (524 485,5 tys. zł). Kolejną pozycję stanowiły przychody z działalności gospodarczej PAN, które wyniosły łącznie 191 606 tys. zł, a następnie przychody ze sprzedaży, użytkowania rzeczy i praw majątkowych w łącznej wysokości 87 310 tys. zł. Na zbliżonym poziomie kształtowały się przychody ze wszystkich dotacji celowych w łącznej wysokości

52 143,5 tys. zł oraz przychody z innych źródeł (pozostałe przychody operacyjne oraz finansowe) w łącznej wysokości 50 460,8 tys. zł. Pozostałe przychody (w tym m.in. środki z Europejskiego Stowarzyszenia Wolnego Handlu, środki pochodzące z darowizn, spadków itp.) stanowiły 1,2% przychodów ogółem.

Struktura kosztów PAN

W latach w latach 2020-2025 (I półrocze) PAN jako osoba prawna poniosła koszty w łącznej wysokości 845 741,9 tys. zł. Największą grupę kosztów stanowiły wynagrodzenia wraz z pochodnymi – łącznie 378 833,6 tys. zł, (44,8% wszystkich kosztów). Na zakupy towarów i usług przeznaczono łącznie 181 345,2 tys. zł, co stanowiło 21,4% wszystkich kosztów. Koszt zużycia materiałów i energii wyniósł łącznie 81 329,5 tys. zł, co stanowiło 9,6% łącznej kwoty kosztów.

Dotacje celowe i podmiotowe

W okresie objętym kontrolą Prezes PAN zawarł z ministrem właściwym do spraw szkolnictwa wyższego i nauki 17 umów o udzielenie dotacji celowych w łącznej wysokości 63 645,6 tys. zł na finansowanie inwestycji realizowanych przez PAN lub jej jednostki organizacyjne, finansowanie prowadzenia szkół doktorskich przez instytuty naukowe PAN, finansowanie wkładu własnego w projektach realizowanych przez inne jednostki PAN oraz środków niewygasających na projekt PASIFIC[28].

PAN w okresie objętym kontrolą przekazała instytutom naukowym na kształcenie w szkołach doktorskich, na studiach podyplomowych i w innych formach kształcenia łącznie 1 186 tys. zł, z których wykorzystanych zostało 612 tys. zł. Instytutami, które korzystały z dotacji celowej były: Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla PAN, który wykorzystał łącznie 312 tys. zł (z otrzymanych 384 tys. zł), Instytut Geografii i Zagospodarowania Przestrzennego PAN, który wykorzystał łącznie 156 tys. zł (z otrzymanych 192 tys. zł) oraz Instytut Slawistyki PAN, który wykorzystał przyznane środki w całości, tj. w wysokości 144 tys. zł.

Na działalność instytutów międzynarodowych w części obejmującej bieżącą eksploatację budynków stanowiących siedzibę tych instytutów oraz koszty utrzymania, administracji i obsługi technicznej PAN w latach 2020–2025 (I półrocze) przekazała środki w łącznej kwocie 11 034,8 tys. zł, natomiast wydatkowano łącznie 10 503,8 tys. zł. Międzynarodowy Instytut Biologii Molekularnej i Komórkowej otrzymał 7371,4 tys. zł (wydatkował 7140,4 tys. zł), a Międzynarodowy Instytut Mechanizmów i Maszyn Molekularnych 3 663,4 tys. zł (wydatkował 3363,4 tys. zł). Instytuty

[28] Program stypendialny PAN, którego celem jest umożliwienie 50 naukowcom z całego świata odbycie dwuletnich staży podoktorskich w instytutach naukowych PAN lub w Międzynarodowym Instytucie Biologii Molekularnej i Komórkowej. Program jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach programu Horyzont 2020 MSCA COFUND.

wykorzystały przyznane w latach 2020–2024 dotacje w całości. W ramach dotacji podmiotowej w latach 2020–2025 (I półrocze) przekazano łącznie 44,1 tys. zł, które to środki zostały wykorzystane w całości.

Objęte badaniem środki z dotacji zostały prawidłowo wykorzystane i rozliczone.

Podział i przekazanie środków jednostkom organizacyjnym zgodnie z regulacjami wewnętrznymi

PAN dokonywała podziału i przekazywała środki finansowe jednostkom organizacyjnym nieposiadającym osobowości prawnej zgodnie z regulacjami wewnętrznymi. Na funkcjonowanie takich jednostek w latach 2020–2025 (I półrocze) wydatkowano łącznie 237 173,6 tys. zł. Największą część środków z dotacji wydatkowały pomocnicze jednostki naukowe 161 629 tys. zł (68,1% środków z dotacji) oraz stacje zagraniczne PAN 44 724 tys. zł (18,9% środków z dotacji). Grupami kosztów, na które przeznaczano najwięcej środków, w jednostkach bez osobowości prawnej były wynagrodzenia, usługi obce oraz zużycie materiałów i energii. W latach 2020-2024 łączne koszty wynagrodzeń w jednostkach bez osobowości prawnej wyniosły 49 566,8 tys. zł, koszty usług obcych 30 959,9 tys. zł, koszty zużycia materiałów i energii 27 203,2 tys. zł.

Inne jednostki organizacyjne, tj.: DPT w Wierzbie, Dom Seniora, DZiK w Jabłonnie, Zakład Doświadczalny w Kórniku i PAN ZDP, w okresie objętym kontrolą wydatkowały środki z dotacji w łącznej wysokości 16 971 tys. zł (7,2%), jak również wydatkowały środki pozabudżetowe w łącznej wysokości 126 512,2 tys. zł. Środki z dotacji stanowiły w 2020 r. 18,2%, w 2021 r. 14,7%, w 2022 r. 11,9%, w 2023 r. 10,8%, w 2024 r. 7,2% i w I półroczu 2025 r. 6,9% całkowitych kosztów funkcjonowania tych jednostek.

Przychody DZiK w latach 2020-2025 (I półrocze) wyniosły 29 094 tys. zł, a koszty 29 686,1 tys. zł. Przychody Domu Seniora PAN wyniosły 22 141,1 tys. zł a koszty 22 109,2 tys. zł, zaś przychody PAN Zakładu Doświadczalnego w Kórniku 28 481,4 tys. zł a koszty 30 572,5 tys. zł.

W latach 2020-2025 (I półrocze) w strukturach PAN funkcjonowały trzy Domy Pracy Twórczej – DPT w Wierzbie na Mazurach, DPT w Juracie i DPT w Świnoujściu. DPT w Wierzbie był jednostką pomocniczą PAN, natomiast placówki w Juracie i w Świnoujściu w latach 2020–2024 zarządzane były przez jednostkę pomocniczą PAN ZDP w Warszawie. Po zlikwidowaniu tej jednostki, w wyniku realizacji decyzji nr 31/2024 Prezesa PAN, zadania związane z administrowaniem DPT w Juracie i Świnoujściu, w których świadczone były usługi krótkotrwałego zakwaterowania i usług turystyczno-hotelarskich przejęła Kancelaria PAN.

Przychody DPT w Wierzbie w latach 2020–2025 (I półrocze) wyniosły 32 948,4 tys. zł a koszty 34 750,5 tys. zł, DPT w Juracie odpowiednio: 3246 tys. zł i 4 370,9 tys. zł, zaś DPT w Świnoujściu – 2557,4 tys. zł i 3159,5 tys. zł.

Infografika nr 2
Wynik finansowy jednostek działających w ramach PAN w okresie 2020–2024 (w tys. zł)

Źródło: opracowanie własne NIK na podstawie danych przekazanych przez PAN.

Przychody pozabudżetowe przeznaczono na cele określone w ustawie o PAN

W latach 2020–2025 (I półrocze) przychody pozabudżetowe PAN (m.in. ze sprzedaży lub wynajmu nieruchomości, działalności gospodarczej domów pracy twórczej, sprzedaży produkcji roślinnej, sprzedaży biletów wstępu do ogrodu botanicznego i muzeum etc.) wyniosły łącznie 278 921,2 tys. zł. Koszty pokryte przez PAN ze środków pozabudżetowych wyniosły łącznie 289 577,1 tys. zł. Przychody pozabudżetowe PAN przeznaczała na: projekty badawcze i inne przedsięwzięcia, dzierżawę i wynajem na potrzeby Akademii, bieżące gospodarowanie nieruchomościami, sprzedaż nieruchomości, remonty (koszty bieżące) i inwestycje (wydatki majątkowe), pozostałe zadania (m.in. na regulowanie zobowiązań publicznoprawnych oraz na zobowiązania cywilnoprawne), a także na stypendia Prezesa PAN (w latach 2020–2021) oraz koszty sprzedaży detalicznej (lata 2023–2024). Środki pozabudżetowe wydatkowano również na pomoc innym podmiotom i jednostkom PAN. Środki przekazano 12 instytutom naukowym PAN (łącznie 9910,5 tys. zł), jak również pomocniczym jednostkom naukowym PAN, jak i innym jednostkom bez osobowości prawnej. Wśród pomocniczych jednostek naukowych PAN pomoc otrzymały: OB-CZRB (łącznie 2122,9 tys. zł), Stacja naukowa PAN w Wiedniu (łącznie 100 tys. zł), Stacja naukowa PAN

w Paryżu (łącznie 100 tys. zł) i Stacja naukowa PAN w Rzymie (łącznie 24,9 tys. zł). Spośród innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej w latach 2020–2025 (I półrocze) pomoc PAN otrzymały: DZiK w Jabłonnie (łącznie 655 tys. zł), DPT w Wierzbie (łącznie 600,4 tys. zł), PAN Dom Seniora (łącznie 83,5 tys. zł) i PAN ZDP w Warszawie (łącznie 1 158 tys. zł, z czego 626 tys. zł na potrzeby DPT w Juracie i Świnoujściu).

Kancelaria PAN osiągnęła w latach 2020–2025 (I półrocze) przychody pozabudżetowe w łącznej wysokości 106 930,4 tys. zł, co stanowiło 38,3% przychodów pozabudżetowych PAN. Koszty Kancelarii PAN pokryte ze środków pozabudżetowych w latach 2020-2025 (I półrocze) wyniosły łącznie 148 474 tys. zł i stanowiły 51,3% kosztów PAN pokrywanych ze środków pozabudżetowych.

Niegospodarne wydatkowanie środków na utworzenie nowej jednostki, której powstania zaniechano

Prezes PAN decyzją nr 3/2024 z dnia 23 stycznia 2024 r. w sprawie utworzenia innej jednostki organizacyjnej działającej pod nazwą Polska Akademia Nauk Grupa Ośrodków Konferencyjno-Wypoczynkowych zadecydował o utworzeniu nowego podmiotu w strukturze PAN, a następnie decyzją nr 5/2024 Prezesa PAN z dnia 23 stycznia 2024 r. nadał jej statut[29]. W skład Grupy, w wyniku połączenia, miały wejść następujące jednostki pomocnicze PAN: PAN Dom Seniora, PAN ZDP w Warszawie, PAN DPT w Wierzbie oraz DZiK. Na podstawie decyzji Prezesa PAN nr 19/2024 z dnia 27 marca 2024 r. termin rozpoczęcia działalności jednostki został przesunięty z dnia 1 kwietnia 2024 r. na 1 stycznia 2025 r.

W ramach czynności przygotowawczych pracownicy Kancelarii, w tym m.in. pracownicy Biura Majątkowego oraz Zespołu Spraw Pracowniczych, podjęli działania o charakterze organizacyjnym, w tym odbyły się spotkania robocze dotyczące dostosowania systemów IT, księgowo-płacowych oraz kadrowych. Wstępnie omówiono możliwe rozwiązania w zakresie optymalizacji zasobów kadrowych i zaproponowania obsady kadrowej w ośrodkach i centrali Grupy.

W 2024 r. zawarto trzy umowy cywilnoprawne związane z przygotowaniami do utworzenia GOKW (przy czym ostatnią w lipcu 2024 r. z okresem obowiązywania do 31 grudnia 2024 r.), na podstawie których wydatkowano łącznie 144,5 tys. zł. PAN dwukrotnie zleciła wykonanie tego samego zakresu prac – za który w przypadku pierwszej umowy wydatkowano 9 tys. zł, a w przypadku drugiej 58,9 tys. zł. Obie umowy dotyczyły tego samego zakresu zadań, a w przypadku pierwszej z nich nie został też sporządzony żaden dokument potwierdzający wykonanie umowy. Obie umowy zakładały podjęcie realnych czynności zmierzających do rejestracji działalności gospodarczej i operacyjnej, a więc

[29] Dalej: Grupa, GOKW.

wykraczały poza działania związane z pracami koncepcyjnymi i planistycznymi. Trzecia umowa dotyczyła przystosowania do celów biurowych na potrzeby GOWK pomieszczeń wykorzystywanych uprzednio jako pomieszczenia przychodni zakładowej. Na ten cel wydatkowano76,6 tys. zł. Idea remontu przygotowującego pomieszczenia do użytkowania GOWK wpisywała się w dążenie do poprawy stanu nieruchomości, to jednakże pozostawiono te pomieszczenia nieużytkowane przez ponad rok od zakończenia prac, jak również nie zostały one do końca czerwca 2025 r. przekazane w użytkowanie innym komórkom organizacyjnym PAN mimo wiedzy, że zaplanowana na 2025 r. działalność gospodarcza jednostki nie została rozpoczęta. Decyzją nr 42/2024 Prezesa PAN z dnia 21 listopada 2024 r. uchylono bowiem decyzję w sprawie utworzenia tej Grupy nie wskazując żadnego uzasadnienia.

5.2.2. Gospodarka finansowa instytutów naukowych PAN

Struktura przychodów instytutów naukowych

Przychody ośmiu instytutów naukowych PAN w latach 2020–2025 (I półrocze) wyniosły ogółem 3 000 391,6 tys. zł. W strukturze przychodów największą pozycją (41,1% przychodów ogółem) były środki otrzymane od ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki. Środki te stanowiły od 24,4% do 85,4% przychodów instytutów, przy czym poziom 24,4% wynika z uwzględnienia w przychodach ICHB PAN osiągniętych przez afiliowaną jednostkę, tj. Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe (PCSS)[30] przychodów w wysokości 1 275 201,9 tys. zł (tj. stanowiących 73% przychodów ogółem Instytutu), natomiast poziom 85,4% dotyczył IH PAN.

Struktura kosztów instytutów naukowych

Koszty poniesione przez osiem instytutów naukowych PAN wyniosły łącznie 2 990 304,9 tys. zł. Dominującą pozycję stanowiły wynagrodzenia w łącznej wysokości 1 405 684,9 tys. zł (47% kosztów ogółem ww. instytutów). Koszty ponoszone na wynagrodzenia wraz z pochodnymi i stanowiły od 36,5% do 80,7% kosztów danego instytutu, przy czym koszty poniesione na wynagrodzenia pracowników PCSS pokrywano w całości ze środków otrzymanych na realizację projektów. Drugą co do wielkości pozycję kosztów stanowiła amortyzacja (661 795 tys. zł). Istotnymi pozycjami były też zakupy towarów i usług (402 913,5 tys. zł) oraz materiałów i energii (276 063,1 tys. zł).

---

[30] Do zadań PCSS należało prowadzenie działalności badawczo-rozwojowej i wdrożeniowej w zakresie sieci nowych generacji, gridów, portali, usług i aplikacji dla społeczeństwa informacyjnego; budowanie, zarządzanie i operowanie miejską i krajową siecią komputerową oraz centrum komputerów dużej mocy, a także świadczenie usług w tym zakresie.

Infografika nr 3
Przychody i koszty ośmiu instytutów naukowych PAN

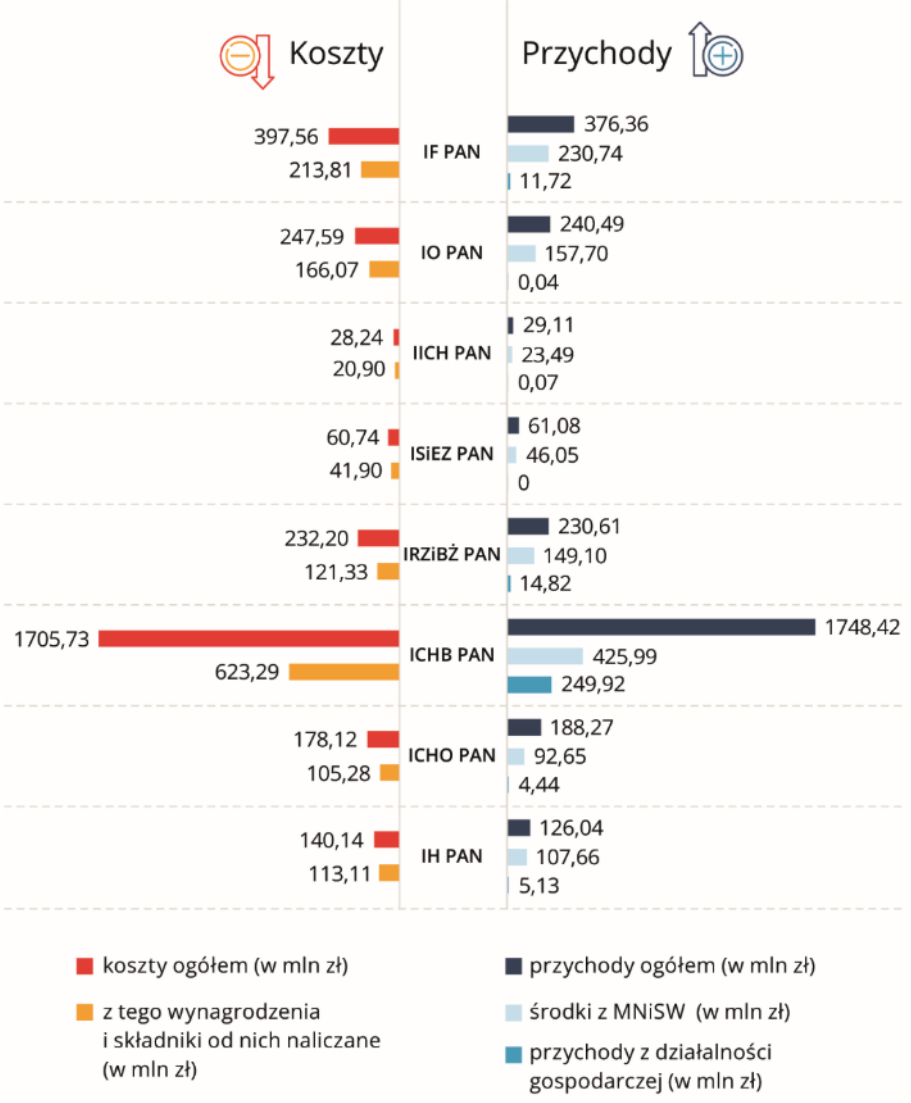

Źródło: opracowanie własne NIK na podstawie danych przekazanych przez instytuty naukowe PAN.

Kredyty i pożyczki

Dwa spośród ośmiu instytutów naukowych PAN zaciągnęły zobowiązania finansowe.

IRZBŻ PAN na realizację projektu pod nazwą „Centrum Badań Środowiska i Innowacji Technologii dla Jakości Życia" zaciągnął trzy kredyty bankowe na łączną kwotę 32 160,7 tys. zł. Projekt dotyczył wybudowania i wyposażenia nowego budynku Instytutu obejmującego część administracyjno-biurową oraz m.in. laboratoria, Zwierzętarnię. Środki przeznaczono także na finansowanie podatku VAT podlegającego zwrotowi od faktur realizowanych w ramach tego projektu oraz na finansowanie pomostowe. Dwa z kredytów zostały spłacone w 2024 r., a poniesione koszty wyniosły 309,4 tys. zł. W przypadku jednego kredytu

termin spłaty upływa w 2035 r. Koszt poniesiony w związku z tym kredytem wyniósł 4419,7 tys. zł.

ICHB PAN zaciągnął 19 kredytów bankowych i jedną pożyczkę, z czego 17 dotyczyło realizacji projektów naukowych a trzy związane były z inwestycjami budowlanymi. Łącznie Instytut zaciągnął zobowiązania w wysokości 179 462 tys. zł. Koszty poniesione w związku z ww. zobowiązaniami w okresie objętym kontrolą wyniosły łącznie 4496,1 tys. zł.

Fundusze obligatoryjne instytutów naukowych PAN

Stosownie do postanowień art. 85 ustawy o PAN – objęte badaniem instytuty utworzyły fundusze: statutowy, rezerwowy oraz zakładowy fundusz świadczeń socjalnych.

Fundusz statutowy zasilano odpisami z zysku netto. Według stanu na 30 czerwca 2025 r. najniższy stan tego funduszu wynosił 787,4 tys. zł, a najwyższy 93 091,2 tys. zł. W związku z pokryciem strat w dwóch instytutach na funduszu rezerwowym wykazano zerowy stan środków. W sześciu instytutach najniższy stan tego funduszu wynosił 91,7 tys. zł, a najwyższy 7306,6 tys. zł.

Fundusze fakultatywne instytutów naukowych PAN

W ustawie o PAN przewidziano możliwość tworzenia fakultatywnych funduszy: badań własnych, stypendialnych, wdrożeń oraz nagród.

Fundusz badań własnych oraz stypendialny tworzone są z zysku netto za poprzedni rok obrotowy oraz darowizn.

W sześciu spośród ośmiu instytutów utworzono fundusz badań własnych. W ustawie o PAN nie określono zasad wydatkowania tych środków. Zostały one sprecyzowane w regulaminach poszczególnych instytutów. Ze zgromadzonych środków (w zależności od instytutu) sfinansowano m.in. zakup urządzeń, sprzętu i wyposażenia, realizację projektów badawczych, stypendia i wynagrodzenia, analizy, tłumaczenia tekstów na języki obce, kwerendy archiwalne lub biblioteczne w kraju i za granicą, organizację seminariów i sympozjów naukowych, staże naukowe za granicą, koszty związane z uczestnictwem pracowników w konferencjach naukowych oraz koszty publikacji. W przypadku jednego instytutu, który zgromadził środki w wysokości 34 230,9 tys. zł, nie korzystano ze środków tego funduszu traktując go jako rezerwę na sytuacje, w których instytut chcąc podjąć badania naukowe nie mógłby pozyskać zewnętrznego finansowania lub sfinansować ze środków już pozyskanych w danym roku.

Według stanu na I półrocze 2025 r. (poza ww. instytutem) pięć instytutów dysponowało środkami w wysokości: 172,7 tys. zł, 536,2 tys. zł, 1205,1 tys. zł, 1309,1 tys. zł, 5047,9 tys. zł.

W trzech instytutach prowadzono fundusz stypendialny. W jednym przypadku wydatkowano wszystkie zgromadzone środki w wysokości 53,3 tys. zł (na stypendia i zapomogi), w drugim przypadku (z uwagi na funkcjonowanie, zasilanego z dotacji ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki, funduszu do końca 2023 r. niewykorzystane środki w wysokości 17,6 tys. zł zwrócono do dysponenta środków), a w trzecim przypadku środki w wysokości 406,3 tys. zł zostały przekazane na fundusz rezerwowy instytutu.

W żadnym z ośmiu skontrolowanych instytutów nie utworzono funduszu wdrożeń (który powinien być zasilany ze środków przekazanych instytutowi na podstawie umów przez przedsiębiorców wdrażających wyniki badań naukowych lub prac rozwojowych tego instytutu, z tytułu osiągnięcia wymiernych efektów ekonomicznych wdrożenia) ani funduszu nagród.

Wykorzystanie środków finansowych przez instytuty otrzymanych w ramach zwiększenia subwencji w 2024 r.

Stosownie do Komunikatu Ministra Nauki z dnia 30 kwietnia 2024 r. instytutom naukowym PAN przyznano zwiększenia wysokości subwencji na utrzymanie i rozwój potencjału badawczego w łącznej kwocie 190 000 tys. zł, w tym na pokrycie skutków finansowych związanych z podwyższeniem wynagrodzeń pracowników naukowych, wynikających z wejścia w życie rozporządzenia Ministra Nauki z dnia 15 lutego 2024 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie wysokości minimalnego miesięcznego wynagrodzenia zasadniczego dla profesora w uczelni publicznej[31]. Dodatkowo w grudniu 2024 r. Minister ponownie zwiększył wysokość subwencji na utrzymanie i rozwój potencjału badawczego w łącznej kwocie 100 000 tys. zł, w tym na pokrycie bieżących potrzeb finansowych.

Ośmiu objętym badaniem instytutom naukowym PAN zwiększono wysokość subwencji w 2024 r. łącznie na kwotę 44 774,2 tys. zł. Środki wydatkowano na cele określone w komunikatach, jednakże pełne rozdysponowanie środków, w tym pula środków na wynagrodzenia (poza zapewnieniem niezbędnego minimalnego wynagrodzenia zasadniczego pracownikom), było autonomiczną decyzją dyrektorów instytutów.

Przykłady

Ze środków przyznanych w kwietniu 2024 r. w kwocie 4041,7 tys. zł IRZiBŻ PAN przeznaczył na wzrost wynagrodzeń 3099,2 tys. zł, w tym: 1463,6 tys. zł dla pracowników naukowych i 1635,6 tys. zł dla pozostałych pracowników Instytutu. Podwyżkami objęto 63 z 78 pracowników naukowych Instytutu. Podwyżkami nie byli objęci pracownicy zatrudnieni w projektach oraz Dyrektor Instytutu. Pozostała część subwencji przeznaczona została na utrzymanie i rozwój potencjału badawczego.

[31] Dz. U. poz. 235.

Dyrektor IF PAN ze środków przyznanych w kwietniu 2024 r. w wysokości 6498,4 tys. zł przeznaczył na utrzymanie i rozwój potencjału badawczego (3557,1 tys. zł) oraz na wynagrodzenia pracowników (2941,3 tys. zł). Podwyższone wynagrodzenia otrzymało 119 osób, tj. 63% ogółu zatrudnionych pracowników naukowych (w łącznej kwocie 2671 tys. zł). Jak wyjaśniano podwyżkę wynagrodzenia otrzymali wszyscy pracownicy naukowi, których wynagrodzenie w dniu 1 stycznia 2024 r. było niższe niż wynagrodzenie minimalne określone w rozporządzeniu w sprawie wysokości minimalnego miesięcznego wynagrodzenia zasadniczego dla profesora uczelni publicznej. Sytuacja finansowa IF PAN uniemożliwiła zwiększenie wynagrodzenia pracownikom naukowym, których wynagrodzenie w dniu 1 stycznia 2024 r. było wyższe od minimalnego wynagrodzenia zasadniczego podanego w ww. rozporządzeniu. Dodatkowo podwyżkę wynagrodzenia otrzymało 189 pracowników, innych niż naukowi (w łącznej kwocie 270,2 tys. zł), których wynagrodzenie zasadnicze było niższe niż wynagrodzenie minimalne określone w ówczesnym rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 14 września 2023 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę oraz wysokości minimalnej stawki godzinowej w 2024 r.[32]

Z dodatkowo przyznanych IICH PAN w kwietniu 2024 r. środków w kwocie 864,1 tys. zł Instytut przeznaczył na wzrost wynagrodzeń 587,1 tys. zł, w tym: 335,4 tys. zł dla pracowników naukowych, 251,7 tys. zł dla pozostałych pracowników instytutu. Pozostała część subwencji przeznaczona została na utrzymanie i rozwój potencjału badawczego. Ze środków przyznanych w grudniu 2024 r. w wysokości 425 tys. zł na utrzymanie i rozwój potencjału badawczego przeznaczono 34,4 tys. zł, pozostała część niewykorzystanej subwencji zwiększyła zysk Instytutu za 2024 r.

Zwiększenie subwencji w wysokości 2650,3 tys. zł IH PAN rozdysponował następująco: kwota 2112,4 tys. zł została przeznaczona na podwyższenie wynagrodzeń zasadniczych pracowników naukowych w związku ze zmianą stawki minimalnego miesięcznego wynagrodzenia zasadniczego dla profesora w uczelni publicznej; środki w wysokości 276,1 tys. zł przekazano na podwyższenie wynagrodzeń zasadniczych pracowników innych niż naukowi w związku ze zmianami stawek minimalnego wynagrodzenia za pracę od dnia 1 stycznia 2024 r. oraz od dnia 1 lipca 2024 r.; kwotę 90,6 tys. zł przeznaczono na podwyższenie stypendiów doktoranckich w związku ze zmianą stawki minimalnego miesięcznego

[32] Dz. U. poz. 1893.

wynagrodzenia zasadniczego dla profesora w uczelni publicznej oraz 171,2 tys. zł przeznaczono na podwyższenie wynagrodzeń zasadniczych pracowników innych niż naukowi (tzw. podwyżka inflacyjna) począwszy od lipca 2024 r. Wynagrodzenie zasadnicze podwyższono 95 pracownikom naukowym, 12 pracowników było finansowanych z innych źródeł (tzw. źródeł projektowych). Środki przyznane przez Ministra w grudniu 2024 r. w wysokości 2605 tys. zł rozdysponowane zostały na: podwyższenie wynagrodzeń zasadniczych pracowników innych niż naukowi (tzw. podwyżka inflacyjna) w wysokości 204 tys. zł oraz na bieżącą działalność Instytutu, utrzymanie budynków, wynagrodzenia pracowników administracyjnych w wysokości 2401 tys. zł.

Instytut nie dokonał zwrotu niewykorzystanej subwencji mimo zrealizowania zadania

ICHB PAN nie dokonał zwrotu do budżetu niewykorzystanych środków w wysokości 4858,1 tys. zł jako subwencji pobranej w nadmiernej wysokości. Kwota ta pozostała po zrealizowaniu zadania związanego z opracowaniem i wyprodukowaniem zestawu diagnostycznego do wykrywania koronawirusa SARS-CoV-2 wywołującego COVID-19. Zaniechanie to naruszało postanowienia art. 169 ust. 1,2 i 7 ufp, gdyż do subwencji dla podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące zwrotu dotacji pobranej w nadmiernej wysokości.

Decyzją Ministra z 10 kwietnia 2020 r. zwiększono ICHB PAN jednorazowo wysokość subwencji na 2020 rok o kwotę 14 876 tys. zł ze wskazaniem przeznaczenia środków na prace badawczo-rozwojowe (6 876 tys. zł) oraz produkcję 100 tys. testów w dwóch wariantach (8 000 tys. zł).

W czerwcu 2020 r. Instytut poinformował o zakończeniu produkcji 150 006 testów do diagnostyki COVID-19 (więcej niż zakładano z uwagi na redukcję kosztów wytworzenia pojedynczego testu) i możliwości ich odbioru oraz wykorzystania. Na koniec 2020 r. przekazano łącznie 115 460 testów na łączną kwotę 6483 tys. zł netto a pozostałych 34 546 testów nie dostarczono ze względu na brak miejsc w zamrażarkach Centralnej Bazy Rezerw Sanitarno-Przeciwepidemicznych. Ostatecznie 34 546 testów o łącznej wartości 1520 tys. zł netto zutylizowano w sierpniu 2022 r. Koszty utylizacji zostały poniesione przez podmiot z branży farmaceutycznej, który wyprodukował testy.

W latach 2020–2021 na realizację ww. zadania szczególnie istotnego dla polityki naukowej państwa przeznaczono łącznie 10 017,9 tys. zł, w tym: na produkcję: 8000,3 tys. zł (w okresie maj – czerwiec 2020 r.) a 2017,6 tys. zł na prace badawczo-rozwojowe (w okresie kwiecień 2020 - grudzień 2021). W efekcie wykorzystano 67% ogółu środków z subwencji. Pozostała kwota podlegała zwrotowi wg zasad określonych w art. 169

ust. 5 pkt 2 ufp i nie powinna była być wykorzystywana na dalsze prace B+R, wykraczające poza zakres ww. zadania.

W grudniu 2025 r. w MNiSW podjęto działania zmierzające do wyegzekwowania kwoty 4858,1 tys. zł, tj. skierowano wezwanie do zwrotu przez Instytut środków pobranych w nadmiernej wysokości, a w związku z brakiem wpływu środków na rachunek bankowy MNiSW – w dniu 30 grudnia 2025 r. wydano decyzję administracyjną określającą środki do zwrotu.

Konieczność zapłaty odsetek

Przy rozliczeniu przez ICHB PAN dotacji na utrzymanie aparatury naukowo-badawczej/ stanowiska badawczego ECBiG, zwrotu środków przeniesionych z 2022 r., niewykorzystanych w 2023 r., w wysokości 80,4 tys. zł, dokonano dopiero 2 października 2024 r., co skutkowało koniecznością zapłaty odsetek z tego tytułu w wysokości 7,8 tys. zł. Naruszało to art. 168 ust. 1 ufp określający termin zwrotu na 31 stycznia roku następnego.

Instytut nie zrealizował obowiązku objęcia konsolidacją jednego rachunku bankowego

IICH PAN nie lokował od dnia 16 listopada 2022 r. wolnych środków przechowywanych na rachunku *Dochód* z *działalności* w formie depozytu u Ministra Finansów, co stanowiło naruszenie art. 48 ust. 2 i 3 ufp w związku z art. 5 ust. 1 pkt 5 oraz art. 9 pkt 12 ufp i skutkowało utratą korzyści w postaci odsetek w szacowanej wysokości około 28 tys. zł[33] naliczonych do dnia 30 czerwca 2025 r. dla lokaty overnight od środków objętych konsolidacją u Ministra Finansów.

Instytut w ramach umowy ramowej w zakresie świadczenia usługi prowadzenia rachunków bankowych oraz innych usług z dnia 27 czerwca 2017 r. założył w dniu 31 października 2022 r. rachunek bankowy pn. *Dochód z działalności.* Powyższy rachunek nie został objęty konsolidacją finansów publicznych, o której mowa w art. 48 ust.2 ufp. W dniu 16 listopada 2022 r. środki w wysokości 228,7 tys. zł zostały przeniesione z rachunku działalności statutowej na rachunek *Dochód z działalności.*

Jak wyjaśniano, środki te nie zostały objęte konsolidacją finansów publicznych w formie depozytu u Ministra Finansów, wskutek błędnej interpretacji przepisów.

Nie zawsze przestrzegano przepisów ustawy Pzp lub wewnętrznych regulacji

W czterech spośród ośmiu skontrolowanych instytutów dochodziło do naruszeń przepisów ustawy Pzp. Wystąpiły także przypadki naruszeń wewnętrznych uregulowań.

---

[33] Kwota odsetek wyliczona według stopy depozytowej Narodowego Banku Polskiego obowiązującej w dniu utworzenia depozytu overnight pomniejszona o wysokość odsetek uzyskanych przez Instytut w ramach obowiązującego dla rachunku oprocentowania.

Przykłady

Przeprowadzona w IRZiBŻ PAN analiza dokumentacji dotyczącej zakupu pięciu usług obcych wykazała, że objęte badaniem postępowania przeprowadzono nie w pełni zgodnie z przepisami. Stwierdzono bowiem m.in., że: wszystkie objęte badaniem postępowania nie zostały ujęte w planach postępowań, co było niezgodne z art. 13a ust. 1 ustawy Pzp z 2004 r. oraz z art. 23 ust. 1 ustawy Pzp; we wszystkich zbadanych postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego o wartości wynoszącej łącznie 903,6 tys. zł nie udokumentowano sposobu ustalenia wartości szacunkowej zamówienia, co niezgodne było z art. 32 ust. 1 ustawy Pzp z 2004 r. oraz z art. 28 ustawy Pzp; w jednym postępowaniu kwota zabezpieczenia została zwrócona wykonawcy z opóźnieniem wynoszącym 232 dni, a więc z naruszeniem art. 453 ust. 1 ustawy Pzp; w dwóch przypadkach ogłoszenia o wyniku postępowania zamieszczono w BZP w terminach niezgodnych z art. 95 ust. 1 ustawy Pzp z 2004 r. oraz z art. 309 ust. 1 ustawy Pzp, tj. z opóźnieniem wynoszącym odpowiednio 226 i 207 dni; w trzech przypadkach ogłoszenia o wykonaniu umowy zamieszczono w Biuletynie Zamówień Publicznych z naruszeniem art. 448 ustawy Pzp, tj. z opóźnieniem wynoszącym odpowiednio 1043, 890 i 439 dni od dnia wykonania umowy.

Niezgodnie z obowiązującym w IRZiBŻ PAN „Regulaminem udzielania zamówień" przeprowadzono postępowania dotyczące udzielenia zamówienia na zakup pięciu usług obcych o łącznej wartości 146,4 tys. zł, bowiem nie zamieszczono na stronie internetowej Instytutu ani też nie wysłano do co najmniej trzech potencjalnych wykonawców zapytań ofertowych we wszystkich objętych badaniem postępowaniach. Nierzetelnie sporządzono również wszystkie badane wnioski o udzielenie zamówienia poniżej 130 tys. zł oraz nie sporządzono wymaganej regulaminem notatki służbowej z udzielenia zamówienia.

IH PAN nie sporządził w latach 2020-2024 rocznych sprawozdań o udzielonych zamówieniach publicznych, czym naruszył obowiązek wynikający z art. 82 ust. 1 ustawy Pzp.

Przesunięcia środków poza okres objęty decyzją Ministra

W ramach strumienia finansowego pn. „Utrzymanie aparatury naukowo-badawczej, stanowiska badawczego oraz specjalnej infrastruktury informatycznej" instytuty naukowe PAN dokonywały przesunięć niewydatkowanych w danym roku środków finansowych, w tym także z ostatniego roku finansowania na kolejny rok nie objęty finansowaniem określonym w decyzji ministra. Przesunięć dokonywano w oparciu o art. 375 ust. 3 PSWN, który stanowi, że środki finansowe, o których

mowa w art. 365 pkt 5 PSWN, niewykorzystane w danym roku pozostają na rok następny w dyspozycji podmiotu, któremu zostały przyznane, na realizację zadań, na które zostały przyznane.

Przykłady

Minister przyznał IF PAN 10 063 tys. zł na finansowanie w latach 2022-2024 kosztów związanych z utrzymaniem aparatury naukowo-badawczej/stanowiska badawczego pn. „Laboratorium epitaksji z wiązek molekularnych (MBE) nanostruktur półprzewodnikowych". W Raporcie rocznym za rok 2024 z wydatkowania środków na utrzymanie aparatury naukowo-badawczej lub stanowiska badawczego wskazano, że wydatkowano: w 2022 r. 244,8 tys. zł, tj. 8% planowanych środków na ten rok; w 2023 r. 3 493,6 tys. zł, tj. 104% planowanych środków na ten rok, w 2024 r. 3 315,8 tys. zł tj. 90% planowanych środków na ten rok. Jak wyjaśniano środki wykazywane w raportach jako poniesione w ramach danego roku, zostały sfinansowane ze środków danego roku, ale również roku poprzedzającego rozliczenia, w związku z czym wskazane procentowe rozliczenie środków w danym roku nie odzwierciedlały ich faktycznego wykorzystania. W 2023 r. wydatkowano 2795,1 tys. zł z dofinansowania z 2022 r. W 2024 r. wydatkowano 2645,6 tys. zł z dofinansowania z 2023 r. Do 30 czerwca 2025 r. środki z 2024 r. zostały wydatkowane w wysokości 1 106,7 tys. zł.

Minister przyznał IRZiBŻ PAN środki w wysokości 8710,5 tys. zł z przeznaczeniem na finansowanie w latach 2021–2023 kosztów związanych z utrzymaniem aparatury naukowo-badawczej/ stanowiska badawczego pn. „Utrzymanie i wykorzystanie kolekcji zwierząt do badań biomedycznych, bioweterynaryjnych i ochrony bioróżnorodności". W ramach projektu w 2021 r. poniesiono wydatki w wysokości 57,4 tys. zł, a niewykorzystane środki w wysokości 2952,7 tys. zł przeniesiono na rok następny. W 2022 r. wydatkowano 3893,3 tys. zł. Środki niewykorzystane w wysokości 1909,6 tys. zł przeniesiono na rok następny. W 2023 r. wydatkowano 3047,8 tys. zł. Środki niewykorzystane w wysokości 1712,0 tys. zł przesunięto na 2024 r. i w całości wydatkowano.

Minister przyznał IO PAN na finansowanie w latach 2018–2020 kosztów związanych z utrzymaniem specjalnego urządzenia badawczego lub utrzymaniem aparatury naukowo badawczej/ stanowiska badawczego pn. „Statek naukowo-badawczy s/y „Oceania" środki w wysokości 19 200 tys. zł (z czego na 2018 r. 6050 tys. zł, 2019 r. 6700 tys. zł i 2020 r. 6450 tys. zł). Wykorzystane w 2018 r. środki wyniosły 5268,1 tys. zł, a na rok następny przeniesiono 781,9 tys. zł. W 2019 r. wykorzystano 5927,3 tys. zł

a przeniesiono na kolejny rok 1554,5 tys. zł. W 2020 r. wykorzystano 6073,1 tys. zł. Na rok 2021 przeniesiono 1931,4 tys. zł.

Minister przyznał ICHB PAN na finansowanie w latach 2021-2023 kosztów związanych z utrzymaniem aparatury naukowo-badawczej/stanowiska badawczego ECBiG środki w wysokości 2400 tys. zł. Niewykorzystane w 2021 r. środki w wysokości 499,9 tys. zł przeniesiono na 2022 r. Niewykorzystane w 2022 r. środki w wysokości 629,1 tys. zł przeniesiono na 2023 r., a 800 tys. zł niewykorzystane w 2023 r. przeniesiono na 2024 r. Jak wskazano utrzymanie aparatury ECBiG w poszczególnych latach było również finansowane z dwóch innych źródeł. Ponadto wskazywano, że wydłużony proces przyznawania środków przez Ministra przyczynił się do istotnego ograniczenia wydatków w pierwszym roku przyznania dotacji oraz procesu przesunięcia wydatkowania tych środków na kolejne lata, co z kolei znacznie ograniczyło możliwość ich rozliczenia w ramach trzech lat, na które zostały przyznane. Dyrektor ICHB PAN wyjaśniła ponadto, że dla realizacji swojej działalności musi utrzymywać aparaturę, skoro więc otrzymuje decyzję o finansowaniu pod koniec pierwszego roku, którego ona dotyczy, a także ma możliwość wykorzystania środków w roku następnym w stosunku do tego, na który zostały przyznane środki, to z tego uprawnienia korzysta, wydatkując środki zgodnie z przeznaczeniem, czyli na wydatki związane z utrzymaniem aparatury. Dodała także, że Minister dopuszcza, w odniesieniu do dotacji podmiotowych możliwość raportowania wydatków za bieżące utrzymanie aparatury w roku teoretycznie nieobjętym finansowaniem, a w systemie OSF istnieje funkcja raportowania umożliwiająca utworzenie raportu rocznego za dodatkowy, nieplanowany we wniosku, rok wykorzystania środków z dotacji, co jasno wskazuje, że Minister dopuszcza wykorzystanie pozostałych z dotacji środków przyznanych na ostatni planowany rok w roku następnym, który nie był uwzględniony we wniosku o dotację.

NIK zauważa, że oceny wniosków o utrzymanie aparatury naukowo-badawczej lub stanowiska badawczego oraz specjalnej infrastruktury badawczej, dokonuje zespół doradczy powołany przez ministra, który sporządza listę rankingową. Jednakże w składanych przez instytuty wnioskach nie zamieszcza się informacji o wykorzystaniu środków wcześniej przyznanych na ten cel dla danej jednostki. Zdaniem NIK, Minister przy podejmowaniu dalszych decyzji o finansowaniu utrzymania aparatury lub infrastruktury badawczej powinien brać pod uwagę wielkość środków pozostających w instytutach, aby nie doprowadzać do sytuacji nadmiernego gromadzenia środków, które mogłyby zostać zagospodarowane dla innych podmiotów.

Niedopełnienie obowiązku wprowadzenia lub terminowego wprowadzania raportów do POL-on

W ustawie PSWN nałożony został na dyrektorów instytutów naukowych obowiązek wprowadzania do systemu POL-on informacji (sprawozdań i raportów) z wykorzystania środków finansowych przyznanych przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki. Informacje w tym zakresie powinny być wprowadzane do modułu „Baza dokumentów planistyczno-sprawozdawczych w systemie POL-on". Proces ten jest realizowany technicznie (za wyjątkiem sprawozdań z wykorzystania subwencji) poprzez System *Obsługa Strumieni Finansowania Zintegrowany System dla Nauki*.

W siedmiu spośród ośmiu skontrolowanych instytutów naukowych PAN nieterminowo wprowadzono do systemu POL-on raporty z wykorzystania środków finansowych przekazanych przez ministra. Opóźnienia sięgały od jednego do 26 dni, a w skrajnym przypadku aż 777 dni. W dwóch instytutach nie wprowadzono części raportów do systemu.

Przykłady

W IRZiBŻ PAN nieterminowo wprowadzono do systemu POL-on 12 spośród 26 objętych badaniem sprawozdań i raportów rocznych z wykorzystania środków przekazanych Instytutowi przez Ministra, tj. sprawozdań sporządzonych na podstawie art. 365 pkt 2 lit. A–d i g, pkt 5 lit. a i pkt 7 ustawy PSWN, tj. z wykorzystania subwencji, z wykorzystania środków na programy i przedsięwzięcia ustanawiane przez Ministra oraz na utrzymanie aparatury naukowo-badawczej lub stanowiska badawczego, unikatowych w skali kraju, a opóźnienie wynosiło od 18 do 777 dni. W większości przypadków wyjaśniano to zaniechaniem pracowników odpowiedzialnych za złożenie raportu końcowego.

W ICHB PAN nie wprowadzono do systemu POL-on dwóch raportów końcowych z realizacji inwestycji zrealizowanych w latach 2023 i 2024, związanych z działalnością naukową, do czego obligowały Instytut przepisy art. 350 ust. 1 pkt 3 oraz ust. 2 ustawy PSWN, § 15 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 14 marca 2019 r. w sprawie przyznawania, rozliczania i przekazywania środków finansowych na realizację inwestycji związanych z kształceniem oraz działalnością naukową[34], § 16 ust. 1 pkt 4 lit. a tiret drugi rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 6 marca 2019 r. w sprawie danych przetwarzanych w Zintegrowanym Systemie Informacji o Szkolnictwie Wyższym i Nauce POL-on[35] i § 16 ust. 1 pkt 5 lit. a tiret drugi nowego rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 września 2024 r. w sprawie danych

[34] Dz. U. z 2020 r. poz. 1956, ze zm.

[35] Dz.U. z 2022 r. poz. 700. Dalej: rozporządzenie w sprawie POL-on.

przetwarzanych w Zintegrowanym Systemie Informacji o Szkolnictwie Wyższym i Nauce POL-on[36]. Jak wyjaśniano raport końcowy dotyczący inwestycji KDM został złożony przez system OSF, ale nie nastąpiła migracja raportu do systemu POL-on, a raport z realizacji inwestycji dot. Wirtualnej Biblioteki Nauki został przesłany do Ministerstwa za pośrednictwem skrzynki e-PUAP. W trakcie czynności kontrolnych NIK, w dniu 3 października 2025 r. Instytut wprowadził te raporty do ww. systemu.

5.2.3. Nakłady i efekty działalności instytutów naukowych PAN

Przyznawana przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki w wyniku ewaluacji działalności naukowej kategoria naukowa wpływa na szereg kluczowych aspektów funkcjonowania jednostek, w szczególności w obszarze finansowania i uprawnień akademickich. Od kategorii naukowej uzależniona jest przede wszystkim wysokość subwencji z budżetu państwa, która jest głównym źródłem finansowania instytutów naukowych PAN. Ponadto kategoria warunkuje możliwość prowadzenia szkół i studiów doktoranckich, a także posiadanie odpowiedniej kategorii pozwala na nadawanie stopni doktora i doktora habilitowanego w danej dyscyplinie.

Podstawowymi kryteriami ewaluacji prowadzonej przez Komisję Ewaluacji Nauki są: poziom naukowy oceniany głównie na podstawie publikacji oraz patentów na wynalazki; efekty finansowe badań naukowych i prac rozwojowych, tj. suma środków pozyskanych na projekty badawcze oraz przychody z komercjalizacji wyników badań; wpływ działalności naukowej na funkcjonowanie społeczeństwa i gospodarki – ocenę tego wpływu przeprowadza się na podstawie opisów związku między wynikami badań naukowych lub prac rozwojowych a gospodarką, funkcjonowaniem administracji publicznej, ochroną zdrowia, kulturą i sztuką, ochroną środowiska naturalnego, bezpieczeństwem i obronnością państwa lub innymi czynnikami wpływającymi na rozwój cywilizacyjny społeczeństwa, sporządzonych na podstawie dowodów tego wpływu mających w szczególności formę raportów, publikacji naukowych i cytowań w innych dokumentach lub publikacjach.

Kategorie naukowe instytutów naukowych PAN

W wyniku przeprowadzonej w 2017 r. oceny 14 instytutów naukowych PAN uzyskało kategorię naukową A+ (poziom wiodący), 45 instytutów uzyskało kategorię A (poziom bardzo dobry), a dziewięć instytutów – kategorię naukową B (poziom zadowalający, z rekomendacją

[36] Dz. U. poz. 1403, ze zm. Rozporządzenie uchylone z dniem 30 czerwca 2026 r.

wzmocnienia działalności naukowej, badawczo-rozwojowej lub stymulującej innowacyjność gospodarki).

W następstwie przeprowadzonej w 2022 r. ewaluacji obejmującej lata 2017–2022 przyznano: 27 kategorii naukowych A+ w 17 dyscyplinach naukowych dla 24 instytutów naukowych PAN; 42 kategorie naukowe A w 18 dyscyplinach naukowych dla 38 instytutów; dwie kategorie naukowe B w dwóch dyscyplinach naukowych dla dwóch instytutów; 22 kategorie naukowe B+ (poziom dobry) w 14 dyscyplinach naukowych dla 20 instytutów; dwie kategorie naukowe C (poziom niezadowalający) w dwóch dyscyplinach naukowych dla Instytutu Środowiska Rolniczego i Leśnego PAN oraz Instytutu Parazytologii im. Witolda Stefańskiego PAN (instytuty zostały zlikwidowane odpowiednio w 2022 r. i w 2023 r.).

Wśród objętych kontrolą instytutów naukowych PAN w ramach dokonanej w 2017 r. kompleksowej oceny dwa instytuty (IO PAN oraz ICHB PAN) otrzymały kategorię A+, jeden instytut (IICH PAN) otrzymał kategorię B, a w pozostałych pięciu przypadkach instytuty otrzymały kategorię A. Z kolei po przeprowadzonej w 2022 r. ewaluacji w ramach dyscyplin[37], w których ewaluowane instytuty prowadziły działalność naukową:

- dwóm instytutom (IF PAN w ramach nauk fizycznych i IH PAN w ramach historii) przyznano kategorię A,
- IO PAN w ramach dyscypliny nauki o Ziemi i środowisku przyznano kategorię A,
- ICHO PAN w ramach nauk chemicznych przyznano kategorię A+,
- ICHB PAN w ramach dyscyplin: nauki biologiczne A+, nauki chemiczne A+, informatyka techniczna i telekomunikacja – A,
- IRZiBŻ PAN w ramach dyscyplin: technologia żywności i żywienia – A+, zootechnika i rybactwo – A,
- IICH PAN w ramach inżynierii chemicznej – B+,
- ISiEZ PAN w ramach nauk biologicznych – B+.

Nakłady na działalność B+R

Objęte kontrolą instytuty poniosły w okresie objętym kontrolą nakłady na działalność badawczo-rozwojową w łącznej wysokości 2 689 495,9 tys. zł, z tego nakłady bieżące wyniosły 1 614 796 tys. zł, a nakłady inwestycyjne 1 074 699,9 tys. zł. Źródłem finansowania były środki pochodzące od ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki, Narodowego Centrum Nauki (NCN), Narodowego Centrum Badań i Rozwoju (NCBiR), Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej (NAWA), środki z Unii Europejskiej, inne środki zagraniczne, od przedsiębiorstw prywatnych, środki własne.

[37] Klasyfikację dziedzin nauki i dyscyplin naukowych oraz dyscyplin artystycznych ustalono w rozporządzeniu Ministra Edukacji i Nauki z dnia 11 października 2022 r. (Dz. U. z 2025 r. poz. 211).

Efekty

Najważniejszymi efektami działalności skontrolowanych instytutów naukowych PAN w okresie objętym kontrolą były: łącznie 91 zgłoszeń patentowych, dwa znaki towarowe, 8 336 publikacji, z tego 255 książek oraz łącznie 98 693 cytowań[38] na podstawie publikacji w czasopismach naukowych i innych opracowaniach (np. książki, rozprawy, monografie). Wyniki prac naukowych były także przedstawiane podczas konferencji krajowych i międzynarodowych.

5.3. Działania ministra

5.3.1. Rozdysponowywanie i rozliczanie środków dla PAN i instytutów naukowych PAN

Ponad 7,4 mld zł dla PAN i instytutów naukowych PAN

W latach 2020–2025 (do 30 czerwca) ministrowie właściwi do spraw szkolnictwa wyższego i nauki przekazali PAN i instytutom naukowym PAN łącznie 7 478 628 tys. zł.

Środki przekazane Akademii wyniosły łącznie 591 245 tys. zł. Najwięcej środków przekazano w formie dotacji podmiotowej, tj. 539 069 tys. zł, co stanowiło 91,2% przekazanych ogółem środków. W formie dotacji celowej na inwestycje Akademia otrzymała środki w wysokości 24 734,8 tys. zł, a dotacji celowej na współfinansowanie 22 967,2 tys. zł. Ponadto w ww. okresie Akademia otrzymała dotacje celowe na kształcenie w łącznej wysokości 1186 tys. zł, a także dysponowała środkami w wysokości 1100 tys. zł w ramach wydatków, które nie wygasły z upływem roku 2020 oraz 2 188 tys. zł w ramach wydatków, które nie wygasły z upływem roku 2021. Ostatecznie Akademia wydatkowała łącznie 582 209,6 tys. zł. w tym 2437,9 tys. zł w ramach wydatków, które nie wygasły z upływem roku budżetowego 2020 i 2021, a które poniesiono na kontynuację programu PASIFIC oraz cyfryzację procesów back-office, tj. Zintegrowany System Informatyczny PAN.

Instytuty naukowe PAN w ww. okresie otrzymały łącznie 6 887 383 tys. zł, a wydatkowały 6 570 823,9 tys. zł.

Spośród 69 instytutów naukowych PAN (z uwzględnieniem dwóch instytutów, które uległy likwidacji w 2022 r. i w 2023 r.) aż 62,2% ogółu środków wydatkowane zostało wyłącznie przez 21 instytutów. Mając na uwadze strumienie finansowania, środki wydatkowane w ramach otrzymanych od Ministra subwencji stanowiły 78,8% ogółu wydatkowanych przez wszystkie instytuty środków, zaś pozyskane w ramach programów i przedsięwzięć Ministra (7,2%).

---

[38] Dane z sześciu instytutów.

Infografika nr 4
Środki wydatkowane przez instytuty naukowe PAN według strumieni finansowania w latach 2020–2025 (I półrocze)

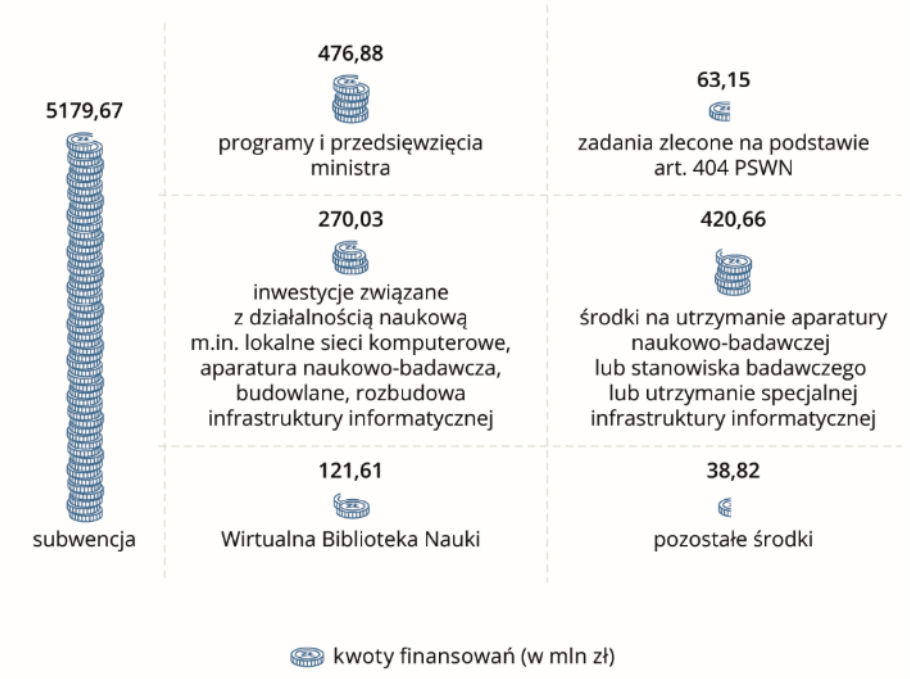

Źródło: opracowanie własne NIK na podstawie danych przekazanych przez MNiSW.

Spośród wszystkich instytutów najwięcej środków otrzymanych w latach 2020-2025 (I półrocze), w ramach będących w dyspozycji ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki strumieni finansowania, wydatkował Instytut Fizyki Jądrowej PAN im. H. Niewodniczańskiego w Krakowie (491 900,4 tys. zł), a najmniej Europejskie Regionalne Centrum Ekohydrologii (11 825,2 tys. zł).

Przekazanie środków bez zawarcia umowy dotacyjnej

W 2020 r. Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego przekazał PAN środki finansowe w formie dotacji celowej w wysokości 250 tys. zł bez zawarcia umowy dotacyjnej, czym naruszył art. 150 ufp.

Zgodnie z art. 150 ufp Minister udzielając dotacji celowej zawiera umowę, która określa w szczególności m.in. szczegółowy opis zadania wraz z terminem jego wykonania, wysokość udzielonej dotacji, termin wykorzystania dotacji, termin i sposób rozliczenia udzielonej dotacji oraz tryb kontroli wykonania zadania.

W dniu 2 lipca 2020 roku Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego zatwierdził plan finansowy Polskiej Akademii Nauk, w którym ujęto dotację celową na zadania w zakresie kształcenia w kwocie 250 tys. zł. W konsekwencji Prezydium Polskiej Akademii Nauk uchwałą nr 48/2020 z dnia 22 września 2020 r. w sprawie wsparcia finansowego dla młodych naukowców z Białorusi ze środków finansowych przewidzianych na realizację zadań statutowych Polskiej Akademii Nauk utworzyło

specjalny program pomocowy mającego na celu sfinansowanie kształcenia, kilku młodych naukowców zmuszonych do wyjazdu z Białorusi, w jednostkach naukowych Akademii.

W dniu 30 grudnia 2020 r. Ministerstwo przekazało przelewem środki w wysokości 250 tys. zł wyłącznie na podstawie zgłoszonego przez PAN w dniu 17 listopada 2020 r. zapotrzebowania na środki budżetowe dla PAN na grudzień 2020 roku w ujęciu klasyfikacji budżetowej. Wskutek braku zawarcia umowy PAN dokonał zwrotu tych środków w dniu 14 stycznia 2021 r.

Minister nie wyegzekwował zwrotu części środków

Minister nie wyegzekwował zwrotu części subwencji przekazanej Instytutowi Chemii Bioorganicznej PAN, pomimo zrealizowania przez Instytut zadania związanego z opracowaniem i wyprodukowaniem zestawu diagnostycznego do wykrywania koronawirusa SARS-CoV-2 wywołującego COVID-19, sfinansowanego ze środków subwencji w wysokości niższej niż przekazane środki.

Stosownie do art. 169 ust. 2 i 7 ufp, do subwencji dla podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące zwrotu dotacji pobranej w nadmiernej wysokości, tj. w wysokości wyższej niż niezbędna na finansowanie dotowanego zadania.

Z otrzymanej subwencji w wysokości 14 876 tys. zł przyznanej na ściśle określone zadanie została wykorzystana w okresie 2020-2021 kwota w wysokości 10 017,9 tys. zł (tj. 67% przyznanych środków).

Minister wypłacił I transzę środków bez uprzedniego zatwierdzenia dokumentacji technicznej

Minister Edukacji i Nauki nie zatwierdził w wymaganym terminie dokumentacji technicznej, o której mowa w § 4 ust. 3 załącznika nr 1 do umowy nr MEiN/2023/DIR/2650 z dnia 31 sierpnia 2023 r. oraz nie upoważnił Ośrodka Przetwarzania Informacji-Państwowego Instytutu Badawczego[39] do działania w jego imieniu w powyższym zakresie. W konsekwencji Minister niezgodnie z warunkami umowy dokonał płatności na rzecz Instytutu Chemii Bioorganicznej PAN w kwocie 4074,5 tys. zł.

Zgodnie z umową dokumentacja techniczna podlegała zatwierdzeniu przez MEiN, po uprzednim zatwierdzeniu przez OPI-PIB, w terminie do trzech dni roboczych od dnia jej dostarczenia do OPI-PIB przez ICHB PAN. Zgodnie z § 2 ust. 1 umowy pierwsza transza miała zostać wypłacona Instytutowi w terminie 21 dni od dnia podpisania bez uwag protokołu udostępnienia infrastruktury sprzętowo-systemowej oraz Dokumentacji Technicznej, o którym mowa w § 8 ust. 2 załącznika nr 1 do umowy.

---

[39] Dalej: OPI-PIB.

Zgodnie z § 7 ust. 1 pkt 5 załącznika nr 1 do umowy Minister Edukacji i Nauki w trakcie realizacji umowy zobowiązany był do współdziałania z ICHB PAN oraz zapewnienia takiego współdziałania przez OPI-PIB poprzez udzielenie OPI-PIB niezbędnych pełnomocnictw w celu realizacji postanowień umowy w zakresie dotyczącym OPI-PIB, w tym w szczególności w zakresie dokonywania odbiorów prac, potwierdzenia należytego ich wykonania, odpowiadania na wnioski o wprowadzenie określonych procedur oraz wnioski o podanie informacji jak również w zakresie raportów na temat problemów występujących w trakcie realizacji umowy w uzgodnionych każdorazowo terminach.

ICHB PAN po podpisaniu z OPI-PIB protokołu zdawczo-odbiorczego, w dniu 6 października 2023 r. zwrócił się z prośbą o przekazanie pierwszej transzy środków wskazując ministrowi, że w dniu 29 września 2023 r. został podpisany ww. protokół, w którym potwierdzono udostępnienie infrastruktury IT wraz z usługami oraz potwierdzony został przez OPI-PIB odbiór dokumentacji technicznej. Dokumentacja ta nie została zatwierdzona przez ministra. Pomimo tego braku w dniu 16 października 2023 r. MNiSW dokonał płatności pierwszej raty w kwocie 4074,4 tys. zł.

Nieterminowe zatwierdzenie trzech raportów rocznych

Minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki nieterminowo zatwierdzał raporty roczne Centrum Badań Kosmicznych PAN, czym naruszył § 4 ust. 5 umowy nr MEiN/2021/2/DIR zawartej w dniu 14 stycznia 2021 r.

Stosownie do § 4 ust. 5 ww. umowy minister, w terminie nie dłuższym niż 30 dni od dnia złożenia sprawozdania, uznaje umowę za wykonaną, albo wykonaną nienależycie, albo niewykonaną.

Centrum Badań Kosmicznych PAN złożyło do Ministerstwa raporty roczne z realizacji zadania pn. Realizacja eksperymentu GLOWS w ramach misji kosmicznej NASA *Interstellar Mapping and Acceleration Probe (IMAP)* odpowiednio: w dniu 28 października 2021 r., w dniu 25 stycznia 2022 r. oraz w dniu 30 stycznia 2025 r. Minister zatwierdził pozytywnie raporty roczne z realizacji zadania zleconego pod względem prawidłowości wykorzystania przyznanych środków finansowych odpowiednio: trzy miesiące po terminie na jego zatwierdzenie, cztery dni oraz trzy dni.

W ocenie NIK działalność jednostki powinna być zorganizowana w taki sposób, aby zapewnić przestrzeganie wszystkich postanowień umownych, w tym terminów zatwierdzenia rozliczeń. Powyższe świadczy o tym, że nie zadziałały w pełni mechanizmy kontroli zarządczej zapewniające realizację celów i zadań w sposób zgodny z art. 68 ust. 1 ufp.

Nie dokonano weryfikacji wysokości przekazanych przez PAN kwot

Departament Budżetu i Finansów MNiSW nie dokonał weryfikacji wysokości kwot przekazanych przez PAN z tytułu zwrotu odsetek od nieterminowego

zwrotu dotacji celowej za 2023 r., a w konsekwencji nie dochodzono należności w wysokości wynikającej z prawidłowego obliczenia.

W okresie od 29 marca 2024 r. do 30 grudnia 2024 r. PAN dokonywała zwrotu niewykorzystanych środków finansowych w ramach udzielonej dotacji celowej przeznaczonej na wkład własny w projekcie „Polish Academy of Sciences Individual Fellowships: Innovation & Creativity — PASIFIC". Zwroty te następowały po terminie określonym w § 6 ust. 8 umowy nr 2/PAN/2023 z dnia 3 lutego 2023 r. PAN po terminie dokonała łącznie dziewięciu zwrotów niewykorzystanych środków finansowych dotacji celowej za 2023 r. w łącznej wysokości 785,1 tys. zł. W okresie od 22 stycznia 2024 r. do 30 grudnia 2024 r. PAN dokonywała zwrotu odsetek od nieterminowych zwrotów dotacji celowej za 2023 r. w łącznej wysokości 5,2 tys. zł. Po otrzymaniu środków ich wysokość nie została zweryfikowana.

W ocenie NIK sytuacja ta była wynikiem niezapewnienia należytej dbałości w rozliczeniach pomiędzy podmiotami. Nie zadziałały prawidłowo mechanizmy kontroli zarządczej w obszarze rozliczeń finansowych, które miały zapewnić realizację celów i zadań w sposób zgodny z art. 68 ust. 1 ufp.

5.3.2. Realizacja zadań wynikających z ustawy o PAN i innych ustaw

Zgoda Ministra na utworzenie instytutu

Stosownie do art. 44 ustawy o PAN uchwałę o utworzeniu instytutu podejmuje Prezydium Akademii, na wniosek Prezesa PAN złożony po zasięgnięciu opinii wydziału właściwego ze względu na specjalność naukową instytutu. Jednakże utworzenie instytutu wymaga zgody ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki.

W okresie objętym kontrolą w 2020 r. Minister Edukacji i Nauki wyraził zgodę na utworzenie Międzynarodowego Instytutu Mechanizmów i Maszyn Molekularnych PAN.

Wyrażanie opinii dotyczących połączenia, podziału, reorganizacji lub likwidacji instytutu

Z art. 61 ustawy o PAN wynika obowiązek uzgodnienia z ministrem właściwym do spraw szkolnictwa wyższego i nauki wniosku o połączeniu, podziale, reorganizacji lub likwidacji instytutu przed podjęciem przez Prezydium Akademii uchwał w tych sprawach. Minister wyraził opinie w odniesieniu do 52 wniosków przekazanych przez Prezesa PAN, w tym dotyczących reorganizacji instytutów oraz likwidacji dwóch instytutów naukowych PAN i dwóch pomocniczych jednostek naukowych PAN.

W odniesieniu do 46 wniosków minister nie zgłosił uwag, zaś w odniesieniu do pięciu wniosków uwagi dotyczyły zapisów umieszczonych w statutach instytutów naukowych PAN. W jednym przypadku minister nie uznał wniosku za uzgodniony wskazując

m.in. na szereg wątpliwości co do zasadności wydania przez Prezesa PAN decyzji o likwidacji Muzeum Ziemi.

Wydanie jednej zgody przez Ministra z naruszeniem przepisów

W latach 2020–2025 (I półrocze) minister wydał łącznie 17 zgód na dokonanie czynności prawnych w zakresie rozporządzania składnikami aktywów trwałych przez PAN i instytuty naukowe PAN.

W dniu 13 stycznia 2021 r. Minister Edukacji i Nauki wydał zgodę na dokonanie przez Centrum Badań Kosmicznych PAN czynności prawnej w zakresie rozporządzenia składnikami aktywów trwałych – zamianę nieruchomości gruntowej z dopłatą, bez aktualnego operatu szacunkowego, czym naruszył art. 156 ust. 4 ugn. Stosownie do art. 156 ust. 4 ugn operat szacunkowy może być wykorzystywany po upływie 12 miesięcy od dnia potwierdzenia jego aktualizacji na okres kolejnych 12 miesięcy. Powyższa zgoda została wydana na podstawie operatu, od aktualizacji którego upłynęło 515 dni.

Wyrażanie opinii związanych z utworzeniem spółek prawa handlowego

Minister wydał 12 opinii w odniesieniu do wniosków związanych z utworzeniem spółek prawa handlowego lub obejmowania, nabywania i posiadania udziałów i akcji (w żadnym przypadku nie wyraził sprzeciwu). Dwa instytuty, tj. Instytut Gospodarki Surowicami Mineralnymi i Energią PAN oraz Instytut Chemii Fizycznej PAN wycofały swoje zgłoszenia.

Zatwierdzanie sprawozdań budżetowych PAN

Minister wypełniał obowiązek zatwierdzania sporządzanych przez Prezesa Akademii rocznych sprawozdań budżetowych z wykonania planu. Zatwierdzanie sprawozdań następowało w czerwcu każdego roku.

Trzy przypadki zatwierdzenia planów finansowych po upływie wyznaczonego czasu

Zatwierdzenie przez Ministra planów finansowych PAN na 2020 r., 2023 r. oraz 2025 r. nastąpiło w czasie nie dłuższym niż 21 dni od daty ich otrzymania. W trzech przypadkach, tj. w 2021 r., w 2022 r. oraz w 2024 r. minister zatwierdził plany finansowe po upływie wyznaczonego ustawowo czasu na dokonanie tej czynności, czym naruszył art. 84 ust. 4 ustawy o PAN.

Minister dokonał w nieprawidłowej formie przesunięcia terminów na złożenie raportów

Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego w 2020 r. w nieprawidłowej formie dokonał przesunięcie terminów na złożenie raportów z wykorzystania środków na naukę, czym naruszył przepisy ówcześnie obowiązującego rozporządzenia w sprawie POL-on.

Zgodnie z § 16 ust. 1 pkt 5 i 6 raporty z wykorzystania środków finansowych na utrzymanie aparatury naukowo-badawczej lub stanowiska badawczego, unikatowych w skali kraju oraz specjalnej infrastruktury informatycznej w terminie do 31 marca roku następnego po roku, na który środki finansowe zostały przyznane, a w przypadku gdy niewykorzystane środki na realizację zadania zostały pozostawione w dyspozycji podmiotu na rok następny – do 31 marca roku następującego po tym roku zaś w przypadku raportów z wykorzystania środków finansowych na programy i przedsięwzięcia ustanowione przez

Ministra w terminie do dnia 31 marca roku następującego po roku, na który środki finansowe zostały przyznane oraz w terminie 60 dni od dnia zakończenia realizacji projektu lub zadania w ramach programu lub przedsięwzięcia, jako raport końcowy.

Zgodnie z komunikatem ówczesnego ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki z dnia 19 marca 2020 r. podjął on decyzję o przesunięciu terminów na złożenie raportów z wykorzystania środków finansowych określonych w rozporządzeniu w sprawie POL-on z 31 marca 2020 r. na 30 kwietnia 2020 r.

Powyższe wyjaśniano faktem, że w dacie podejmowania przedmiotowych działań związanych z wydłużeniem terminów raportowania do systemu POL-on i wydania informacji Ministerstwa w tej sprawie obowiązywały już akty prawne dotyczące ograniczenia funkcjonowania niektórych podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki, w tym m.in. wydane na podstawie art. 51a i art. 198a PSWN rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 11 marca 2020 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania niektórych podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19[40].

W ocenie NIK wskazane rozporządzenie w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania niektórych podmiotów szkolnictwa wyższego i nauki odnosiło się wyłącznie do okresu od dnia 12 marca 2020 r. do dnia 25 marca 2020 r. na obszarze kraju w zakresie kształcenia na studiach, studiach podyplomowych oraz kształcenia doktorantów realizowanych w ramach zajęć i nie mogło stanowić podstawy prawnej do odroczenia terminów wynikających z rozporządzenia w sprawie POL-on. Ponadto przytoczone rozporządzenie dotyczyło wyłącznie niektórych podmiotów szkolnictwa wyższego i nauki, w tym w szczególności uczelni nadzorowanych przez Ministra i nie miało zastosowania do instytutów naukowych PAN.

Brak monitorowania prawidłowości, rzetelności oraz terminowości wprowadzanych do POL-on danych

Minister wbrew postanowieniom art. 354 ust. 3 PSWN nie dokonywał weryfikacji danych zamieszczonych w Systemie POL-on.

Minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki na podstawie art. 342 ust. 1 PSWN prowadzi Zintegrowany System Informacji o Szkolnictwie Wyższym i Nauce POL-on. Zgodnie z ust. 4 ww. artykułu dane w Systemie POL-on są przetwarzane w celu wykonywania zadań związanych z ustalaniem i realizacją polityki naukowej państwa, przeprowadzaniem ewaluacji jakości kształcenia, ewaluacji szkół

[40] Dz. U. poz. 405, ze zm. Obowiązywało do 25 marca 2020 r.

doktorskich i ewaluacji jakości działalności naukowej, prowadzeniem postępowań w sprawie nadania stopnia doktora, stopnia doktora habilitowanego i tytułu profesora, ustalaniem wysokości subwencji i dotacji, nadzorem nad systemem szkolnictwa wyższego i nauki, realizacją zadań przez NAWA, NCBiR oraz NCN. Stosownie do art. 354 ust. 3 PSWN w przypadku wprowadzania do Systemu POL-on danych nieprawidłowych, nierzetelnych lub ich nieterminowego wprowadzania, Minister może wstrzymać przekazywanie środków finansowych do czasu usunięcia tych nieprawidłowości.

W okresie objętym kontrolą instytuty naukowe PAN otrzymywały środki finansowe na szkolnictwo wyższe i naukę m.in. w ramach utrzymania aparatury naukowo-badawczej lub stanowiska badawczego, unikatowych w skali kraju, specjalnej infrastruktury informatycznej czy też w ramach programów i przedsięwzięć ustanowionych przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki. Podmioty te – stosownie do § 16 ust. 1 pkt 3) oraz 6)-7) rozporządzenia POL-on – zobowiązane były do wprowadzania do bazy dokumentów planistyczno-sprawozdawczych systemu POL-on sprawozdań z wykorzystania środków finansowych przeznaczonych na szkolnictwo wyższe i naukę odpowiednio w terminie: do 31 marca roku następującego po roku, na który środki finansowe zostały przyznane; 90 dni od daty zakończenia realizacji zadania, na które przyznano środki finansowe; 60 dni od dnia zakończenia realizacji projektu lub zadania w ramach programu lub przedsięwzięcia, jako raport końcowy.

Przykłady

W objętej badaniem próbie danych zgromadzonych w systemie POL-on stwierdzono m.in., że:

- ICHB PAN złożył w dniu 3 października 2025 r. raport końcowy z realizacji inwestycji związanej z działalnością naukową, tj. z opóźnieniem wynoszącym 184 dni,
- IO PAN złożył raport roczny za 2024 r. z wydatkowania środków na utrzymanie aparatury naukowo-badawczej lub stanowiska badawczego w Systemie OSF 27 marca 2025 r. Raport ten nie znajdował odzwierciedlenia w Systemie POL-on,
- IO PAN m.in. nie wprowadził do Systemu POL-on raportów rocznych za 2024 r. (dot. decyzji 2/599199/SPUBI/SP/2024 oraz 92/592492/SPUB/SP/2024) oraz raportu końcowego (dot. decyzji 53/528948/SPUB/SP/2022.1) z wykorzystania środków finansowych na utrzymanie specjalnego urządzenia badawczego.

W ocenie NIK brak weryfikacji prawidłowości, rzetelności i terminowości wprowadzania przez podmioty danych do Systemu POL-on i nie prowadzenie takich czynności zwiększa ryzyko nierzetelności a więc

i nieprzydatności danych w systemie i może prowadzić do podejmowania na ich podstawie potencjalnie błędnych decyzji. Powyższe świadczy o tym, że nie zadziałały w pełni mechanizmy kontroli zarządczej zapewniające realizację celów i zadań w sposób zgodny z art. 68 ust. 1 ufp.

5.3.3. Reforma PAN jako warunek podstawowy w programie Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki 2021–2027

Program FENG i jego cele

W 2022 r. Polska przedłożyła Komisji Europejskiej wniosek o wsparcie programu „Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki 2021-2027" z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach celu „Inwestycje na rzecz zatrudnienia i wzrostu" w Polsce. Celem Programu FENG jest zwiększenie potencjału w zakresie badań i innowacji oraz wykorzystania zaawansowanych technologii oraz wzrost konkurencyjności Małych i Średnich Przedsiębiorstw. Program FENG składa się z czterech priorytetów, tj. Wsparcie dla przedsiębiorstw[41], Środowisko przyjazne innowacjom[42], Zazielenienie przedsiębiorstw[43], Pomoc techniczna[44] oraz Wsparcie projektów realizujących cele inicjatyw STEP[45]. Komisja Europejska decyzją wykonawczą z dnia 27 września 2022 r. zatwierdziła Program FENG na okres od 1 stycznia 2021 r. do 31 grudnia 2027 r. W ramach celu „Inwestycje na rzecz zatrudnienia i wzrostu" zatwierdzono reformę PAN jako warunek podstawowy w kryterium nr 5 –

---

[41] Tj. zapewnienie dofinansowania w obszarach B+R, wdrożeń nowych rozwiązań, infrastruktury B+R, internacjonalizacja, rozwoju kompetencji, cyfryzacja oraz zielonej gospodarki.

[42] Tj. wspieranie projektów o strategicznym znaczeniu dla polskiej gospodarki, w tym m.in. rozbudowy publicznej infrastruktury badawczej, transferu i komercjalizacji technologii powstających na uczelniach i w instytutach, wzmacnianie potencjału instytucji otoczenia biznesu takich jak akceleratory, klastry, instytucje badawcze, szerokie wsparcie start-upów oraz rozwój przedsiębiorstw rozpoczynających działalność innowacyjną – Innovation Coach.

[43] Tj. wsparcie projektów bezpośrednio przyczyniających się do realizacji celów Europejskiego Zielonego Ładu, w tym neutralności klimatycznej, zielonej transformacji gospodarki i zrównoważonego rozwoju. Oferta dla przedsiębiorstw będzie obejmować zielony fundusz gwarancyjny, kredyt ekologiczny oraz projekty IPCEI.

[44] Tj. zapewnienie systemowego wsparcia dla potencjalnych beneficjentów poprzez realizację działań zachęcających i ułatwiających ubieganie się o środki z Programu, kontynuacja STEP, wspieranie beneficjentów w realizacji projektów, a także zapewnienie wsparcia administracyjnego w realizacji Programu.

[45] Tj. dofinansowanie rozwoju i wytwarzania technologii krytycznych w trzech sektorach: technologie cyfrowe i innowacje w ramach głębokich technologii; czyste i zasobooszczędne technologie oraz biotechnologie. Będą to projekty realizujące cele inicjatywy UE - Platforma na rzecz Technologii Strategicznych dla Europy (STEP).

Działania mające na celu poprawę krajowych i regionalnych systemów badań i innowacji.

W zatwierdzonym przez Komisję Programie FENG, Polska w uzasadnieniu spełnienia warunku podstawowego dla Celu Polityki 1 w zakresie przeprowadzenia reformy PAN wskazała harmonogram nowelizacji ustawy o PAN, który zakładał m.in. rozpoczęcie prac we wrześniu 2022 r. oraz złożenie projektu ustawy o PAN do Rządowego Centrum Legislacji w II kwartale 2023 r.

Zespół doradczy ds. opracowania projektu ustawy o PAN

W 2022 r. Minister Edukacji i Nauki na podstawie art. 341 PSWN z dniem 1 sierpnia powołał Zespół doradczy do spraw opracowania projektu ustawy o Polskiej Akademii Nauk w skład, którego weszło dziewięć osób, w tym jedna osoba będąca pracownikiem Gabinetu Politycznego Ministra Edukacji i Nauki. Do zadań Zespołu należało opracowanie projektu ustawy o PAN wraz z uzasadnieniem oraz przedstawienie projektu Ministrowi.

Z dniem 7 marca 2024 r. zarządzeniem Ministra Nauki z dnia 6 marca 2024 r. w sprawie zniesienia niektórych zespołów powołanych przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Ministra Edukacji i Nauki[46] Minister Nauki rozwiązał (zniósł) ww. Zespół.

Brak oświadczeń Zespołu doradczego

Członkowie zespołu doradczego do spraw opracowania projektu ustawy o PAN nie złożyli ministrowi właściwemu do spraw szkolnictwa wyższego i nauki oświadczeń, w których mieli zobowiązać się do bezstronnego działania w interesie publicznym oraz niewykorzystania i nieudostępniania osobom trzecim informacji uzyskanych w trakcie realizacji zadań zespołu, co stanowiło naruszenie § 8 ust. 2 zarządzenia Ministra Edukacji i Nauki z dnia 22 lipca 2022 r. w sprawie powołania Zespołu doradczego do spraw opracowania projektu ustawy o Polskiej Akademii Nauk[47].

Brak protokołów z posiedzeń Zespołu doradczego

Wbrew zarządzeniu Ministra Edukacji i Nauki, nie sporządzano protokołów z posiedzeń Zespołu doradczego.

W okresie od 1 sierpnia 2022 r. do 22 marca 2023 r. Zespół spotykał się łącznie 27 razy. Z powyższych spotkań nie sporządzono protokołów, które zgodnie z ww. zarządzeniem powinny zawierać w szczególności listę uczestników, przyjęty porządek obrad oraz treść ustaleń zespołu.

Nie wyegzekwowano rzetelnego opracowania projektu ustawy o PAN

Minister Edukacji i Nauki nie wyegzekwował rzetelnego opracowania projektu ustawy o PAN przez Zespół, na który poniesiono wydatki w łącznej wysokości 231,9 tys. zł, a kolejni ministrowie podejmowali nieskuteczne działania w celu spełnienia warunku podstawowego

---

[46] Dz. Urz. MNiSW poz. 22.

[47] Dz. Urz. MEiN poz. 68.

określonego w Programie FENG dotyczącego reformy PAN w zatwierdzonym przez Komisję Europejską terminie, czym naruszono art. 15 ust. 6 Rozporządzenia (UE) 2021/1060.

Stosownie do art. 15 ust. 6 ww. rozporządzenia państwo członkowskie zapewnia, by warunki podstawowe były spełniane i przestrzegane przez cały okres programowania.

Zobowiązanie Ministerstwa do spełnienia warunku podstawowego w zakresie przeprowadzenia reformy Polskiej Akademii Nauk zostało określone w zatwierdzonym w dniu 27 września 2022 r. przez Komisję Europejską Programie Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki 2021-2027. W dokumencie tym określono szczegółowy harmonogram prac, który obejmował m.in. przekazanie do końca drugiego kwartału 2023 r. projektu ustawy do Rządowego Centrum Legislacji.

Przedłożony – przez powołany przez Ministra Edukacji i Nauki Zespół ds. reformy PAN – projekt ustawy o PAN, nie tylko nie został przekazany do RCL w wymaganym terminie, ale także nie uzyskał w październiku 2023 r. akceptacji ówczesnego Sekretarza Stanu z uwagi na fakt, iż projekt nie spełniał oczekiwań Ministerstwa w zakresie demokratyzacji PAN. Przygotowany przez Ministra Nauki w lipcu 2024 r. projekt ustawy o zmianie ustawy o PAN oraz niektórych innych ustaw, który został wpisany do wykazu prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów pod nr UD83, w dniu 4 kwietnia 2025 r. został wycofany przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Działanie to zostało zrealizowane, pomimo że w dniu 28 marca 2025 r. skierowany został do Komisji Europejskiej projekt zmiany Programu FENG uwzględniający, przygotowany w uzgodnieniu z MNiSW, harmonogram nowelizacji ustawy o PAN zakładający wejście w życie ustawy o PAN na przełomie II i III kwartału 2025 r. Wskutek powyższego, na dzień 28 maja 2025 r., tj. dokonania zmian w Programie FENG przez Komisję Europejską, nie było możliwe prowadzenie dalszych prac nad projektem ustawy. Nie było również możliwe dotrzymanie zakładanego w zmienionym harmonogramie terminu przyjęcia ustawy o PAN przez Radę Ministrów w I kwartale 2025 r.

Jak wyjaśnił Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego, w okresie od 25 marca 2025 r. do 4 kwietnia 2025 r. nie prowadził korespondencji z Ministrem Funduszy i Polityki Regionalnej ani z Prezesem Rady Ministrów w zakresie wycofania projektu, a decyzję o wycofaniu projektu podjął w czasie spotkania ze środowiskiem Akademii w dniu 26 marca 2025 r. z uwagi na brak akceptacji społecznej dla większości proponowanych zmian oraz rozbieżne oczekiwania środowiska.

W ocenie NIK działania Ministrów nie zapewniły prawidłowego i terminowego zrealizowania podjętych wobec Komisji Europejskiej

zobowiązań, tj. nie doprowadzono do wejścia w życie ustawy do końca września 2025 r. Uznanie tego warunku przez Komisję Europejską za niespełniony może skutkować wstrzymaniem płatności przez Komisję dla Programu FENG, niezależnie od faktu, że w październiku 2025 r. po raz kolejny wpisano projekt ustawy do wykazu prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów.

W dniu 28 maja 2025 r. Komisja Europejska wydała decyzję wykonawczą nr C(2025) 3518 zatwierdzającą zmiany w Programie FENG. W uzgodnieniu z Ministerstwem w obszarze Celu Polityki 1 w ramach reformy PAN wpisano nowy harmonogram prac, który zakładał m.in. skierowanie projektu ustawy do uzgodnień w lipcu 2024 r., przyjęcie ustawy w I kwartale 2025 r. przez Radę Ministrów oraz wejście w życie znowelizowanej ustawy o PAN w II-III kwartale 2025 r.

Z informacji uzyskanych z Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej (MFiPR) wynikało m.in., że pismem z 7 sierpnia 2025 r. MFiPR zwróciło ponownie uwagę MNiSW na możliwość wystąpienia negatywnych skutków opóźnienia w przeprowadzeniu reformy PAN na wdrażanie Programu FENG. W odpowiedzi MNiSW pismem z 22 sierpnia 2025 r. przedstawiło następującą informację: „Na początku lipca br. Zespół pracujący nad zmianą ustawy o Polskiej Akademii Nauk zakończył swoje prace. Poniżej przedstawiono zaktualizowany harmonogram prac legislacyjnych odnoszący się do w/w ustawy: 1. Skierowanie projektu do uzgodnień – na początku IV kwartału 2025 r.; 2. Przyjęcie ustawy przez Radę Ministrów – II kwartał 2026 r.; 3. Wejście w życie znowelizowanej ustawy o PAN – IV kwartał 2026 r.”. Jednocześnie w związku z przedstawieniem przez MNiSW nowego projektu ustawy o zmianie ustawy o Polskiej Akademii Nauk oraz niektórych innych ustaw (nr UD322 w Wykazie prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów) MFiPR poinformowało Komisję Europejską, pismem z 26 września 2025 r. o opóźnieniu w realizacji reformy Polskiej Akademii Nauk, która jest wskazana w opisie uzasadnienia spełnienia warunku dla celu szczegółowego 1.1 w ramach Programu FENG. Ponadto wskazano, że ramach Programu FENG na działania realizujące cel szczegółowy 1.1 przeznaczono łącznie ok. 4,92 mld euro środków funduszy unijnych. W związku z tym jest to wartość ewentualnych skutków finansowych niespełnienia warunku podstawowego dla celu szczegółowego 1.1.

Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego w dniu 10 października 2025 r. przekazał nowy wniosek o wprowadzenie projektu ustawy o PAN do wykazu prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów wraz z nowym brzmieniem oceny skutków regulacji. W OSR w pkt 6 – Wpływ na sektor finansów publicznych – zapisano, że projektowana ustawa nie generuje

dodatkowych skutków finansowych dla budżetu państwa ani budżetu jednostek samorządu terytorialnego. W OSR zapisano również, że likwidacja podziału na członków rzeczywistych i korespondentów przy zachowaniu kategorii członka krajowego generuje wydatki w wysokości 15,6 mln zł w skali 10 lat. Wydatki te pokryte zostaną częściowo z oszczędności wygenerowanych z likwidacji rad kuratorów (8,5 mln zł). Jak wskazano powstała różnica w kwocie wydatków zostanie pokryta w ramach cz. 67 – Polska Akademia Nauk i nie będzie stanowiła podstawy do ubiegania się o dodatkowe środki z budżetu państwa.

6. Załączniki

6.1. Metodyka kontroli i informacje dodatkowe

Cel główny kontroli

Czy Polska Akademia Nauk prawidłowo, oszczędnie i celowo zarządzała majątkiem i środkami finansowymi?

Cele szczegółowe

1. Czy minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki prawidłowo i rzetelnie realizował zadania wynikające z ustawy o PAN?
2. Czy PAN prawidłowo, gospodarnie, celowo i rzetelnie gospodarowała będącym w jej zasobach mieniem?
3. Czy PAN prawidłowo, gospodarnie, celowo i rzetelnie gospodarowała środkami finansowymi?
4. Czy instytuty naukowe PAN prawidłowo, gospodarnie, celowo i rzetelnie gospodarowały mieniem znajdującym się w ich zasobach?
5. Czy instytuty naukowe PAN prawidłowo, gospodarnie, celowo i rzetelnie gospodarowały środkami finansowymi?

Zakres podmiotowy

Kontrolą objęto 10 jednostek, w tym Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Polską Akademię Nauk oraz osiem instytutów naukowych Polskiej Akademii Nauk.

Kryteria kontroli

Kontrolę przeprowadzono na podstawie art. 2 ust. 1 ustawy o NIK.

Okres objęty kontrolą

Kontrolą objęto lata 2020–2025 (I półrocze) z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed lub po tym okresie. Kontrolę przeprowadzono w okresie od 5 sierpnia 2025 r. do 19 grudnia 2025 r. (podpisanie ostatniego wystąpienia pokontrolnego).

Działania na podstawie art. 29 ustawy o NIK

W związku z prowadzoną kontrolą, na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK, uzyskano informacje od Ministra Funduszy i Polityki Regionalnej oraz Dyrektora Ośrodka Przetwarzania Informacji – Państwowego Instytutu Badawczego.

Udział innych organów kontroli na podstawie art. 12 ustawy o NIK

W kontroli nie przewidziano udziału innych organów kontroli.

Pozostałe informacje

Kontrola P/25/022 „Gospodarka majątkowa i finansowa Polskiej Akademii Nauk" została podjęta z inicjatywy własnej NIK. W ramach postępowania kontrolnego, na podstawie art. 53 ust. 6 ustawy o NIK, skierowano wystąpienia do kierowników 10 jednostek. Zastrzeżenia do wystąpień pokontrolnych wnieśli:

1) Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego, który złożył 12 zastrzeżeń. W podjętej w dniu 25 lutego 2026 r. uchwale Kolegium NIK uwzględniło w całości jedno zastrzeżenie, w części dwa zastrzeżenia, dziewięć zastrzeżeń oddalono.
2) Dyrektor IRZiBŻ PAN, która złożyła cztery zastrzeżenia. W podjętej w dniu 10 marca 2026 r. uchwale Zespół Orzekający Komisji Rozstrzygającej NIK uwzględnił w części trzy zastrzeżenia, jedno zastrzeżenie oddalił.
3) Dyrektor IO PAN, który złożył 10 zastrzeżeń. W podjętej w dniu 13 marca 2026 r. uchwale Zespół Orzekający Komisji Rozstrzygającej NIK uwzględnił w całości jedno zastrzeżenie, w części pięć zastrzeżeń, cztery zastrzeżenia oddalono.
4) Zastrzeżenia zgłoszone przez Prezesa PAN wniesione zostały po terminie i nie podlegały rozstrzyganiu.

W 10 wystąpieniach sformułowano ogółem 61 wniosków pokontrolnych. Z informacji o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków wynika, że zrealizowano 12 wniosków oraz podjęto działania w celu realizacji kolejnych 42 wniosków, natomiast nie zostało zrealizowanych siedem wniosków (według stanu na dzień 23 lipca 2026 r.).

Wykaz jednostek kontrolowanych

Lp.	Jednostka organizacyjna NIK przeprowadzająca kontrolę	Nazwa jednostki kontrolowanej	Imię i nazwisko kierownika jednostki kontrolowanej
1.	Departament Nauki, Oświaty i Dziedzictwa Narodowego	Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego ul. Wspólna 1/3 00-529 Warszawa	Marcin Kulasek Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego
2.		Polska Akademia Nauk Kancelaria PAN pl. Defilad 1 00-901 Warszawa	Marek Konarzewski Prezes Polskiej Akademii Nauk
3.		Instytut Fizyki PAN Al. Lotników 32/46 02-668 Warszawa	Leszek Sirko Dyrektor Instytutu
4.	Delegatura NIK w Gdańsku	Instytut Oceanologii PAN Powstańców Warszawy 55 81-712 Sopot	Jan Węsławski Dyrektor Instytutu (do 28 lutego 2026 r.)

Lp.	Jednostka organizacyjna NIK przeprowadzająca kontrolę	Nazwa jednostki kontrolowanej	Imię i nazwisko kierownika jednostki kontrolowanej
5.	Delegatura NIK w Katowicach	Instytut Inżynierii Chemicznej PAN ul. Bałtycka 5 44-100 Gliwice	Marek Tańczyk Dyrektor Instytutu
6.	Delegatura NIK w Krakowie	Instytut Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN ul. Sławkowska 17 31-016 Kraków	Beata Grzywacz Dyrektor Instytutu
7.	Delegatura NIK w Olsztynie	Instytut Rozrodu Zwierząt i Badań Żywności PAN ul. Trylińskiego 18 10-683 Olsztyn	Monika Kaczmarek Dyrektor Instytutu
8.	Delegatura NIK w Poznaniu	Instytut Chemii Bioorganicznej PAN ul. Z. Noskowskiego 12/14 61-704 Poznań	Luiza Handschuh Dyrektor Instytutu
9.	Delegatura NIK w Warszawie	Instytut Chemii Organicznej PAN ul. Kasprzaka 44/52 01-224 Warszawa	Daniel Gryko Dyrektor Instytutu
10.		Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla PAN Rynek Starego Miasta 31 00-272 Warszawa	Maciej Janowski Dyrektor Instytutu

6.1.1. Wykaz ocen kontrolowanych jednostek

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Ocena kontrolowanej działalności*/	Stany mające wpływ na wydaną ocenę:	
			prawidłowe	nieprawidłowe
1.	Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego	w formie opisowej	Minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki , sprawujący nadzór nad gospodarką finansową Polskiej Akademii Nauk w latach 2020–2025 (I półrocze) realizował ustawowe obowiązki w zakresie finansowania ze środków publicznych Akademii i instytutów naukowych PAN przekazując na ten cel 7 478 628 tys. zł. Realizując przypisane w ustawie o PAN czynności niezbędne dla zapewnienia prawidłowości funkcjonowania Akademii, Minister Edukacji i Nauki wyraził zgodę na utworzenie Międzynarodowego Instytutu Mechanizmów i Maszyn Molekularnych Polskiej Akademii Nauk. Ponadto w latach 2020–2025 (do 30 czerwca) minister uzgodnił łącznie 52 wnioski w zakresie połączenia, podziałów, reorganizacji lub likwidacji instytutów oraz pomocniczych jednostek Akademii. Poza tym wydał łącznie 17 zgód na dokonanie czynności prawnych w zakresie rozporządzania składnikami aktywów trwałych Akademii i instytutów naukowych Polskiej Akademii Nauk. Minister wypełniał obowiązek zatwierdzania sporządzanych przez Prezesa Akademii rocznych sprawozdań budżetowych z wykonania planu, co następowało w czerwcu każdego roku. Poza tym minister – zgodnie z art. 426 ust. 1 pkt 2 PSWN – sprawując kontrolę nad instytutami naukowymi PAN w zakresie prawidłowości wydatkowania środków publicznych przekazanych przez ministra, przeprowadził stosownie do art. 427 ust. 1 PSWN kontrolę w Instytucie Genetyki Człowieka PAN.	W 2020 r. Minister przekazał środki finansowe w wysokości 250 tys. zł – w formie dotacji celowej – bez zawarcia z Akademią umowy dotacyjnej, czym naruszył art. 150 ufp. Minister Edukacji i Nauki wypłacił I transzę środków w wysokości 4 074,4 tys. zł w ramach umowy zawartej z Instytutem Chemii Bioorganicznej PAN bez uprzedniego zatwierdzenia dokumentacji technicznej, co stanowiło naruszenie § 4 ust. 3 załącznika nr 1 do umowy z dnia 31 sierpnia 2023 r. Minister nie wyegzekwował także zwrotu części subwencji przekazanej Instytutowi Chemii Bioorganicznej PAN, pomimo zrealizowania przez Instytut zadania związanego z opracowaniem i wyprodukowaniem zestawu diagnostycznego do wykrywania koronawirusa SARS-CoV-2 wywołującego COVID-19, sfinansowanego ze środków subwencji w wysokości niższej niż przekazane środki, co naruszało art. 169 ust. 2 i 7 ufp. Przed przystąpieniem do weryfikacji raportów z wykorzystania środków finansowych na naukę Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego w 2020 r. – w nieprawidłowej formie – dokonał przesunięcia terminów na ich złożenie, czym naruszył przepisy rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 6 marca 2019 r. w sprawie danych przetwarzanych w Zintegrowanym Systemie Informacji o Szkolnictwie Wyższym i Nauce POL-on . Nadto minister nie zatwierdził terminowo trzech raportów rocznych złożonych przez Centrum Badań Kosmicznych PAN . Nie dokonano również weryfikacji wysokości kwot przekazanych przez PAN z tytułu zwrotu odsetek od nieterminowego zwrotu udzielonej w 2023 r. dotacji celowej na wkład własny w projekcie „Polish Academy of Sciences 'Individual Fellowships: Innovation & Creativity – PASIFIC" , co w konsekwencji skutkowało niedochodzeniem

				należności wynikającej z prawidłowego obliczenia. Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego ponownie w 2025 r. zaakceptował korektę rocznego sprawozdania z 2022 r. pomimo istotnych rozbieżności w kwotach wskazanych przez CBK PAN jako już wydatkowanych w ramach dwóch działań. W okresie objętym kontrolą minister nie monitorował również prawidłowości, rzetelności oraz terminowości wprowadzania do systemu POL-on przez instytuty naukowe PAN danych dotyczących przekazanych przez ministra środków, do czego był zobowiązany na podstawie art. 354 ust. 3 ustawy PSWN. w jednym przypadku wydanie zgody instytutowi na dokonanie czynności prawnej w zakresie rozporządzenia składnikiem aktywów trwałych nastąpiło bez dysponowania aktualnym operatem szacunkowym, co naruszało art. 156 ust. 4 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami. Dodatkowo zatwierdzenie trzech planów finansowych PAN nastąpiło z naruszeniem ustawowego terminu 21 dni określonego w art. 84 ust. 4 i 5 ustawy o PAN. Minister Edukacji i Nauki nie wyegzekwował rzetelnego opracowania projektu ustawy o PAN przez Zespół, na który poniesiono wydatki w łącznej wysokości 231,9 tys. zł, a kolejni ministrowie podejmowali nieskuteczne działania w celu spełnienia warunku podstawowego dla Celu Polityki 1 określonego w Programie Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki 2021-2027 w zakresie przeprowadzenia reformy PAN w zatwierdzonym przez Komisję Europejską terminie, czym naruszono art. 15 ust. 6 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa

				Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej . Uznanie przez Komisję Europejską warunku podstawowego określonego w Programie FENG dotyczącego reformy PAN za niespełniony może skutkować wstrzymaniem płatności przez Komisję dla Programu FENG. Oprócz tego – wbrew zarządzeniu Ministra Edukacji i Nauki – nie zostały sporządzone protokoły z posiedzeń Zespołu doradczego do spraw opracowania projektu ustawy o PAN, jak również członkowie Zespołu nie złożyli oświadczeń w zakresie bezstronnego działania w interesie publicznym oraz niewykorzystywaniu i nieudostępnianiu osobą trzecim informacji uzyskanych w trakcie realizacji zadań zespołu.
2.	Polska Akademia Nauk w Warszawie	w formie opisowej	Zgodnie z regulacjami ustawy o PAN oraz przepisami ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego przeprowadzono proces uwłaszczania na należącym do PAN mieniu o łącznej wartości 87 290,6 tys. zł. Proces zbycia lokali mieszkalnych przeprowadzono zgodnie z przepisami ustawowymi oraz regulacjami wewnętrznymi PAN. Sprzedaż nieruchomości została przeprowadzona zgodnie z przepisami ustawy o gospodarce nieruchomościami oraz ustawy o PAN. Oddawanie w najem i w dzierżawę majątku odbywało się zgodnie z ustawą o PAN. Flota samochodowa PAN i jednostek bez osobowości prawnej była wykorzystywana zgodnie z regulacjami wewnętrznymi PAN. PAN przygotowywała i zmieniała plany finansowe zgodnie z przepisami ustawowymi i regulacjami wewnętrznymi. Środki z dotacji podmiotowych, celowych i dotacji na zadania inwestycyjne przyznane przez ministra właściwego ds. szkolnictwa wyższego i nauki w latach 2020–2025 (I półrocze) były prawidłowo wykorzystane i rozliczone. PAN przekazywała środki na działalność instytutów międzynarodowych, które w latach 2020–2024 zostały wykorzystane w całości. Akademia przekazywała również środki z dotacji celowej na pokrycie kosztów bieżących działalności PAN instytutom naukowym na kształcenie w szkołach doktorskich, na studiach podyplomowych i w innych formach kształcenia. Środki zostały rozliczone zgodnie z umowami,	Przy sprzedaży nieruchomości oraz przy oddawaniu majątku w najem lub dzierżawę dochodziło do naruszania wewnętrznych uregulowań w tym zakresie. Dwie objęte badaniem książki obiektów budowlanych prowadzono niezgodnie z obowiązującymi przepisami. Proces wynajmu miejsc w garażu odbywał się z naruszeniem art. 24 ust. 3 ustawy o PAN i z pominięciem regulacji wewnętrznych PAN dotyczących zasad najmu i dzierżawy nieruchomości stanowiących własność lub będących w wieczystym użytkowaniu PAN. W przypadku procesu likwidacji IPAR PAN działania nadzorcze ze strony PAN nie były prowadzone rzetelnie, co skutkowało kilkumiesięcznym opóźnieniem w przesłaniu informacji o rozpoczęciu likwidacji instytutu do ARiMR oraz naruszeniem przez likwidatora przepisów art. 45 ust. 1 uor. W 2024 r. wydatkowano łącznie 144,5 tys. zł na przygotowania do utworzenia Grupy Ośrodków Konferencyjno-Wypoczynkowych PAN, z utworzenia której zrezygnowano w listopadzie 2024 r., co było działaniem niegospodarnym. W przypadku jednej z badanych procedur zakupowych sposób sformułowania opisu przedmiotu zamówienia naruszał zasady wynikające z § 6 ust. 2 Regulaminu udzielania zamówień publicznych w PAN.

			a niewykorzystane środki zostały terminowo zwrócone do budżetu państwa. Dokonywanie podziału i przekazywanie środków finansowych jednostkom organizacyjnym nieposiadających osobowości prawnej przebiegało zgodnie z regulacjami wewnętrznymi. Przychody pozabudżetowe przeznaczano na cele zgodne z przepisami ustawy o PAN. PAN w okresie objętym kontrolą (poza jednym przypadkiem) zatwierdzała sprawozdania finansowe instytutów naukowych PAN w terminach wynikających z przepisów prawa.	Trzy należności nie zostały umorzone pomimo istnienia ku temu przesłanek, co naruszało pkt 2 Zasad postępowania w procesie umarzania należności w PAN. Ponadto w przypadku trzech badanych należności terminy wysłania wezwań do zapłaty naruszały pkt. 1–5 ww. Zasad.
3.	Instytut Fizyki PAN w Warszawie	w formie opisowej	W sposób należyty dbano o stan techniczny budynków przeprowadzając regularne i zgodne z obowiązującymi w tym zakresie przepisami kontrole stanu technicznego budynków. Użytkowane nieruchomości wykorzystywane były zgodnie z celami statutowymi, a dysponowanie majątkiem odbywało się zgodnie z interesem ekonomicznym Instytutu. Flota samochodowa wykorzystywana była do celów służbowych w sposób gospodarny i celowy. Prawidłowo ewidencjonowano i racjonalnie wykorzystywano pozostały majątek trwały. Środki otrzymane na podstawie ustawy PSWN oraz od Prezesa PAN wydatkowano gospodarnie i zgodnie z przeznaczeniem. Rozdysponowanie środków ze zwiększonej subwencji w 2024 r. nastąpiło na cele określone w komunikatach Ministra. Zakup usług obcych odbywał się na podstawie prawidłowo prowadzonych postępowań oraz gospodarnie. Skontrolowane postępowania o udzielenie zamówienia publicznego przeprowadzono zgodnie z ustawą Pzp.	IF PAN nierzetelnie prowadził książki wszystkich obiektów budowlanych Instytutu. Jeden raport roczny z wykorzystania środków pochodzących z budżetu państwa został złożony po terminie. Pięć umów z usługodawcami zostało zawarte niezgodnie z wewnętrznymi uregulowaniami. Od 2005 r., pomimo zmiany powszechnie obowiązujących przepisów, nie zaktualizowano wewnętrznych regulacji w zakresie zawierania umów.
4.	Instytut Oceanologii PAN w Sopocie	w formie opisowej	Książki obiektów budowlanych prowadzono prawidłowo, w sposób chronologiczny i załączano protokoły z przeprowadzonych kontroli okresowych. Zgodnie z obowiązującymi zasadami Instytut zarządzał objętymi kontrolą środkami transportu. Instytut prawidłowo zarządzał środkami finansowymi i funduszami. Objęte badaniem środki na realizację dwóch projektów, zostały wykorzystane zgodnie z przeznaczeniem, terminowo złożono raporty	Nieprawidłowo realizowano niektóre obowiązki Instytutu jako właściciela będących w jego zasobach budynków, bowiem nie przeprowadzono wszystkich wymaganych kontroli okresowych, jak również nie zrealizowano terminowo zaleceń pokontrolnych. Instytut nie zabezpieczył własnego interesu ekonomicznego i nie dopełnił ciążącego na nim obowiązku objęcia swojego mienia ubezpieczeniem, co skutkowało powstaniem uszczerbku w majątku w wysokości 1799,6 tys. zł w wyniku pożaru.

			określone w umowach, a założone efekty zostały osiągnięte. Nie stwierdzono także nieprawidłowości w gospodarowaniu środkami przekazanymi przez PAN na upowszechnianie i promocję działalności naukowej. Otrzymane zwiększenie subwencji w 2024 r. wykorzystano zgodnie z przeznaczeniem.	Nie przestrzegano wewnętrznych regulacji dotyczących udostępniania pokoi gościnnych w Instytucie. Dyrektor Instytutu udzielił zamówienia na usługi dotyczące realizacji zadań na stanowisku kapitana statku s/y Oceania oraz na stanowisku konsultanta – o łącznej wartości 423,8 tys. zł – z pominięciem ustawy Pzp. Nierzetelnie dokumentowano zlecenia wyjścia statku w rejs morski, weryfikacja godzin pracy na statku dwóch zleceniobiorców odbyła się ustnie, potwierdzono wykonanie bez zastrzeżeń czynności określonych w umowach zlecenia (tj. jako kapitan oraz konsultant) dwóm zleceniobiorcom i wypłacono wynagrodzenie, mimo że brali udział w rejsach jako pasażerowie. Ponadto nierzetelnie wykazano w raporcie rocznym za 2024 r. liczbę rejsów odbytych statkiem Oceania. Wystąpiły przypadki działania niezgodnego z wewnętrznymi regulacjami Instytutu, dotyczącymi udzielania zamówień publicznych o wartości nieprzekraczającej kwoty uzasadniającej stosowanie jednego z trybów określonych w ustawie Pzp. Ponadto nie wszystkie raporty z wykorzystania środków finansowych otrzymanych przez Instytut zostały wprowadzone do systemu POL-on lub wprowadzono je nieterminowo. Poprzez nieustalenie regulaminu organizacyjnego, nie przypisano w sposób przejrzysty zakresów zadań poszczególnym komórkom organizacyjnym, a ponadto dwóm pracownikom nie określono zakresów czynności. Nie zapewniono funkcjonowania adekwatnej, skutecznej i efektywnej kontroli zarządczej w obszarze zarządzania statkiem s/y Oceania.
5.	Instytut Inżynierii Chemicznej PAN w Gliwicach	w formie opisowej	Instytut prawidłowo realizował obowiązki właściciela budynków objętych badaniem przeprowadzając okresowe przeglądy ich stanu technicznego oraz przydatności do użytkowania. Dla budynków prowadzono w formie papierowej książki obiektów budowlanych, w których wpisy w porządku chronologicznym dokonywane były w dniu zajścia zdarzenia. Rzetelnie i gospodarnie zarządzano flotą samochodową. Środki z otrzymanych subwencji Instytut przeznaczał zgodnie z ustawą PSWN na	Stwierdzono nieprawidłowości w zakresie braku wpisów w KOB ustaleń z przeprowadzonych przeglądów okresowych wraz z podaniem imienia i nazwiska osoby dokonującej przeglądu i osoby upoważnionej do dokonania wpisu wraz z jej podpisem. Nie lokowano od dnia 16 listopada 2022 r. wolnych środków przechowywanych na rachunku Dochód z działalności w formie depozytu u Ministra Finansów, co stanowiło naruszenie art. 48 ust. 2 i 3 ufp w związku z art. 5 ust. 1 pkt 5 oraz art. 9 pkt 12 ufp i

			wykorzystanie i rozwój potencjału badawczego, a objęte badaniem koszty były niezbędne do jego prawidłowego funkcjonowania. Odpisów na fundusze dokonywano zgodnie z zasadami określonymi w art. 85 ustawy o PAN. Środki pochodzące z Funduszu Badań Własnych wykorzystywano zgodnie z przyjętym regulaminem. Instytut terminowo wywiązywał się z obowiązków sprawozdawczych w zakresie wykorzystania środków przekazanych przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki na podstawie art. 365 ustawy Pswn. Sprawozdania z wykorzystania subwencji oraz raporty z wykorzystania środków otrzymanych na realizację projektu ProVAM były sporządzane na podstawie ewidencji finansowo-księgowej kosztów. Zakup usług odbywał się w oparciu o przepisy upzp oraz obowiązujące uregulowania wewnętrzne.	skutkowało utratą korzyści w postaci odsetek w szacowanej wysokości około 28,0 tys. zł naliczonych do dnia 30 czerwca 2025 r. dla lokaty overnight od środków objętych konsolidacją u Ministra Finansów. W 2020 r. Instytut wykazał w systemie POL-on zawyżone o 219,2 tys. zł nakłady na działalność badawczo-rozwojową. Środki otrzymane w 2023 r. od MNiSW na realizację projektu ProVAM zostały przekazane na wyodrębniony rachunek bankowy trzy dni po terminie określonym w umowie. Wydatkowano od 2023 r. do 30 czerwca 2025 r., z wyodrębnionych rachunków bankowych, środki pieniężne otrzymane na realizację Projektu ProVAM oraz umowy nr 101112618 po zakończeniu roku kalendarzowego, co stanowiło naruszenie odpowiednio § 4 pkt 3 i 4 umowy oraz art. 44 ust. 3 pkt 1 ufp i skutkowało utratą korzyści w postaci odsetek w szacowanej wysokości 10,8 tys. zł naliczonych do dnia 30 czerwca 2025 r. dla lokaty overnight od środków objętych konsolidacją u Ministra Finansów. Plany finansowe za lata 2020–2024 r. nie były przekazywane przewodniczącemu Rady Kuratorów Wydziału IV Nauk Technicznych, co stanowiło naruszenie § 10 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie szczegółowego trybu finansowania i gospodarki finansowej PAN i jej instytutów naukowych.
6.	Instytut Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN w Krakowie	w formie opisowej	Przeglądy i kontrole okresowe określone w ustawie PrBud – za wyjątkiem wskazanych w stanach nieprawidłowych – zrealizowano rzetelnie i terminowo. Wydatki Instytutu poddane szczegółowemu badaniu w łącznej kwocie 4737,9 tys. zł, sfinansowane ze środków przekazanych przez Ministra, PAN oraz NCN, zostały wykorzystane zgodnie z przeznaczeniem, w szczególności na utrzymanie i rozwój potencjału badawczego, utrzymanie aparatury i infrastruktury oraz realizację projektów naukowych. W badanej próbie NIK nie stwierdziła wydatków niegospodarnych. Kwoty niewykorzystane Instytut zwrócił terminowo na rachunek odpowiedniego podmiotu. Rzetelnie wykonano obowiązki sprawozdawcze. W sposób prawidłowy ISiEZ PAN zrealizował i rozliczył	Zaniechano przeprowadzania okresowych (co 4 lata) kontroli systemu ogrzewania, co było niezgodne z art. 23 ust. 1 pkt 1 lit. c i ust. 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 2014 r. o charakterystyce energetycznej budynków. Z ponad 5-miesięcznym opóźnieniem w stosunku do terminu określonego w art. 62 ust. 1 pkt 2 ustawy PrBud przeprowadzono przegląd instalacji elektrycznej i piorunochronnej. Nie prowadzono rzetelnie wpisów w książce obiektu budowlanego. Stwierdzona w obszarze gospodarowania majątkiem nieprawidłowość dotyczyła wydzierżawienia w 2022 r. podmiotowi zewnętrznemu części działki ISiEZ PAN. Odbyło się to przy zastosowaniu niewłaściwego tytułu prawnego do korzystania z tej

			wydatki na prowadzenie wspólnie z innymi instytutami szkoły doktorskiej. Środki z utworzonych w Instytucie funduszy przeznaczono na cele określone w ustawie o PAN. Objęte szczegółowym badaniem zamówienia na zakup usług obcych, o łącznej szacunkowej wartości 480 tys. zł, zostały dokonane w wyniku prawidłowo przeprowadzonych postępowań: jednego na podstawie przepisów ustawy Pzp oraz trzech w oparciu o wewnętrznie obowiązujące regulaminy udzielania zamówień podprogowych. Otrzymane zwiększenie subwencji w 2024 r. wykorzystano zgodnie z przeznaczeniem. Dane wprowadzane do systemu POL-on były zgodne z decyzjami, umowami i kwotami ujętymi w księgach rachunkowych.	nieruchomości przez inny podmiot (dzierżawa zamiast ustanowienia odpłatnej służebności gruntowej). Zawieranie i rozliczanie umów cywilnoprawnych, szczegółowo zbadane na podstawie 12 umów o łącznej wartości 87,2 tys. zł, wykazało szereg nieprawidłowości, polegających m.in. na: nieprzestrzeganiu wewnętrznych procedur obligujących do przeprowadzenia rozeznania rynku przed wyborem kontrahenta, nieudokumentowaniu odbioru zadań zleconych. Nie zamieszczono w Biuletynie Zamówień Publicznych ogłoszenia o wykonaniu umowy, co naruszało art. 448 ustawy Pzp. Dwa sprawozdania z wykorzystania środków na stypendia dla wybitnych młodych naukowców (za 2020 r. i 2023 r.) zostały zamieszczone w systemie POL-on z opóźnieniem odpowiednio 26 i 20 dni.
7.	Instytut Rozrodu Zwierząt i Badań Żywności PAN w Olsztynie	w formie opisowej	W Instytucie zapewniono przeprowadzanie okresowych przeglądów obiektów budowlanych, o których mowa w art. 62 ust. 1 ustawy PrBud. Przeprowadzenie okresowych kontroli stanu technicznego, o których mowa w art. 62 ww. ustawy zlecano osobom posiadającym stosowne uprawnienia budowlane do poszczególnych branż. Zgodnie z wymogami racjonalnej gospodarki zarządzano środkami finansowymi, przeznaczając je m.in. na rozwój potencjału badawczego, a niewykorzystane środki prawidłowo lokowano w formie depozytu overnight u Ministra Finansów. Środki pochodzące z funduszu badań własnych wykorzystywano zgodnie z przyjętym regulaminem. Otrzymane zwiększenie subwencji w 2024 r. wykorzystano zgodnie z przeznaczeniem. Instytut terminowo składał sprawozdania z działalności badawczej i rozwojowej.	Nie zapewniono w pełni prawidłowego prowadzenia książek obiektów budowlanych. Inwentaryzacje budynków i obiektów budowlanych, przeprowadzone w drodze spisu z natury, były nierzetelne, a prowadzona ewidencja środków trwałych nie odzwierciedlała stanu faktycznego. Odnotowano także przypadki braku zabezpieczenia interesu Instytutu w umowach najmu i dzierżawy nieruchomości. Nie zawarto w nich bowiem zapisów wskazujących na możliwość waloryzacji i aktualizacji ustalonego czynszu. Z opóźnieniem od 18 do 777 dni wprowadzono do systemu 12 raportów końcowych z wykorzystania środków otrzymanych na programy i przedsięwzięcia ustanawiane przez Ministra. Z naruszeniem przepisów ustawy Pzp przeprowadzono pięć objętych badaniem postępowań o udzielenie zamówienia publicznego na zakup usług obcych, a kolejnych pięć postępowań, do których nie miały zastosowania przepisy ww. ustawy – niezgodnie z wewnętrznymi uregulowaniami. Nierzetelnie i nieterminowo sporządzono Plany postępowań o udzielenie zamówienia publicznego na poszczególne lata okresu 2020–2024.

				W Instytucie nie przestrzegano wewnętrznych uregulowań w sprawie użytkowania samochodów służbowych.
8.	Instytut Chemii Bioorganicznej PAN w Poznaniu	w formie opisowej	W Instytucie zlecano niezbędne kontrole stanu nieruchomości oraz zapewniono utrzymanie obiektów budowalnych w należytym stanie technicznym, w tym bezpieczeństwo ich użytkowania. Obowiązki właściciela nieruchomości w zakresie prowadzenia książek obiektu budowlanego realizowano rzetelnie. Zarządzanie flotą samochodową przebiegało zgodnie z wewnętrznymi uregulowaniami i wynikało z faktycznych potrzeb ICHB PAN. Zakupu usług obcych dokonywano zgodnie z przepisami prawa oraz gospodarnie. Zbadane umowy cywilnoprawne z osobami spoza Instytutu, poza jednostkowymi przypadkami, były zawierane w sposób celowy i oszczędny, a wyniki prac wykonanych w ramach tych umów zostały wykorzystane w działalności ICHB PAN.	Nierzetelnie dokonywano rozliczeń eksploatacji pojazdów służbowych w PCSS, tj. zaniechano prowadzenia obowiązkowej dokumentacji lub wypełniano ją bez należytej staranności. Nie aktualizowano też na bieżąco wykazu samochodów służbowych Centrum. Stwierdzono przypadki braku waloryzacji stawek czynszu przy wynajmowaniu powierzchni biurowych innym podmiotom, zarówno w ramach coworkingu jak i okresowej umowy najmu, co było niegospodarne. Nie zatwierdzono też regulaminu korzystania z zasobów biurowych w ramach coworkingu oraz cennika. Pomimo zrealizowania zadania związanego z opracowaniem i wyprodukowaniem zestawu diagnostycznego do wykrywania koronawirusa SARS-CoV-2 wywołującego COVID-19, nie dokonano jednak zwrotu do budżetu niewykorzystanej części środków w wysokości 4858,1 tys. zł, jako subwencji pobranej w nadmiernej wysokości. Nie dochowano też należytej staranności przy rozliczeniu środków z dotacji podmiotowej na utrzymanie aparatury naukowo-badawczej/stanowiska badawczego Europejskie Centrum Bioinformatyki i Genomiki , czego efektem było niedokonanie w terminie zwrotu niewykorzystanych środków w wysokości 80,4 tys. zł i konieczność zapłaty odsetek w wysokości 7,8 tys. zł. Nierzetelnie zrealizowano część obowiązków sprawozdawczych, nie wprowadzając do właściwego systemu raportów końcowych z wykorzystania środków otrzymanych na realizację inwestycji związanych z działalnością naukową, wbrew obowiązującym przepisom prawa. nie zawsze celowo i gospodarnie zlecano pracownikom Instytutu świadczenie usług w ramach umów cywilnoprawnych dotyczących przygotowania materiałów promocyjnych oraz prowadzenia obsługi administracyjnej rozliczeń z Bankiem Gospodarstwa Krajowego.

9.	Instytut Chemii Organicznej PAN w Warszawie	w formie opisowej	Instytut prawidłowo i rzetelnie zarządzał i gospodarował posiadanym majątkiem ruchomym, w tym również środkiem transportu. Instytut prawidłowo zarządzał środkami finansowymi i prawidłowo gospodarował funduszami. Przyznane środki wydatkowano zgodnie z przeznaczeniem. Otrzymane zwiększenie subwencji z kwietnia 2024 r. przeznaczono głównie na podwyższenie wynagrodzeń pracowników. Zawieranie umów cywilnoprawnych i zakupy usług obcych były zasadne i prawidłowo realizowane. Nie stwierdzono przypadków podejmowania decyzji naruszających zasadę celowości w odniesieniu do zawieranych umów najmu i użyczenia.	Niezgodnie z przepisami prawa budowlanego i nierzetelnie realizowane były niektóre obowiązki Instytutu jako właściciela i administratora w odniesieniu do znajdujących się w jego zasobach budynków, np. w 2023 r. nie zrealizowano corocznej kontroli stanu technicznego wszystkich budynków Instytutu, a pięcioletnia kontrola instalacji elektrycznej i piorunochronnej nie została zrealizowana w wymaganym zakresie. Książki obiektów budowlanych Instytutu były niekompletne i zawierały nieaktualne dane. Nie realizowano w terminie zaleceń wynikających z przeprowadzonych kontroli. Powierzchnia posiadanych przez Instytut budynków wykazana w prowadzonej dokumentacji nie była zgodna z powierzchniami obiektów objętych księgą wieczystą założoną dla nieruchomości Instytutu. W Instytucie nie zapewniono w pełni prawidłowego funkcjonowania mechanizmów kontroli zarządczej w obszarze administrowania nieruchomościami. Nie przypisano w sposób przejrzysty zakresów zadań poszczególnym komórkom organizacyjnym, a ponadto niektóre obowiązki pracowników nie zostały uwzględnione w zakresach czynności. W trzech przypadkach nie dopełniono wymogu terminowego składania sprawozdań z wykorzystania otrzymanych środków, a polityka rachunkowości nie zawierała niektórych elementów określonych w art. 10 ust. 1 uor.
10.	Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla PAN w Warszawie	w formie opisowej	W okresie objętym kontrolą przeglądy budowlane nieruchomości Instytutu prowadzono zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami ustawy PrBud. Wydatki Instytutu ponoszone były w sposób legalny, celowy i gospodarny, z zachowaniem zasad rzetelnego dokumentowania i ewidencjonowania zdarzeń gospodarczych w księgach rachunkowych. Otrzymane zwiększenie subwencji w 2024 r. wykorzystano zgodnie z przeznaczeniem określonym w komunikatach Ministra. Środki z Funduszu Badań Własnych przeznaczono na cele wskazane w regulaminie.	Nie zrealizowano zaleceń z przeglądu obiektu budowlanego, a w dwóch przypadkach zrealizowano je po terminie wskazanym w protokołach przeglądów obiektów budowlanych. W 2024 r. w książce obiektu budowlanego nie dokonano wpisów o przeprowadzonych kontrolach, a w 2020 r. i 2024 r. nie zamieszczono w książce wszystkich wymaganych informacji, co stanowiło naruszenie art. 60b i 60f ustawy PrBud. Nie dochodzono odsetek z tytułu nieterminowego regulowania należności wynikających z umów najmu, jak również pomijano w zawieranych umowach najmu wpisywanie klauzul waloryzacyjnych ceny. Nie zawierano, stosownie do wewnętrznych uregulowań, umów najmu w formie pisemnej.

77

				Nie dopełniono obowiązku sporządzenia rocznych sprawozdań o udzielonych zamówieniach publicznych, nie przestrzegano wewnętrznych procedur odnośnie sposobu powiadamiania wykonawców o możliwości składania ofert, poniesiono wydatki w wysokości przekraczającej wartość ustaloną w umowie z wykonawcą, nie zapewniono właściwego funkcjonowania mechanizmów kontroli zarządczej w obszarze zarządzania należnościami. Nieterminowo wprowadzono do systemu POL-on jedno sprawozdanie z wykorzystania subwencji.

*/ pozytywna/w formie opisowej/negatywna

6.2. ANALIZA STANU PRAWNEGO I UWARUNKOWAŃ ORGANIZACYJNO--EKONOMICZNYCH

Polska Akademia Nauk

PAN jest państwową instytucją naukową i działa poprzez: organy oraz korporację uczonych, utworzone przez Akademię instytuty naukowe i pomocnicze jednostki naukowe oraz utworzone przez Akademię inne jednostki organizacyjne.

Obsługę administracyjną Akademii sprawuje Kancelaria Akademii podlegająca Prezesowi PAN. Bieżącą działalnością Kancelarii Akademii kieruje Kanclerz Akademii.

Kanclerz Akademii

Kanclerz Akademii powoływany jest przez Prezesa Rady Ministrów na wniosek Prezesa PAN (art. 23 ust. 1 ustawy o PAN). Prowadzi on gospodarkę finansową Akademii w zakresie określonym w ustawie, statucie Akademii oraz przez Prezesa Akademii (art. 23 ust. 7 ustawy o PAN). Składa oświadczenia woli w zakresie zarządzania majątkiem i w zakresie budżetu Akademii, odpowiada za gospodarowanie mieniem i wynik finansowy działalności Akademii (art. 24 ust. 1 ustawy o PAN).

Instytut naukowy PAN

jest podstawową jednostką naukową Akademii. Organami instytutu są dyrektor i rada naukowa. Dyrektor instytutu kieruje bieżącą działalnością instytutu, odpowiada za gospodarowanie mieniem oraz za wynik finansowy działalności instytutu.

Instytut nabywa osobowość prawną z chwilą wpisu do rejestru instytutów, który prowadzi Akademia (art. 48 ust. 1 i art. 49 ust. 1 ustawy o PAN). Instytut jest wyposażany przez Akademię z jej mienia w środki niezbędne do prowadzenia działalności określonej w statucie instytutu. Czynność ta nie wymaga zgody organów właściwych [organu nadzorującego lub Prezesa Prokuratorii Generalnej RP] (art. 45 ust. 1 ustawy o PAN). Wyposażenie instytutu polega na przeniesieniu (w drodze decyzji administracyjnej Prezesa PAN) prawa własności nieruchomości lub prawa użytkowania wieczystego gruntu. Decyzja taka stanowi podstawę do dokonania odpowiednich wpisów w księdze wieczystej (art. 45 ust. 2 ustawy o PAN). Prezes Akademii informuje ministra właściwego do spraw budownictwa, planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz mieszkalnictwa o przeniesieniu prawa własności lub prawa użytkowania wieczystego nieruchomości w terminie miesiąca od dnia, w którym decyzja Prezesa Akademii stała się ostateczna (art. 45 ust. 3 ustawy o PAN).

Minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki

kieruje działem administracji rządowej – szkolnictwo wyższe i nauka. Minister jest dysponentem części 67 – Polska Akademia Nauk. Sprawuje nadzór nad instytutami PAN w zakresie zgodności działania z przepisami dotyczącymi kształcenia w szkole doktorskiej oraz prawidłowości wydatkowania środków publicznych przekazanych przez Ministra.

Minister sprawuje nadzór również w zakresie wynikającym z odrębnych przepisów nad PAN oraz instytutami PAN (art. 426 ust. 2 ustawy PSWN).

Z puli środków finansowych na szkolnictwo wyższe i naukę – zgodnie z art. 366 ust. 1 pkt 5 ustawy PSWN – minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki przyznaje instytutom naukowym PAN:

- w formie subwencji – środki przeznaczone na utrzymanie i rozwój potencjału badawczego, w tym: prowadzenie działalności naukowej, realizację inwestycji w obszarze działalności badawczej, kształcenie w szkole doktorskiej, komercjalizację wyników działalności naukowej oraz know-how związanego z tymi wynikami, rozwój zawodowy pracowników naukowych w instytutach PAN,
- w formie dotacji celowej – środki na inwestycje związane z działalnością naukową,
- w formie dotacji podmiotowej – środki na utrzymanie:
  a) aparatury naukowo-badawczej lub stanowiska badawczego, unikatowych w skali kraju,
  b) specjalnej infrastruktury informatycznej,
- mających istotne znaczenie dla realizacji polityki naukowej państwa.

Ponadto instytuty naukowe PAN mogą otrzymać środki finansowe w ramach programów i przedsięwzięć ustanawianych przez Ministra a także na zadania finansowane z udziałem środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej albo z niepodlegających zwrotowi środków z pomocy udzielanej przez państwa członkowskie Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA), albo z innych środków pochodzących ze źródeł zagranicznych niepodlegających zwrotowi.

Minister może również zlecić (co wymaga zasięgnięcia opinii Prezesa PAN) instytutowi PAN – na podstawie art. 404 ustawy PSWN – wykonanie określonego zadania w zakresie jego działalności statutowej, zapewniając odpowiednie środki na jego realizację.

W okresie objętym kontrolą funkcję Ministra pełnili:

- Pan Jarosław Gowin, Wiceprezes Rady Ministrów, Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego, od 16 listopada 2015 r. do 9 kwietnia 2020 r.
- Pan Wojciech Murdzek, Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego, od 16 kwietnia 2020 r. do 19 października 2020 r.
- Pan Przemysław Czarnek, Minister Edukacji i Nauki, od 19 października 2020 r. do 27 listopada 2023 r.
- Pan Krzysztof Szczucki, Minister Edukacji i Nauki, od 27 listopada 2023 r. do 13 grudnia 2023 r.
- Pan Dariusz Wieczorek, Minister Nauki, od 13 grudnia 2023 r. do 17 stycznia 2025 r.
- Pan Marcin Kulasek, Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego od 17 stycznia 2025 r.

Plany finansowe Akademii i instytutów naukowych PAN

Akademia prowadzi samodzielną gospodarkę finansową, na podstawie planu finansowego, który jest uchwalany przez Prezydium Akademii na wniosek Prezesa Akademii i podlega zatwierdzeniu w ciągu 21 dni przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki (art. 84 ust. 1 i 4 ustawy o PAN). Instytuty prowadzą samodzielną gospodarkę finansową, pokrywając koszty działalności z przydzielonych im środków publicznych, a także z innych środków pozyskiwanych przez instytuty (art. 84 ust. 6 ustawy o PAN). Podstawą gospodarki finansowej instytutu jest plan finansowy, który ustala dyrektor po zasięgnięciu opinii rady naukowej (art. 84 ust. 6 i 8 ustawy o PAN).

Przychody Akademii

Działalność Akademii finansowana jest ze środków pochodzących z budżetu państwa i innych źródeł (art. 78 ust. 1 ustawy o PAN). Wśród wymienionych w art. 79 ustawy o PAN przychodów Akademii są m.in. dotacja podmiotowa i dotacje celowe, przychody z działalności gospodarczej, przychody ze sprzedaży, użytkowania rzeczy i praw majątkowych Akademii. Przychody, o których mowa w art. 79 ust. 1 pkt 6––9, tj. przychody z działalności gospodarczej; przychody ze sprzedaży, użytkowania rzeczy i praw majątkowych Akademii; darowizny, spadki i zapisy; środki finansowe pochodzące z innych źródeł) przeznacza się na realizację zadań statutowych, a także na koszty utrzymania mienia Akademii, w tym remonty, przebudowy lub rozbudowy i inne inwestycje, oraz finansowanie zobowiązań publicznoprawnych i cywilnoprawnych. Środki niewydatkowane w danym roku, przechodzą na rok następny (art. 81 ustawy o PAN).

Mienie Akademii

Mienie Akademii jest przeznaczone do realizacji ustawowych zadań określonych w art. 2 ustawy o PAN oraz na wyposażenie jednostek naukowych i innych jednostek organizacyjnych Akademii. Mienie Akademii przeznaczone jest także jako rezerwa na cele związane z wyposażeniem nowo tworzonych jednostek naukowych oraz innych jednostek organizacyjnych Akademii, a także na cele zapewnienia odpowiedniej bazy naukowo-badawczej dla jednostek już istniejących. Przed wyposażeniem jednostek naukowych i innych jednostek organizacyjnych Akademii w mienie, konieczne jest sporządzenie, na wniosek Prezesa Akademii, analizy określającej niezbędność mienia do prowadzenia działalności statutowej w przypadku tworzenia, łączenia, podziału i reorganizacji tych jednostek (art. 71 ust. 1-4 ustawy o PAN).

Nieruchomości stanowiące mienie Akademii tworzą zasób nieruchomości. Gospodarowanie zasobem nieruchomości polega na prowadzeniu ewidencji, a także na przekazywaniu nieruchomości na realizację zadań statutowych jednostek naukowych i innych jednostek organizacyjnych Akademii oraz na podejmowaniu wszelkich decyzji i dokumentowaniu wszelkich czynności zmierzających do utrzymania nieruchomości w stanie

niepogorszonym, zgodnie z ich przeznaczeniem, jak również do uzasadnionego inwestowania w te nieruchomości (art. 72 ust. 1–3 ustawy o PAN). Zakres danych, które ma obejmować ta ewidencja określono szczegółowo w art. 72 ust. 4 ustawy o PAN.

Zbycie lokali mieszkalnych stanowiących własność Akademii wraz ze zbyciem prawa użytkowania wieczystego gruntów będących w użytkowaniu wieczystym Akademii, znajdujących się w Zasobie Własności Rolnej Skarbu Państwa na rzecz najemców lokali na mocy przepisów szczególnych zwolnione jest z wnoszenia opłaty z tytułu przeniesienia prawa użytkowania wieczystego, o której mowa w art. 17b ust. 5 ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi (art. 74 ustawy o PAN).

Akademia odpłatnie zbywa lub odpłatnie oddaje do używania innym podmiotom, na podstawie umów prawa cywilnego, składniki aktywów trwałych, na zasadach określonych w przepisach wydanych na podstawie art. 42 ustawy o gospodarce nieruchomościami, jeżeli składniki tych aktywów są zbędne do realizacji zadań Akademii oraz do utworzenia rezerwy (art. 76 ustawy o PAN).

Akademia jest zwolniona z opłat rocznych za użytkowanie wieczyste gruntów stanowiących własność Skarbu Państwa, jeżeli grunty te są wykorzystywane na realizację jej zadań ustawowych (art. 77 ust. 1 ustawy o PAN). Ww. przepisu nie stosuje się do użytkowania wieczystego gruntów wchodzących w skład Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa. Akademia, z tytułu użytkowania wieczystego tych gruntów ponosi opłaty określone w przepisach o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi (art. 77 ust. 2 ustawy o PAN). Art. 17 b ust. 2 ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi stanowi, że PAN wnosi z tytułu użytkowania wieczystego opłaty roczne równe cenie 20 kg żyta z hektara przeliczeniowego w rozumieniu przepisów o podatku rolnym. Opłaty te są wnoszone bez uprzedniego wezwania, na rachunek Krajowego Ośrodka, do dnia 15 lutego każdego roku – za poprzedni rok kalendarzowy.

6.3. Wykaz aktów prawnych dotyczących kontrolowanej działalności

1. Ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 r. o Polskiej Akademii Nauk (Dz. U. z 2026 r. poz. 168).
2. Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2025 r. poz. 1483, ze zm.).
3. Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz. U. z 2026 r. poz. 522, ze zm.).
4. Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2024 r. poz. 1571, ze zm.).
5. Ustawa z dnia 16 grudnia 2016 r. o zasadach zarządzania mieniem państwowym (Dz. U. z 2026 r., poz. 373).
6. Ustawa z dnia 15 grudnia 2000 r. o zasadach zbywania mieszkań będących własnością przedsiębiorstw państwowych, niektórych spółek handlowych z udziałem Skarbu Państwa, państwowych osób prawnych oraz niektórych mieszkań będących własnością Skarbu Państwa (Dz. U. z 2016 r. poz. 52).
7. Ustawa z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (Dz. U. z 2025 r. poz. 826, ze zm.).
8. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2026 r. poz. 399).
9. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2026 r. poz. 524, ze zm.).
10. Ustawa z dnia 11 września 2019 r. Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2026 r. poz. 793, ze zm.).
11. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 7 grudnia 2010 r. w sprawie rejestru instytutów naukowych Polskiej Akademii Nauk (Dz. U. Nr 236, poz. 1558).
12. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 29 grudnia 2010 r. w sprawie tworzenia, łączenia, podziału, reorganizacji i likwidacji instytutów naukowych oraz tworzenia i likwidacji pomocniczych jednostek naukowych Polskiej Akademii Nauk (Dz. U. z 2011 r. Nr 10, poz. 52).
13. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 20 grudnia 2010 r. w sprawie szczegółowego trybu finansowania i gospodarki finansowej Polskiej Akademii Nauk i jej instytutów naukowych (Dz. U. z 2021 r. poz. 156).
14. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 26 kwietnia 2019 r. w sprawie szczegółowych kryteriów i trybu przyznawania środków finansowych na utrzymanie aparatury naukowo-badawczej, stanowiska badawczego oraz specjalnej

infrastruktury informatycznej oraz oceny raportu z ich wykorzystania (Dz. U. z 2026 r. poz. 774).

15. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 września 2004 r. w sprawie sposobu i trybu przeprowadzania przetargów oraz rokowań na zbycie nieruchomości (Dz. U. z 2021 r. poz. 2213).
16. Rozporządzenie Ministra Rozwoju i Technologii z dnia 15 grudnia 2022 r. w sprawie książki obiektu budowlanego oraz systemu Cyfrowa Książka Obiektu Budowlanego (Dz.U. z 2022 r. poz. 2778).
17. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 6 marca 2019 r. w sprawie danych przetwarzanych w Zintegrowanym Systemie Informacji o Szkolnictwie Wyższym i Nauce POL-on (Dz. U. z 2022 r. poz. 700). Od dnia 25 września 2024 r. do dnia 29 czerwca 2026 r. obowiązywało rozporządzenie Ministra Nauki z dnia 12 września 2024 r. w sprawie danych przetwarzanych w Zintegrowanym Systemie Informacji o Szkolnictwie Wyższym i Nauce POL-on (Dz. U. poz. 1403, ze zm.).

6.4. Wykaz podmiotów, którym przekazano informację o wynikach kontroli

1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej
2. Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
3. Marszałek Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
4. Prezes Rady Ministrów
5. Prezes Trybunału Konstytucyjnego
6. Rzecznik Praw Obywatelskich
7. Przewodniczący Komisji do Spraw Kontroli Państwowej Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
8. Przewodniczący Komisji Edukacji i Nauki Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
9. Przewodniczący Komisji Nauki Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
10. Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego
11. Prezes Polskiej Akademii Nauk

Minister Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Marcin Kulasek

DKN-ZKN.0910.2.2025
Warszawa, 04 sierpnia 2026 r.

Pan Mariusz Haładyj
Prezes
Najwyższej Izby Kontroli

Szanowny Panie Prezesie,

zgodnie z art. 64 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli[1], przedstawiam stanowisko do *Informacji o wynikach kontroli* pn. *Gospodarka majątkowa i finansowa Polskiej Akademii Nauk* (P/25/022).

W zakresie podjęcia działań zapewniających terminowe zakończenie prac nad projektem ustawy o zmianie ustawy o Polskiej Akademii Nauk oraz niektórych innych ustaw (UD322), należy wskazać, że projekt ustawy o zmianie ustawy o Polskiej Akademii Nauk oraz niektórych innych ustaw (UD322) od momentu przejęcia prac przez obecne kierownictwo Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego jest konsekwentnie procedowany zgodnie z przyjętym harmonogramem. Prace legislacyjne pozostają skoordynowane z realizacją programu Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki 2021-2027, w tym z działaniami Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej podejmowanymi w celu spełnienia warunku podstawowego mającego znaczenie dla finansowania programu ze środków Unii Europejskiej.

Potwierdzeniem tych działań było dostosowanie terminów procedowania projektu uchwały Rady Ministrów w sprawie zmiany programu Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki 2021-2027 do aktualnego harmonogramu prac nad projektem ustawy UD322 w lipcu 2026 roku.

Obecnie Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego oczekuje na ostateczne odniesienie się Ministerstwa Finansów do przekazanych wyjaśnień i stanowiska resortu nauki. Po zakończeniu tego etapu projekt zostanie skierowany pod obrady Stałego Komitetu Rady Ministrów wraz z wynikami uzgodnień, opiniowania oraz konsultacji publicznych.

Procedowanie projektu UD322 przebiega w sposób ciągły i zgodny z aktualnie uzgodnionym harmonogramem prac legislacyjnych. Planowane wejście w życie ustawy przypada na dzień 1 grudnia 2026 r.

Z poważaniem

Marcin Kulasek
Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego
/ – podpisano cyfrowo/

[1] Dz. U. z 2022 poz. 623.

telefon: +48 22 52 92 718
adres e-mail: kancelaria@mnisw.gov.pl
gov.pl/nauka
ul. Wspólna 1/3
00-529 Warszawa